

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt 9 | Sayı 17 | 2011

Türk Felsefe Tarihi

-[AYRI BASIM]-

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 9, Sayı 17, 2011, 433-488

**Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri:
Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya
Denemesi
Cahid ŞENEL**

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 9 • Sayı: 17 • 2011 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı Yazı İşleri Müdürü Salih Pulcu ISSN 1303-9369

Yayın Kurulu

Şevket K. Akar, Yusuf Ziya Altıntaş, Nurullah Ardıç, Serhat Aslaner, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır, İhsan Fazlıoğlu, F. Samime İnceoğlu, Abdulhamit Kırmızı, Mustafa Özel, Yunus Uğur, Ali Adem Yörük

Danışma Kurulu

Engin Deniz Akarlı, *Brown Üniversitesi, ABD*
Gökhan Çetinsaya, *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Mehmet Genç, *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Tevfik Güran, *İstanbul Üniversitesi*
Mehmet İpşirli, *Fatih Üniversitesi*

Cemal Kafadar, *Harvard Üniversitesi, ABD*
Mustafa Kara, *Uludağ Üniversitesi*
Kemal Karpat, *Wisconsin Üniversitesi, ABD*
Sabri Orman, *İstanbul Ticaret Üniversitesi*
Ali Birinci, *Türk Tarih Kurumu*

Türkçe Redaksiyon Nermin Tenekeci

İngilizce Redaksiyon Ayşe Başaran

Adres Vefa Cad. No. 48 34134 Vefa İstanbul Tel 0212. 528 22 22 pbx Faks 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org internet http://www.talid.org

Baskı-Cilt Elma Basım

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, MLA International Bibliography, Index Islamicus ve ASOS Index gibi indekslerle taranmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.

© Yayımlanan çalışmaların bütün hakları *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi*

Cahid ŞENEL**

(...) Eski dergiler, ziyaretçisi kalmayan bir mezarlık.
Anahtarını kaybolmuş bir çekmece.”

Cemil Meriç, *Bu Ülke*

Giriş

1450'ye doğru Avrupa'da sosyal yapının değişimi, ekonomik gereksinimlerin artması ve bunların belli bir teknoloji ile birleşmesi sonucu basımevi ortaya çıkmış ve çok kısa sürede kıtanın bütün kentlerine yayılmıştır. Basının Avrupa'daki tarihî seyri kısaca şöyledir: 1450'de "Haber Yaprakları" belirmiş, 17. yüzyılın ilk yıllarında ise süreli yayın ortaya çıkmıştır. Bu gelişmenin ortaya çıkmasında başrolü 1440'larda Avrupa'da beliren ve hızla bütün kıtaya yayılan basımevi/matbaa oynamıştır. Avrupa'da ilk günlük yayın 1660'ta görülürken, Osmanlı'da ilk gazeteler 18. yüzyılın ilk çeyreğinde "Haber Yaprağı" dönemi yaşanmadan ortaya çıkmıştır. Osmanlı özelinde matbaa ve dolayısıyla süreli yayınların seyri Batı'dakinden farklıdır. Süreli yayınlar, kamuoyu oluşturmanın yanında Osmanlı son döneminin düşünce hayatının izlenebileceği en önemli mecra olarak karşımızda durmaktadır. Burada Francis Bacon'ın şu sözünü hatırlamakta yarar var: "Modern çağları açan üç öge: basımevi, barut ve pusuladır." Barut savaş teknolojisinin, pusula coğrafi keşiflerin, basımevi ise yayıncılığın sembolü olarak kabul edilir. Basımevlerinin yaygınlık kazanmasının sosyal, siyasi ve ekonomik sonuçları olduğu gibi fikrî ve felsefî bazı sonuçlar doğurduğu da bilinmektedir. Bu çalışmanın hedefi sadece düşüncenin süreli yayınlar aracılığıyla aktarımına işaret etmek amacıyla bir bibliyografya hazırlayarak daha sonraki muhtemel çalışmaların yoluna ışık tutmaktır. Osmanlı'da Tanzimat sonrası Kahire'de 1828'de Arapça-Türkçe olarak yayımlanan *Vakâi-i Mısriyye*¹ ve 1831'de İstanbul'da

* Bu çalışma esnasında yardımlarına ve önerilerine başvurduğum Abdulkadir Şenel ve Selahattin Öztürk'e müteşekkirim.

** Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

1 Orhan Koloğlu, *İlk Gazete İlk Polemik: Vekayi-i Mısriye'nin Öyküsü ve Takvîmi Vekayi ile Tartışması*, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği, 1989. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa (1769-1848) tarafından çıkartılan ilk gazete *Vakâi-i Mısriyye* ile hemen sonrasında İstanbul'da yayın hayatına başlayan *Takvîm-i Vakâyi* arasında yaşanan polemikleri içermektedir. Bu dönemi Kahire-İstanbul geriliminin basına yansımaları olarak okumak gerekir ki bu konu kitapta dikkate alınmış ayrıntılı olarak da irdelenmiştir. Basın-dil, basın-din, basın-milliyetçilik ve islamcılık

ilk önceleri sadece Türkçe olarak yayımlanan *Takvim-i Vakâyi*² gazetesi ile başlayan süreç, yönetimin kontrolü dışına çıkarak özel teşebbüslerin yaygınlık kazanmasıyla farklı bir önem kazanmıştır. Artık süreli yayınlar, sadece devlet politikalarının “gerek-tiği” kadarını halka duyurduğu ve tayinlerin haber verildiği bir organ olmaktan çıkıp muhalefetin ve “öteki dünyanın” siyaset, savaş ve ekonomi haberlerinin yanı sıra kültür, edebiyat ve felsefesinin de aktarıldığı en önemli iletişim aracı haline gelmiştir.

Süreli yayınlar içinde derginin ve dergiciliğin durumu ise biraz daha özel bir hassasiyete sahiptir. Daha özgür olduğu inancıyla Cemil Meriç tarafından “hür tefek-kürün kalesi” olarak tasvir edilen dergi, gazeteye göre daha “kalıcı” bir etkiye ve bir okul/ekol olma potansiyeline sahiptir. “Süreli yayın” (*periodical*) belirli aralıklarla çıkan, tamamlanma sorunu bulunmayan ve her sayısı birden çok müellifin yazıla-rından oluşan bir yayın türü olarak tanımlanmaktadır. Ancak “tamamlanma” sorunu olmasa da “kemâle erme”, bir olgunluk düzeyine ulaşma her derginin gerçekleştir-mek istediği hedefler arasındadır. Fakat yaklaşık iki asırlık süreli yayın geçmişine bakıldığında, özellikle düşünce ağırlıklı yayınların -kısa “süreli”- olarak tezahür ettiği görülmektedir. Bir iki sayı çıkardıktan sonra veya daha iyimser bir ifadeyle bir-iki yıl içinde yayın hayatına veda eden pek çok dergiye rastlamak mümkündür. Günümüz açısından da durum pek farklı sayılmaz. Yayın çeşidi ve sayısı itibariyle göz dolduran bir zenginliğe rağmen uzun soluklu/süreli gelenek oluşturan dergi-gazete sayısının az olduğu görülmektedir. Fakat dergiler bu anlamda gazetelerden daha “ciddi” yazı-ları barındırma imkanına sahip oldukları için düşünce tarihçelerinin vazgeçilmez kaynakları arasında yer almaktadır.

Osmanlı Devleti’nde 1849’da çıkan *Vakâi-i Tıbbiyye* ilk Türk dergisidir. 1862 Temmuzunda Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye tarafından çıkarılan *Mecmûa-i Fünûn* ise ikinci dergidir. Münif Paşa, derginin ilk sayısına yazdığı önsözde amacını “vatan çocuklarının yetişmesini sağlamak” şeklinde açıklamıştır. Ahmed Hamdi Tanpınar’ın “Mecmua-i Fünun, tam bir okuldur ve bizde Büyük Fransız Ansiklopedisi’nin 18. yüzyıldaki rolünü oynar” cümlesiyle değerlendirdiği dergi, felsefeden tarihe pek çok alanı muhtevi yazıyı bünyesinde barındırmaktadır. *Çingiraklı Tatar*’ın verdiği bilgilere göre İstanbul’da 1872 yılında otuz bir süreli yayından sadece üçü Türkçedir. 1890-1908 arasında yayımlanan dergiler ise hem sayıca az hem de resmî nitelikteki yayınlardır. Bu dönemin en öne çıkan dergisi *Servet-i Fünûn*’dur.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’nin kültür yaşantısı da dergilerle belirlenmiştir. Her dönemi öne çıkarak bir dergi mutlaka vardır. Ayrıca bir derginin herkesi kavraması gerekmez. Dergiler biraz partiler gibidir. Belli düşünsel yaklaşımlar belli dergileri oluşturur. Bunun tersi de doğrudur. Küçük de olsa ortaya çıkan ama belli bir mo-

ilişkileri ayrıntılı olarak ele alınmış, Osmanlı Mısır’ı ve Türkiye’inde çıkan ilk resmî gazeteler traj, dil, üslup ve etki alanı açısından da mukayeseye tâbi tutulmuştur. Ayrıca Osmanlı dönemi basın tarihinin sosyolojik bir analizi için bkz. Hayati Tüfekçioğlu, “Sosyolojik Açından Gazete ve Osmanlı Gazeteciliğinin Temellendirilmesi”, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1993.

2 Orhan Koloğlu, *Takvimi Vekayi: Türk Basınında 150 yıl: 1831-1981*, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Demeği, [t.y.] XIII.

mentum yakalayan dergiler belli yaklaşımların doğup büyümesine önyak olur. Bu nedenle düşünce dünyası da dergicilikten ayrı düşünülemez.³

Cemil Meriç'in özellikle de "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecindeki dergiciliği" ifade ettiği aşağıdaki sözleri, söylemek istediğimiz pek çok düşünceyi mücez bir şekilde içermektedir:

Dergiler İkinci Meşrûtiyet'te bir hitabet kürsüydü, hitâbet kürsüsü veya bayrak. Altın çağları yeni harflerin kabulü ile sona erdi. Eski oyuncularını kaybettiler, yeni okuyucu nesilleri yetişinceye kadar devletten yardım beklemek zorunda kaldılar. Cumhuriyet entelijansiyaasının en acil vazifesi, maziye tasfiye ve hâli takviye idi. Takîr-i Sükûn Kanunu'ndan 1940'lara kadar, dergilerimiz hiçbir "aşırı düşünce"ye daha doğrusu düşünceye yer vermezler.⁴

I. Felsefe Dergileri Bibliyografyaları Üzerine

Dergileri ihtiva eden genel katalogları dışarıda bırakacak olursak,⁵ felsefe dergileri özelinde Türker Acaroğlu, Zafer Toprak, Bülent Varlık, Hasan Keseroğlu, Kazım Sarıkavak, Arslan Kaynardağ, Emel Koç ve Mehmet Akgün'ün çalışmaları zikredilebilir.⁶ Bu isimlerden Kazım Sarıkavak'ın makalesinde felsefe dergilerine 3-4 sayfalık bir bölüm ayırdığı, Emel Koç'un ise mevcut ikincil literatür üzerinden dergilerin isimlerine değinerek tam künye vermeksizin içerik değerlendirmesi yaptığı görülür. Türker Acaroğlu'nun çalışması ilk derli toplu listeyi sunması bakımından kıymetli bir çalışma olmakla birlikte, Acaroğlu'nun sadece dergilerin künyelerini verdiği, içeriği-

3 H. Bülent Kahraman, "Türkiye'nin Sol Birikimi", *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 80.

4 Cemil Meriç, *Bu Ülke*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, s. 88.

5 Bu kataloglar şunlardır: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı tarafından 1987'de neşredilen *Eski Harfli Türkçe Süreli Yayınlar Kataloğu* başta olmak üzere, Hasan Duman, *Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu: 1828-1928*, I-III, Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2000; Selahattin Öztürk vd., *Hakkı Tarık Us Kütüphanesi Kataloğu Süreli Yayınlar*, İstanbul: İBB Kültür ve Daire Başkanlığı, 2006. Ayrıca, örneğin *Türk Yurdu* dergisinin (2005/25, sy. 213.) "Türkiye'de Fikir Dergiciliği" başlıklı özel sayısındaki gibi daha küçük çaplı bibliyografya çalışmaları olmuştur.

6 Türker Acaroğlu, "Eski Harfli Türkçe Felsefe Süreli Yayınları Kaynakçası (1871-1928)", *Yazko Felsefe Yazıları*, 1983, 5. Kitap, s. 157-168; Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopedisi* (1849-1984), İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984, s. 13-54; Zafer Toprak, "II. Meşrutiye'te Fikir Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, I, Murat Belge vd. (ed.), İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, s. 126-132; Bülent Varlık, "Tanzimat ve Meşrutiye Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, I, s. 112-125; Hasan Keseroğlu, "Batı'da Osmanlı İmparatorluğu'nda Süreli Yayınların Ortaya Çıkışı ve Özellikleri", *Müteferrika*, 1995, VI, s. 19-28; Kazım Sarıkavak, "Cumhuriyet Döneminde Felsefe Yayınları", *Felsefe Dünyası*, 1998/2, XXVIII, s. 97-112; Arslan Kaynardağ, *Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Felsefe*, Ankara: Kültür Bakanlığı Cumhuriyet Kitaplığı Dizisi, 2002, s. 41-58; Emel Koç, "[Felsefe Çalışmaları Üzerinde Bir Değerlendirme (1920-1938)] 3. Felsefe Dergiciliği", *Cumhuriyet Döneminde Türk Kültürü: Atatürk Dönemi 1920-1938*, II, Osman Horata vd. (ed.), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2009, s. 627-635; Mehmet Akgün, "Felsefe Dergileri/Süreli Yayın Organları", *Felsefe Ansiklopedisi*, VI, Ahmet Cevizci (ed.), Ankara: Ebabil Yayınları, 2009, s. 123-132.

ne ve yazarlarına ilişkin bilgilendirmede bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda Zafer Toprak'ın "Fikir Dergiciliği'nin Yüz Yılı" adlı makalesi gerek dergilerin künye bilgisine gerekse felsefi/ideolojik tutumuna ve dergiyi çıkartan gruba/çevreye ayrıntılı yer vermesi bakımından yine önemli çalışmalardan biri olarak literatürde yer edinmiştir. Hasan Keseroğlu'nun makalesinde "sürelî yayın" kullanımının kavramsal analizi, terimleşme süreci ve tazammunları ele alınmış ayrıca az sayıda dergi etrafında Osmanlı sürelî yayıncılığına değinilmiştir. Literatüre ilişkin en son çalışma Mehmet Akgün tarafından, Ahmet Cevizci'nin *Felsefe Ansiklopedisi*'ndeki "Felsefe Dergileri/Sürelî Yayın Organları" makalesiyle yapılmıştır. Akgün makalesinde bize sağlıklı ve derli toplu birçok bilgi sunmaktadır. Arslan Kaynaradağ'ın çalışması dışında zikredilen hiçbir makalede Cumhuriyet dönemindeki sürelî yayınlar literatüre dahil edilmemiştir. Kaynaradağ'ın çalışması da yine dergilerin künyesine ilişkin bilgi sunmayıp, kısa ve genel ifadelerle dergilerden haberdar olmamıza yarayacak içerikten ibarettir.

Literatürdeki makalelere katkı sağlamak adına elinizdeki bu çalışmada Tanzimat'tan günümüze değin çıkmış felsefe dergileri alfabetik olarak sıralanmış, ulaşılan dergilerin hepsiyle ilgili ayrıntılı bilgi vermeye çalışılmış, ayrıca ekte kronolojik bir tasnif de sunulmuştur.

II. Yöntem

- (i) Öncelikle böyle bir çalışmanın sınırlandırılması zorunludur, aksi halde tam olarak sayısı tespit edilmemiş olan dergiler arasında kabolmadan yönümüzü tayin etme imkanı bulunamazdı. Bu yüzden felsefeye ilişkin yazıların yoğunluğu ve sıklığını esas alarak özellikle son dönemde yayımlanan ve felsefi içerikli makalelere yer vermesine rağmen ismini zikreçeğim bazı dergileri tasnif dışı bırakmak durumundaydık: *Bilgi ve Hikmet*, *Defter*, *Edebiyat*, *Tarih*, *Politika*, *Felsefe*, *Dîni Araştırmalar*, *Düşünen Siyaset*, *İslâmîyât*, *İslâm Araştırmaları Dergisi*, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, *Marife*, *Milel ve Nihal*, *Toplum Bilimleri Dergisi* (TYB), *Praksis: Sosyal Bilimler Dergisi*, *Yeni Harran Çevresi*, *Yeni Ufuklar*. Ayrıca İstanbul, Marmara, Ankara, Dokuz Eylül, Ondokuz Mayıs, Uludağ, Cumhuriyet başta olmak üzere daha pek çok üniversitenin İlahiyat ve Edebiyat Fakülteleri ve Sosyal Bilimler Enstitüsü dergileri.
- (ii) Dergileri çıkış zamanlarını göz ardı edip alfabetik olarak sıraladık, ancak ilk sayısının tarihini belirtmeye gayret ettik ve büyük ölçüde de bunu başardık. Zira son kısma koyduğumuz ekte, tarihî sıra esas alındığından, farklı tasnifler için kullanıma hazır bir literatür sunmayı hedefledik.
- (iii) Dergilerin, dönemlerin, dergileri neşredenlerin kişisel serüvenine mümkün olduğunca girmemeye çalıştık. Zira bu, literatür çalışmasının sınırlarını zorlayacağından başka çalışmalarda ele alınması gereken bir beklentidir. Tam da bunu göstermek için gerek YÖK'ün internet hizmeti olarak sunduğu tez tarama sayfasından (<http://tez2.yok.gov.tr/>) gerekse İSAM veri tabanından (<http://ktp.isam.org.tr/>) hareketle dergiler hakkında yazılmış tez, kitap ve makalelerden tespit edebildiklerimizi ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin mevcut ciltlerinde madde başı olarak alınmış dergileri dipnotlarda belirtmeye çalıştık.

- (iv) Bu makalede daha önce yapılmış literatür çalışmalarından elbetteki yararlandı. Ancak dönemin şartları itibariyle olsa gerek pek çok tarih ve sayı yanlışlığıyla karşılaştık. Kuşkusuz elinizdeki çalışmada da hatalar bulunacaktır. Ancak gerek dergilere ulaşmak bakımından Atatürk Kitaplığı ve İSAM kütüphanesinin sağlamış olduğu imkanları gerekse elektronik ortamda sağlanan verileri kullanarak hataları aza indirmek için gayret ettik.
- (v) Bu çalışma bize özellikle II. Meşrutiyet'ten 1970'lere kadar çıkan dergilerde, dönemin siyasi tarihi, sansür, baskı ve idareye karşı "zorunlu kibarlıkların" tezahürünü gözlemlene imkanı tanıdı. Ayrıca 1933 reformuyla başlayan "Üniversite" olma çabası, dergiler için yabancı hocaların aktardıkları birikimin de tesiriyle olsa gerek çok fazla teşebbüsün gerçekleştiği, ancak gerek maddi yetersizlikler gerekse içerik bakımından tatmin edici kalitedeki yazı eksikliğinden kaynaklanan nedenlerle bu dergilerin çok kısa süreli olarak yayın hayatında kaldığını gözlemledik.
- (vi) Özellikle Harf Devrimi öncesinde ve kısmen sonrasında da sıkça ele alınan konular, çağdaşlaşma/yeni hareketi, terakki, dil meselesi (ki sadeleştirme ve yeni olan 'maddi-manevi şeyleri' ifade etmek üzere yeni kavramlar üretme şeklinde sürekli gündemde yer almıştır), iktisat, kadın, kadın hakları ve feminizm şeklinde sıralanabilir. Bunların dışında dikkat çeken bir diğer husus da Harf Devriminin hemen sonrasında 70'lerin sonuna kadar yazım yanlışları ve imlâ konusundaki tutarsızlıklardır. Henüz seçkin metinlerin üretildiği akademi camiasında bile ortak bir imlânın kullanılmadığı düşünülecek olursa, bu durum normal karşılanabilir; ancak ilk zamanlarda kullanılan yazım şekilleri günümüzle kıyaslanamayacak kadar fazla yanlış ihtiva etmektedir.

III. Alfabetik Açıklamalı Dizin

Âfâk

20 Zilhicce 1299-25 Cemâziyelevvel 1300 (2 Kasım 1882-3 Nisan 1883) tarihleri arasında sadece yedi sayı çıkmıştır. "Her fikir şüle dârdan evrâk alır ci/elâ, Âfâka her sitâre verir başka bir safâ" alt başlığı ile yayımlanan risale, ayrıca alt başlıkta "Siyasetten başka herşeyden bahseder ve cüz cüz neşrolunur, risale-i mevkûtedir" ifadelerine yer vermektedir. A. Kâmil'in imtiyaz sahibi olduğu derginin yazarları Muallim Naci, Mehmet Şükrü, Tefvik Rıza ve Mehmet Nadir'dir. Ayrıca Diderot, Fénelon, Herder, Lamartine gibi çoğu Fransız yazarlarından olmak üzere, şiir ve nesir tercümelerine de yer verilmiştir. Derginin yayımlanmasında Muallim Naci önemli rol oynamıştır. Tefvik Rızâ "Cümel-i Hikemiyye" başlığı altında Batılı filozof ve mütefekirlerden, Mehmed Şükrü de İslâm ve Doğu bilginlerinden vecizeler tercüme etmiştir. İlk sayısında, dilinin "belîğâne değil sade, güzel ve kâtibâbe" olacağı ve sayfalarının "terakkiyi sevenlere açık" bulunacağı belirtilmiş, Tanzimat'tan sonraki yıllarda Doğu-Batı kültürünün sentezini arayan karakteristik dergilerden biri olmuştur.⁷

⁷ Orhan Okay, "Âfâk", *DİA*, İstanbul, 1988, I, s. 396.

Araştırma (DTCF Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi)

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın idaresinde 1963 yılında yayın hayatına başlayan dergi, bilim tarihi ve felsefe ağırlıklı bir içeriğe sahiptir. "Hakiki araştırma önceden çizilecek plân ve projelerin sınırları içinde kalmaz" düşüncesinden hareketle önceden teferruatlı bir araştırma planına başvurulmamıştır. Disiplinlerarası işbirliğinin gerekliliği vurgulanan ilk sayının başında, münferit monografik çalışmalar önemli olmakla birlikte, derginin hedefi bunların tümünden bir neticeye yani felsefi bir bütünlüğe ulaşmak olarak belirlenmiştir. Doç. Dr. Mubahat Türker, Prof. Nusret Hızır, Doç. Dr. Sevim Tekeli ve Prof. Dr. Tahir Çağatay'ın ilk sayılarda telif ve tercüme eserleri dikkat çekmekle birlikte, dergide Türker'in yazılarının hacimce ağırlığı göze çarpmaktadır. 1963-1972 arasında yılda bir kez düzenli olarak 10 cilt olarak yayımlanan dergi 1972-1979 yılları arasında inkıtaya uğrayarak basılmamıştır.

Doğrusu 1972'deki X. cilt Ankara'da 1976'da basılmıştır. 1979'da XI. ciltle yeniden yayın hayatına başlayan dergiye, ilk sayı dışında editör ya da sorumlu müdür tarafından kaleme alınmış bir sunuş yazısı görülmemektedir. Ankara DTCF'sinde görevli akademisyenlerin İngilizce ve Fransızca yayımladıkları makalelerin yanı sıra Arapça eser neşirlerine de yer verildiği görülmektedir. XIII. cilt 1991'de yaş haddi nedeniyle emekliye ayrılan Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'ya Armağan olarak yayımlanmıştır. Bu sayının bir diğer hususiyeti ise derginin adının "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe-Sosyoloji-Psikoloji Bölümleri Dergisi" şeklinde değiştirilmiş olmasıdır. 1992'de basılan XIV. cilt Prof. Dr. Fatma Başaran, Prof. Dr. Nermin Samurçay ve Prof. Dr. Sevim Tekeli'ye; 1994'te basılan XV. cilt ise Prof. Dr. Mubahat Türker-Küyel'e armağan edilmiş ve bu armağan sayılarının hemen başında emekliye ayrılan hocaların hayatı ve eserlerinin listesine yer verilmiştir. 1994-2003 arasında ikinci bir inkıta süreci yaşayan dergi, 2003'te yayımladığı 16. sayısında "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi" adıyla yayın hayatına hızlı bir dönüş yapmış, hacmi düşürülen dergi yılda iki kez basılmaya başlanmıştır. Fakat bu süreç de kısa sürmüş, 20. (2005/1) sayı derginin son sayısı olmuş, DTCF Dekanlığı tarafından derginin yayının durdurulmasına karar verilmiştir.

Arkadaş

"Sevgili evlâdı-ı vatanın tenvîr-i efkârına hâdim" alt başlığı ile yayımlanan *Arkadaş* fennî, edebî, ahlakî bir mecmuadır. Sorumlu müdürü Mehmet Faik'tir. İstanbul'da yayımlanan bu mecmuanın mevcut sayıları, 1325 (1909) ve 1326 (1910) yıllarındadır. Mecmua, on beş günde bir yayımlanmıştır.

Armağan

Edebiyat, fünûn, hikemiyât, terâcim-i ahvâl, mevâdd-ı tarîhiyye vs.'yi içeren bir yayındır. İstanbul'da süresi belirsiz olarak yayımlanan ve mevcut sayısı 1920 tarihli olan bu gazetede Mehmet Arif'in yazıları önplana çıkmaktadır.

Asrî Müslümanlık

Dinî, ilmî, ahlakî ve felsefî konuların yer aldığı bir mecmuadır. Sorumlu yazarı

Hacı Muslihiddin'dir. Kırım'da yayımlanan bu mecmuanın mevcut sayıları, 1925, 1926, 1927 tarihidir. Mecmua aylık olarak yayımlanmıştır.

Âşiyân

Edebî, bilimsel, siyasî, içtimaî ve ahlakî konuların işlendiği bir mecmuadır. İmtiyaz sahibi Selim Sırrı'dır. İstanbul'da yayımlanan bu mecmuanın mevcut sayıları 1324 (1908) ve 1325 (1909) yıllarına aittir. Haftalık olarak yayımlanmıştır.

Âtı

Başyazarı Celâl Nuri, sorumlu müdürü Girîdi Ahmet Sâkî'dir. Günlük olarak İstanbul'da yayımlanan bu gazetenin mevcut sayıları 1918-1919 yıllarına aittir. Dergi hakkında Recep Duymaz bir doktora tezi hazırlamıştır.⁸

Aydınlık

İçtimâî, terbiyevî, edebî mecmuadır. Sorumlu müdürü Sadreddin Celal (Antel) olan ve otuz bir sayı basılan dergi İstanbul'da 1921-1925'te aylık olarak neşredilmiştir. "Bütün dünya işçileri birleşiniz!" üst başlığı ile çıkan derginin ilk sayısını görmekle beraber, nüshanın yıpranmışlığından dolayı yayımlandığı tarihi tespit edemedik, ancak aylık olarak neşredilen derginin 2. sayısı 1 Ağustos 1921'de (1337) "İçtimâî, terbiyevî, edebî aylık mecmuadır" alt başlığıyla İstanbul'da basılmıştır. Yazarları arasında Abdullah Cevdet, Şefik Hüsnü, Sadreddin Celal, Ali Nizami'nin isimleri zikredilebilir. Hemen her sayısında iktisat/millî iktisat, sendika veya işçi haklarına dair yazılar yer almaktadır. Ayrıca 2. sayısında Ali Nizami'nin "Felsefe-i tarih nokta-i nazarından tekâmül-i içtimâî nazariyatına tenkîdî bir bakış" adlı bir yazısı yer almaktadır. Sadreddin Celâl'in "İçtimâî Demokrasi"; 6. sayıda Şefik Hüsnü'nün "Feylesof Karl Marx"; 7. sayıda M.A.'nın "Tarihî maddeciliğe göre milliyet"; 10. sayıda Şefik Hüsnü'nün "Türk Münevverleri", 11. sayıda K. R.'nin "Petrol ışığı altında yakın şark ve boğazlar" başlıklı yazılar yer almaktadır. 1 Mayıs 1339-1323'teki sayının kapağı renkli basılmış, "Enternasyonel" beste ve güftesiyle birlikte neşredilmiştir. Bu sayıda ayrıca "Kadının Hakkı", "Kadınlık İçin" başlıklı yazılar da yer almaktadır. 16. sayının kapağına Rosa Luxemburg'u taşıyan dergi, bu Marksist teorisyen hakkında ayrıntılı bir yazıya da yer vermektedir. 19. sayının kapağına ise Lenin'in tekerlekli sandalyede oturduğu bir fotoğrafa yer verilerek altına "Büyük inkilâbın büyük rehberi Lenin" yazılmıştır. Ayrıca "Bu nüsha Rus inkilâbına tahsis edilmiştir." Yine bu sayıda "İnkilâb Kadınları" başlıklı bir yazı bulunmaktadır. 27. sayısında dergi Şevket Ziya'nın "Ziya Gökalp Bey" adlı bir yazısını yayımlamıştır. Anatole Franke hakkında bir yazı bulunmakta, ayrıca diğer sayılarında da bu isim çokça yer almaktadır. Dergi aleyhine, yazanı belirsiz bir kitap kaleme alınmıştır.⁹

Bârîka

Siyâsî, ilmî, edebî, felsefî, fennî, içtimâî, Osmanlı gazetesidir. Sorumlu müdürü Ahmet İhsan olan gazete Konya'da 1 Şubat 1324-7 Nisan 1328 (1908) tarihlerinde haftalık olarak basılmıştır.

8 Recep Duymaz, "Celal Nuri İleri ve Ati Gazetesi", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1991. 9 [y.y.], *Aydınlık Dergisinin Devrimci Harekete Yönelttiği İftiralara Cevap*, [t.y.]: Le-Ya Yayınevi.

Baykuş Felsefe Yazıları Dergisi

Ocak- Nisan 2008'de dört ayda bir yayımlanan hakemli bir dergi olarak yayın hayatına başlamıştır. İlk sayısının sunuş yazısında gerek dergi gerekse Türkiye'de felsefe/filozof-toplum ilişkisine değinilerek, toplumun felsefenin soru(n)larını yaşamın gerçekliğiyle örtüştüremediğine dikkat çekilmiştir. Dergiye adını veren ve bilgeliğin sembolü olan *Baykuş*'un ülkemizde "uğursuz" sayılmasıyla da ilişkilendirilebileceğine işaret edilen yazıda, tartışma kültürünün oluşmadığı ve entelektüel seviyeyi ileriyeye taşıyamadığı vurgulanmış, bu yüzden de ilk sayının dosya başlığının "Gelenek ve Kopuş" şeklinde belirlendiği ifade edilmektedir. Güçlü Ateşoğlu'nun editörlüğü ile başlayan sürece sonraları yeni isimler de eklenmiştir. Kapak konularından bir kısmı, "Husserl'in Gör Deddiği", "Ölüm, yaşam, sınır", "Felsefe ve Devrim", "Hegel'i Yeniden Okumak" ve "Muamma nesne: Özne" başlıklarını taşır. "Muamma nesne: Özne" kapak başlığıyla çıkan 3. sayısında (2008), yayın kurulu adına Doğan Özlem'in kaleme aldığı "Felsefe eleştirel düşüncenin yurdudur" yazısı, aslında felsefe-toplum/devlet ilişkisine dikkat çekmektedir. Zira siyasi otoritenin lise felsefe müfredatı çalışmalarına karşı çıkan ve "Felsefeciler Derneği'nin ve meslektaşlarının bu konudaki tüm girişimlerini koşulsuz desteklediklerine dair yazısı bu düzenlemenin bir saldırı olduğunu ve "saldırı özgürlük üzerine en yetkin düşünme biçimi olan felsefeye ve dolayısıyla ırfanı ve vicdanı hür herkesedir" diyerek topluma teşmil etmektedir. İktidarın talim değil tahlîm (itaatkâr-uyumlu kılma) peşinde olduğuna ve bununla mücadeleyle herkesi çağıran yazı, felsefecinin tenkit eden, karşı çıkan yönüne; felsefecilerin de siyasetten bağımsız, apolitik bir tavırla formsuz bir tefekkür faaliyeti olamayacağına iyi bir örnektir. 4 ayda bir çıkması planlanan dergi 2009 yılında iki sayı (4-5) yayımlanabilmiştir.

Beşer ve Tabiat

Sahibi ve yazarı Subhi Edhem, sorumlu müdürü ise Şevket Mehmet Ali'dir. İstanbul'da haftalık olarak yayımlanan bu yayının organının mevcut sayıları 1919 yılına aittir.

Beşeriyet

Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın yayın organıdır. Başyazarı Dr. Nevzat'tır. Aylık olarak yayımlanan bu gazete Paris'te, 1911-1912 yıllarında basılmıştır.

Beyânü'l-Hak

Cemiyet-i İlimiye-i Osmaniye'nin neşr-i efkârıdır, pazartesi günleri neşrolunur, dinî, edebî, siyasi ve fennî haftalık gazetedir. İmtiyaz sahibi Şehri Ahmed Efendi, Nasuh Efendizâde, Mustafa Âsım; başmuharriri Mustafa Sabri; mesul müdürü Ahmed Fatin Efendi, Muammerzâde Mehmed Ali ve Kilisli Münir'dir. İstanbul'da 22 Eylül 1324R/1325H - 22 Teşrînievvel 1328R/1330H, I-VII, 1-182 haftalık olarak Yeni İkdâm Matbaası ve Mahmud Bey Matbaası'nda basılmıştır. İlk sayısı 9 Ramazan 1326/22 Eylül 1324'te (5 Ekim 1908) basılan dergi Cemiyet-i İlimiye-i Osmaniye tarafından neşredilmiştir. İlk sayısında "Meşveret" konusu işlenmiştir. Sayfa numaraları müteselsildir ve son sayı 3190. sayfada bitmekte, fakat daha sonra devam eden

sayfalarda birinci cildin fihristine yer verilmektedir. Geniş bir yazı kadrosuna sahip olan dergi, dile dair konulara ve güncel siyasal ve toplumsal sorunlara değinir. Dergi Sırât-ı Müstakîm gibi şirketleşmeden yana yazılara yer verir. Ayrıca dergi hakkında Şeref Akbaba'nın bir doktora tezi bulunmaktadır.¹⁰

Beytülhikme

BEYTULHIKME: An International Journal of Philosophy (ISSN: 1303-8303) Mustafa Çevik'in editörlüğü ile <http://www.beytulhikme.org> adresinde 2011'de internet dergiciliği ile yayın hayatına başlamıştır. Dergi kendini şu şekilde takdim etmektedir: “Dergimiz Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS), Arastirmax Sosyal Bilimler İndeksi, Akademik Türk Dergileri Dizini, Index Copernicus International, EBSCO Humanities Source, EBSCO TOC Premier ve İSAM İlahiyat Makaleler Veritabanı'nda özet ve tam metin olarak bulunmakta ve Tübitak-Ulakbim Veritabanı için de izlenmesine devam edilmektedir.”¹¹ Altı ayda bir yeni sayısını internete yükleyen dergi son olarak 2012'de 4. sayısını yayımlamıştır. 2013'ün ilk sayısının “Spinoza Özel Sayısı” olacağı duyurularak yazı talebinde bulunulmuştur.

Bilgi Mecmuası

Teşrînisânî 1329- Haziran 1330 (Ekim 1913- Haziran 1914) tarihleri arasında İstanbul'da toplam yedi sayı basılan dergi ayda bir yayımlanmıştır. Derginin sayfa numaraları müteselsil olup 7. sayı sonunda 754. sayfaya ulaşmıştır. Türk Bilgi Derneği tarafından neşredilen derginin müdürü Celal Sahir'dir (Erozan). Türk Bilgi Derneği, “Türkiyât”, “İslâmîyât”, “Riyâziyat ve Maddiyat”, “Türkçülük” ile “Felsefe ve İçtimâiyât” adlarıyla oluşturulan altı şubeden meydana gelmiş, “Felsefe ve İçtimâiyât” şubesinin başına ise Emrullah Efendi getirilmiştir. Ziya Gökalp'in Tettebbunâmesi münakaşa edilerek *Bilgi Mecmuası* tarafından yayımlanacağı belirtilmiştir. Kurdukları “Türkiyât” şubesinin riyâsetine Necib Asım, kitâbetine ise Köprülüzâde Mehmet Fuat getirilmiştir. 7. sayısında “Türkçecilik” şubesinin kurulduğu belirtilmiştir. Yazarları arasında Bursalı Mehmet Tahir, Necip Âsım, Köprülüzâde Mehmet Fuad, Ahmet Agayef, Yusuf Akçura, Rıza Tevfik ve Abdullah Cevdet zikredilebilir. Mehmet İzzet'in 2. sayıda “Eski Yunan'da Ahlakî Felsefe: Zenon ve Muakkibleri”; M. Cohen'in 3. sayıda “Alman Müteallimlerinin Yaşayışı” ve 4. sayıda “Almanlarda İçtimâî Hayat: Askerî Yaşayış”; Abdullah Cevdet'in 3. sayıda “Schiller: Hayatı ve Eserleri”, 5. sayıda ise “Schiller'den Nümûneler”; Rıza Tevfik'in 6. sayıda “Felsefe-i Umûmiyeye Medhal: Kâinat Huzurunda İnsan”, 7. sayıda “Felsefe-i Umûmiyeye Medhal II” ve Ahmet Zeki Velidi'nin 7. sayıda “İbn Haldun Nazarında İslâm Hükümetlerinin İstiklâlî” başlıklı yazıları göze çarpmaktadır. Arka kapakta *Türk Yurdu, Halka Doğru, Türk Sözü* dergilerinin reklamına yer verilmiştir.¹²

10 Şeref Akbaba, “II. Meşrutiyet Dönemi Türk Basın Hayatında Beyanülhak Gazetesi”, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1997.

11 <http://www.beytulhikme.org/Defaultx.aspx?ID=14> (26 Kasım 2012)

12 Abdullah Uçman, “Bilgi Mecmuası”, *DİA*, İstanbul, VI, 161-162; ayr. bkz. Zafer Toprak, “Türk Bilgi Derneği (1914) ve Bilgi Mecmuası”, *Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*, İstanbul, 1987, ••

Bilgi Yurdu

“Aylık ilim, felsefi sanat mecmuası” alt başlığını taşıyan *Bilgi Yurdu*'nun imtiyaz sahibi M. Niyazi Erenbilge, mesul müdürü ise Tahir Olgun'dur. 29.10.1936-Kanûnuevvel 1942 tarihlerinde 62 sayı yayımlayan dergi 4 cilt halinde neşredilmiştir. Aylık olarak yayımlanan *Bilgi Yurdu*, Aydınlık matbaasında basılmıştır.

Bilim-Felsefe-Tarih (B.F.T)

Üç ayda bir yayımlanması hedefiyle yola çıkan dergi, ilk ve tek sayısını 1991'de yayımlamıştır. Derginin amacı şöyle açıklanır: “(...) bir yandan evrensel bilim ve kültür değerlerini sergilemek, diğer yandan da kendi bilim ve kültür değerlerimizi belirleyerek bunların evrensel bilim ve kültür değerleri içerisindeki yerini tespit etmektir. Bunu yaparken de olabildiğince tarafsız olmaya çalışacaktır.” Bu tek sayıda Emre Dölen, Aykut Kazancıgil, Bekir Karlığa, Teoman Duralı ve daha pek çok kıymetli felsefe-bilim insanının makalelerine yer verilmiştir.

Bilim ve Felsefe Metinleri

Derginin sahibi Necip Evlice; sorumlu müdür Necip Evlice; yayın kurulu Recep Duran, Remzi Demir, Hüseyin Gazi Topdemir olan dergi ilk sayısını Lefkoşa/Mersin'de 1992'de yayımlamıştır.

Birikim

Murat Belge ve arkadaşlarının ilk sayısını 1975'te yayımladıkları bu dergi, “sosyalist kültürü” bir yaşama sorunu olarak ele alıp işlemek ilkesiyle hareket etmekte ve bu bağlamda araştırma ve eleştiriler yapmaktadır. 2012'de 281. sayıya ulaşan dergi, çok sayıda dosya konusu ve özel sayı ile yayımlanmıştır. Derginin 12 Eylül darbesi sonrasındaki tutumu şöyle yorumlanmıştır: “12 Eylül darbesi onun üstünden de geçti. 1989'a kadar ara verdi. Yeniden çıkmaya başladığında artık başka bir dünya vardı. Her şey bir yana *Birikim* de değişmişti. Ama, bu onun daha ilk sayısında vurguladığı 'ahlak' kavramını daha da önemli bir noktaya taşımıştı. (...) Türkiye'yi gene kesin sol çizgiden ele almayı ve irdelemeyi tercih etti. Ama bu onun önemini azaltmadı, çoğalttı, kanımca. *Bugün* de o yönde yürüyor.”¹³

Büyük Mecmua

Edebî, ilmî mecmuadır. İmtiyaz sahibi Sabiha Zekeriya'dır (Sertel). İstanbul'da on beş günde bir resimli ve portreli basılan dergi 6 Mart-25 Aralık 1919 tarihleri arasında yayını sürdürmüştür.

Cehd (bkz. İctihad)

Cerîde-i Felsefiyye

İlk ve tek sayısı 9 Ağustos 1328'de (22 Ağustos 1922) Dersaadet Kanaat Matbaası'nda basılan derginin müdürü Buhûr İsrail'dir. Ayda bir kere intişar olacağı duyurulmuş fa-

s. 247-254.

13 H. Bülent Kahraman, “Türkiye'nin Sol Birikimi”, s. 80.

kat 2. sayısı çıkmamıştır. Buhur İsrail “Muhterem Kârilerime” başlığı ile kaleme aldığı yazısının bir bölümünde şunları söyler: “Şimdiye kadar intişâr eden resâili mevkûtede münderec eserler aşka dair manzûmelerle lisana aid münâkaşât ve şahsiyyâta mütaallik makâlâtın ibarettir. Semere-i tettebbu olarak kaleme alınan şeyler neşriyyât-ı tıflâne ile mâl-â-mâl olan deryâ-ı matbûatta boğuluyor ve kimbilir, heveskarân irfandan kaçta kaç o âsârı ciddiyeyi mütalaaya muvaffak oluyor!”

Bu düşüncelerle basılan dergide ilk makale “Şey ve Sebep”, diğer makaleler ise “Menşe-i Arz”; Ahmed İbrahim’in Fransızcadan çevirdiği “Usûl-u Hâzir İktisadı”; “İki Nev’ İlm-i İktisad” ve “İktisâd-ı İçtimâî Birinci Kısım: Mal” başlıklarını taşımaktadır.

Cerîde-i Sûfiyye

6 Mart 1325'te (19 Mart 1909) haftalık olarak yayın hayatına başlamış, 49. sayıdan (3 Haziran 1329/16 Haziran 1913) itibaren iki haftada bir yayımlanmış, 133. sayıdan sonra (22 Kasım 1334/22 Kasım 1918) tekrar haftalık olmuştur. Dergi 1 Eylül 1335 (1 Eylül 1919) tarihine kadar 161 sayı çıkabilmiştir. Sorumlu müdürlüğünü Hasan Kâzım'ın, başyazarlığını Ali Fuad'ın üstlendiği derginin yazarlarından bir kısmı şunlardır: Sâdık Vicdânî, İbnülemin Mahmud Kemal, Veled Çelebi, Ferid (Kam), Hocazâde Ahmed Hilmi, İsmail Hakkı (İzmirli). *Cerîde-i Sûfiyye*'de eski Nâfia nâzırı Hulûsî'nin “İslâmiyet'te Sosyalizm Var mı?”, Abdülbâki Efendi'nin “Âlem-i İslâm'da Kadınlar” gibi değişik konularda ilginç makalelerine de yer verilmiştir. 57. sayıdan itibaren “Şuûnat” ve “Siyasî” başlığını taşıyan sütunlarda iç ve dış siyasî olaylarla ilgili değerlendirme yazıları yayımlanmıştır.¹⁴

Cüzdân

Siyaset, edebiyat, hikemiyyât, fûnûn, tarih, tiyatro, hikâye, terâcim-i ahvâl ve sair neşri içeren her nevî asârı câmîdir. Süresi belirsiz olarak ilk sayısını 1289 (1873) yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

Cogito

Dergi yayın hayatına 1994'te başlayan ve “üç aylık düşünce dergisi” şeklinde adlandırılan derginin genel müdürü Turhan Ilgaz, ilk sayıya Descartes'ten bir alıntıyla başlar. Yazısında ülkenin “akla”, “düşünmeye” ve “demokrasiye” olan ihtiyacını tespit ederek, bir demokrasi platformu olarak *Cogito*'ya işaret eder. *Cogito*'da kapak olarak belirlenen konuda yerli ve yabancı pek çok yazara yer verilmiş, telif ve tercüme çok sayıda makale yayımlanmış, dergi sonunda ilgili sayının yazarları hakkında bilgi verilmiştir. Her ne kadar “Dosya” derginin kapağını oluştursa da “Odak” alt başlığı bir alt dosyayı ihtiva etmektedir. “Şiddet” dosyasının yer aldığı 6-7. sayılar; “Sonsuzluğun Sınırları: Immanuel Kant” adını taşıyan 41-42. sayılar; “Derrida: Yaşamı Yeniden Düşünürken” başlıklı 47-48. sayılar ve “Darwin Devrimi: Evrim” adını taşıyan 60-61. sayılar bir arada basılmıştır. Yine 65-66. sayı “Cinsel Yönelimler ve *Queer* Kuram” adıyla yayımlanmıştır. Ayrıca dergi Bahar 2007'de “Dizin 1994-2007” adıyla okurlarına bir ek

¹⁴ Mustafa Kara, “Cerîde-i Sûfiyye”, *DİA*, İstanbul, 1993, VII, 410.

sunmuş, geçmiş elli sayının içindekiler kısmına yer vermenin yanı sıra makale ve yazar indeksi de sunulmuştur. *Cogito*'da İngilizce, Fransızca, Almanca, Arapça ve Farsçadan yapılan sayısız çeviriye yer verilmiştir. "Fanatizm: Ya Bizden Ya Öteki" (53. sayı); "Dünya Gözüyle Futbol" (63. sayı) gibi güncel konuları felsefi bir dille tartışma zemini de oluşturan dergi, 1999'da gerçekleşen Marmara Depremi sonrası "Deprem Özel Sayısı" (20. sayı) çıkararak düşünce dergisi vasfını güncelle birleştirebilmiştir. Dergi ayrıca 3 Ekim 2004'te gerçekleştirdiği "Kant Sempozyumu" benzeri pek çok organizasyon da düzenlemiştir. Derginin ideolojik anlamda daha liberal bir çizgiyi takip ettiği, sağ, sol ve İslâmcı düşünür ve yazar grubundan pek çoğuna yer verdiği görülmektedir. Ayrıca Cumhuriyet boyunca gerek tercüme gerekse telif felsefe tarihlerinde kendisine yeterince yer bulamayan İslâm felsefesine de ilgili kapak konularına uygun telif ve tercümeyle yer ayrılması, Doğu-Batı sentezini liberal bir zeminde ortaya koyma gayreti olarak değerlendirilmeye mümkündür. Kapak sayıları genelde Batı'dan olsa da (Kant, Nietzsche, Wittgenstein vb.), Doğu'dan konuyla uyumlu yazılara da yer verildiği görülmür. Gerek klasik dönemden İbn Sînâ, Sühreverdî gerekse çağdaş isimlerden Malcom X ve Hasan Hanefî gibi isimlerden çevrilere yer verilmesi anlamlı görünüyor. Bunun yanı sıra Jacques Derrida gibi çağdaş düşünürleri konferans vermek üzere Türkiye'ye davet eden dergi, imkan sağlandığında yapılabilecekleri gerçekleştirme konusunda eşine az rastlanır bir faaliyet alanına sahiptir. Bir başka husus da düşünce dergileri açısından bir istisna olarak *Cogito*'nun bazı sayılarının defalarca basılmış olmasıdır. Örneğin "Aşk" sayısı on, "Osmanlılar" dokuz, "Laiklik" sekiz, "Şiddet", "Bizanz", "Nietzsche" altı ve "Selçuklular" sayısı dört kez basılmıştır.

Çeviri

"Dört Aylık Düşün ve Yazın Dergisi" alt başlığını taşıyan *Çeviri*'nin ilk ve tek sayısı Kültür Bakanlığı tarafından 1979'da Ankara'da basılmıştır. Derginin bu tek sayısında Seneca'nın *Mektuplar*'ından Heidegger'e kadar pek çok çeviriye yer verilmiştir.

Dağarcık

Ahmet Mithat dergiyi kendi şahsına ait bir matbaa vasıtasıyla 1288 (1872) yılında çıkarmıştır. Bu dergi aynı yıl içinde, aynı matbaa vasıtasıyla 10 cüz olarak yayımlanmıştır. *Dağarcık*'ta Ahmet Mithat Efendi'nin "Diogenes'in Tercüme-i Hâli", "Diogenes'in Bazı Hikemât ve Menâkıbı", "İlim ve Fen", "Ahablık", "Hayvanat", "Felsefe ve Felâsife", "Dıvardan Bir Sadâ", "Bir Mülâhaza-ı Dinîye", "Büyük Friedrich'in Hikemiyâtı", "Felsefenin Sergüzeşt-i Ahvâlî", "Hürriyetin Mahiyeti", "Ahlâk", "Feylesof-ı Meşhur Voltaire", "Meşâhir-i Fudalâ-ı İslâmîye'den (İmam Fahreddin-i Râzi Hazretleri)", "Birinci Mesele", "Mebde ve Meâd", "İnsan", "İnsan-Dünyada İnsanın Zuhuru" başlıklı makaleleri bulunmaktadır. *Dağarcık*, felsefe başta olmak üzere tarih, coğrafya, edebiyat, hukuk, sosyoloji, biyoloji, zooloji, din benzeri alanlarla ilgili bilgilerin işlendiği makaleleri içermektedir. Ayrıca, şirket fikri, özel teşebbüs, çalışarak yaşama, sosyal adalet gibi dönemin dergilerinde görmeye alışık olmadığımız konulara da değinmektedir. *Dağarcık*, izin almaksızın yayımlandığı gerekçesiyle bir süre sonra Meclis-i Maarif kararıyla yayından men edilmiştir.

Dârülfünûn Dersleri

Dârülfünun şubelerinde tedris olunan ulûm ve fûn-ı âliyei içeren ve İstanbul'da haftalık olarak yayımlanan bu mecmuanın neşredeni Ebûlulâ (Mardin) ve Eşref Edip'tir. 7 Mart 1328'de (20 Mart 1912) kapandığı tespit edilen neşrin, ne zaman yayımlanmaya başladığı tespit edilememiştir.

Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası

Coğrafya, edebiyat, içtimaiyat, felsefe, tarih konularını içerir. İstanbul'da Mart 1332'de (1916) yayımlanmaya başlar ve 49. son sayısı Ocak 1933'te neşredilir. Harf İnkılabı sonrasında 1929'dan itibaren (VII, sy.1) Latin harfleriyle yayımlanmıştır. Bu mecmuada, felsefe alanından birçok yazar vardır. Mehmet Ali Aynî, Mehmet İzzet, Mehmet Emin, Ahmet Nâim, İsmail Hakkı, Mustafa Sekip, N. Sadık (E. Durkheim'den çeviri), Ferid Kam, Faik Sabri, Ziya Gökalp, Gunter Yakubî, Dr. G. Anşevest, Şemseddin, H. Nimetullah, Nebahat Hamid, İ. Hakkı Baltacıoğlu, Dr. Orhan Sadettin, Necip Asım, A. Cemil (Le Bon Cara de Vaux'tan çeviri) gibi yazarlar bunlar arasında yer almaktadır. İlk sayıda İki ayda bir yayımlacağı ilan edilmiş ve yine burada Mehmet Ali Aynî, Cenab Şehabeddin ve Halid Ziya'nın yazıları yer almıştır. Ayrıca "Terceme Kısmı"nda ise Ahmet Nâim'in "Felsefe Bir İlim midir?" adlı çevirisi yer almaktadır.¹⁵

Dârülfünûn İlähiyat Fakültesi Mecmuası

Tarihî, içtimaî, dinî, felsefî bir mecmuadır. Teşrînisâni (Kasım) 1925'te ilk sayısı, Şubat 1933'te ise son sayısı yayımlanan mecmuanın tamamı yirmi beş sayıdır. Bu mecmuada felsefeye dair yazılar kaleme alan dönemin çok önemli yazarlarına Mehmet Ali Aynî, İzmirli İsmail Hakkı, Mehmet Emin, Yusuf Ziya, Mehmet Şerafeddin, N. Sadık, Halil Halid, Abdülkadir, Kavameddin gibi şahsiyetler örnek verilebilir. Dikkat edilirse bu yazarların büyük bir kısmı aynı zamanda *Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası*'nın da yazarlarıdır. Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu ile Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi kapatılıp yerine Haziran 1924'te Dârülfünun'da İlähiyat Fakültesi kurulmuş, idare heyetince bir yıl sonra mecmuanın yayımına başlanmıştır.¹⁶

Dergâh

Dergâh 15 Nisan 1337-5 Kânûn-ı Sâni 1338 (15 Nisan 1921- 5 Ocak 1923) tarihleri arasında on beş günde bir yayımlanır. Derginin isim babası olan Yahya Kemal ve arkadaşları tarafından toplam 42 sayı neşredilen derginin sorumlu müdürü Mustafa Nihat Özön'dür.¹⁷ Fikir planında Millî Mücadeleyi destekleyen *Dergâh*, ruhçu ve mistik yönü

15 Nurettin Albayrak, "Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası", *DİA*, İstanbul, 1993, VII, 525-526.

16 Hamit Er, "Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası", *DİA*, İstanbul, 1993, VII, 526-527. Dergi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. a.mlf., *İstanbul Dârülfünûnu İlähiyat Fakültesi Mecmuası, Hoca ve Yazarları: 1924-1933*, İstanbul, 1993.

17 Sefa Yücel, "Dergâh Mecmuası", *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 122-124.

ağır basan bir dergidir. Geçmiş ve gelecek ile irtibatlı yeni bir tarih, sanat ve kültür milliyetçiliğine ortam hazırlar.¹⁸

Dergâh mecmuasının edebî ve felsefî temelini Bergsonculuk oluşturur. Pozitivizm ve mekanik evrimciliğe karşı tepki olarak doğan Bergsonculuk, yöntem olarak sezgiciliği benimsemiş, böylece muhafazakâr zümre tarafından iştihakla benimsenmiştir. İsmail Hakkı, Mehmet Emin ve Mustafa Şekip'in yazarları arasında yer aldığı dergi, Millî Mücadelenin savunuculuğunu da yapmıştır. *Dergâh*'ın 56. sayısında Mehmet Âkif'in kaleme aldığı İstiklâl Marşı, Zeki Bey tarafından yapılan beste notalarıyla birlikte ilk kez yayımlanmıştır. Dergi hakkında tez çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.¹⁹ 20. yüzyılın başlarında çeşitli neşir faaliyetleriyle Türkiye'de yaygınlık kazanan pozitivizm ve materyalizm *Dergâh* çevresi tarafından da tepkiyle karşılanmıştır.²⁰

Dîvân

Bilim ve Sanat Vakfı tarafından çıkarılan ve 1996 yılında yayın hayatına başlayan *Dîvân: İlmî Araştırmalar*, 22. sayısından itibaren (2007/1) *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* adıyla yayın hayatını sürdürmektedir. Bu değişikliğin sebebi "derginin muhteva ve gayesini okuyuculara daha iyi yansıtmak" şeklinde belirtilmiştir. İlk sayısındaki *Sunuş*'ta derginin bir medeniyet tasavvuru üzerinden *ilmî bir gelenek* kurmak üzere *ilmî bir önderliğe* talip olduğu belirtilir. Dergiyi "Bir zekâlar topluluğunun yankısı" olarak değerlendiren *Dîvân*'ın, kapak konusu belirlememekle birlikte bir bütünlük arayışında olduğu görülmektedir. Bu düşüncenin yansımaları olarak da *Dîvân*'da Japon ve Hint ekonomi-politiğinden, İslâm düşüncesine, Osmanlı klasik çağından Tanzimat dönemine, felsefeden mimariye pek çok akademik yazıya yer verildiği görülmektedir. Ancak isim değişikliği yapılan 22. sayı sonrası dergi kapak konusu belirleme kararı almış ve bundan sonra "Medeniyet ve Düzen I-II", "Meşrutiyet I-II" ve "İslâm Siyaset Düşüncesi" gibi dosya konuları ile yayın hayatını sürdürmüştür.

Doğu-Batı

Doğu-Batı: Düşünce Dergisi üç aylık periyotla yayın hayatına 1997 Kasımında başladı. Her sayıda bir kapak konusu belirleyen ve içeriğini buna göre şekillendiren dergi, manifesto sayılabilecek ilkelerini şöyle belirlemiştir: "Tavır ve etik probleminde alternatif bir dergi olma amacını taşır ve sonra bu ülkedeki eleştirel düşünce insanından yana tavrını koyar ve etiğini bu tavır belirler (...)." Bir arada yaşama erdemi, farklı kültürlerin varlığını kabullenerek yayın yapma, isimden daha çok içeriğe ve hedefe yönelme şeklinde özetlenebilecek, özgürlükçü, liberal demokratik bir çizgiyi benimsemiş olduğu görülmektedir. İlk kapak konusu olarak "Devlet"i ele alan dergide, yazar kadrosu olarak da sağ ve sol düşüncenin önemli isimlerine ve akademisyenlerine yer verilmiş-

18 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", (13-54) s. 31.

19 Betül Dinç, "Dergâh Mecmuasının Tedkiki", Mezuniyet tezi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, nr. 10.406, 1974; Ekrem Karadişoğulları, "Dergâh Mecmuası", Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, 1994; Fikret Uslucan, "Dergâh Mecmuası Üzerine Bir İnceleme", Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, 1995.

20 Abdullah Uçman, "Dergâh", *DİA*, İstanbul, 1994, IX, 172-174.

tir. *Doğu-Batı*'nın belirlediği konuların bir kısmı şöyle sıralanabilir: “Kamusal Alan”; “Kaygı”; “Oryantalizm I-II”; “Milliyetçilik-II”; “Türk Düşünce Serüveni: Geç Aydınlanmanın Erken Aydınları”; “Osmanlılar I-IV”; “Türk Liberalizminin Eleştirisi”; “Türk Muhafazakârlığının Eleştirisi”.

Donanma

Ahlakî, edebî, tarihî ve fennî konuları içeren bir mecmua olup, Donanmay-ı Osmanî Muavenet-i Millîye Cemiyetinin yayın organıdır. İstanbul'da aylık olarak basılan bu mecmuanın mevcut sayıları, 1326 (1910), 1327 (1911), 1328 (1912), 1329 (1913) ve 1330 (1914) yıllarında yayımlanmıştır.

Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası

“Siyâsî, edebî, ilmî gazetedir” târih-i tesisi Muharrem 1335/22 Teşrînievvel 1332'dir (4 Kasım 1916). İstanbul'da haftalık yayımlanan derginin başyazarı Celal Nuri Bey'dir. İlk sayısında derginin amacı şöyle açıklanmıştır: “Gâyemiz büyük bir emniyet ile esâsat-ı İslâmiye'ye, fazâil-i irkiyyeye, secâyây-ı Türkiyyeye merbût kalmak ve fikr-u kanaatimizde her türlü terakkîyâtın hakâik-i celîle-i Muhammediye'nin ta'miki ile (...) mütemadiyen ve muntazaman ileri gitmenin, rekâbetgâh-ı milel ve ümem içinde hiçbir devlet ve heyetten geri kalınmamasında bir zarûreyi İslâmiye olduğunda imanımız ber-kemâldir (...)” Derginin yazarları arasında Celal Nuri Bey, Muhammed Emin Bey, İsmâil Hâmî, Cenab Şehabeddin, Cevat Rüşdü, Rıza Tevfik, Sami Paşazade, Süleyman Nazif, Mehmet Ali Aynî'nin isimleri zikredilebilir. Derginin ilk sayısının arka kapağında Celal Nuri'nin *İttihâd-ı İslâm* ile *İttihâd-ı İslâm ve Almanya* adlı kitaplarının reklamı yer almaktadır. Bir sonraki sayıda Celal Nuri'nin “Fransızlar ve Gustave Le Bon” adlı yazısı dikkat çeker. İlk sayıların başyazarlarını Celal Nuri kaleme almıştır. 3. sayının arka kapağında Yeni Osmanlı Kütüphanesi Matbaası'nın vermiş olduğu “Külliyât-ı Celâl Nuri” başlıklı ilanda “Meşrutiyet'in ilanından sonra memleketimizde en ziyade okunan âsâr Celal Nuri beyin neşrettiği on onbeş kitaptır” denilerek birkaç kitabının tanıtımına yer verilmiştir. 110 sayı çıkmış olan derginin ulaşabildiğimiz son nüshası 5 Cemaziyevvel 1337 Cumartesi günü (8 Mart 1911) neşredilmiştir. Alim Yıldız derginin indeksini hazırlayarak edebi yönünü araştırmıştır.²¹

Edebî Mecmua

Bu dergi edebiyat, içtimaî ve felsefî konuları içermektedir. Mecmuanın imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Subhi Kadir, müdürü ise Faruk Nafiz'dir (Çamlıbel). İstanbul'da haftalık yayımlanan mecmuanın mevcut sayısı 1919 yılına aittir.

Edebî Şark

Edebî, mektebi, ahlakî, içtimaî konuları içeren bir yayın organıdır. İmtiyaz sahibi Halil Zeki, sorumlu müdürü Ali Vasfî'dir. Haftalık olarak basılan gazetenin mevcut sayıları İstanbul'da 1338'de (1922) yayımlanmıştır.

21 Alim Yıldız, “Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası İndeksi ve Dönemin Edebi Hayatındaki Yeri”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi SBE İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Türk-İslam Edebiyatı Anabilim Dalı, 1995.

Envâr-ı Ulûm

İçtimaiyat, felsefiyât ve tabiiyât alanıyla ilgili yazıların yayımlandığı bir dergidir. Sahibi ve başyazarı Satı Bey'dir. Mevcut sayıları 1923-1928 yıllarına ait olup haftalık olarak her yıl sayı birden başlamak üzere İstanbul'da yayımlanmış bir dergidir. Aynı adla 1324'te (1908) haftalık olarak 6 sayı çıkmış bir başka dergi daha bulunmaktadır.

Erganûn

"İlmî, fennî, felsefî, içtimâî, edebî risâledir" alt başlığıyla yayımlanmıştır. İmtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Sıddıkzâde Abdülkadir Kemal'dir. Mecmua İstanbul'da, 15 Teşrînievvel 1327 (1911) yılında on beş günde bir yayımlanmış ve 4. sayısı *Musavver Erganun* adıyla basılmıştır.

Eşek

Sorumlu müdürü Halil Bey, sahibi ve yazarları Baha Tevfik-Ahmet Nebil'dir. İstanbul'da haftada iki defa yayımlanan bu gazetenin mevcut sayıları 1326 (1910) ve 1328 (1912) yıllarına aittir.

Eşref

Sorumlu müdürü Baha Tevfik ve Ali Rıfkı'dır. Haftalık olarak İstanbul'da basılan bu gazetenin mevcut sayıları 1325 (1909) yılına aittir.

Fağfur

"Edebî, felsefî ve içtimâî mecmua" alt başlığı ile yayımlanan *Fağfur*'un imtiyaz sahibi Subhi Kadri, müdürü ise Selim İzzet'tir (Sedes). İstanbul'da, 22 Ağustos 1334-7 Teşrînîsânî 1334 (1918) arasında beş sayı yayımlanan dergi aylık olarak neşredilmiştir.

Fârik

"Fennî, edebî, felsefî, ilmî, siyasi, zirâî Osmanlı gazetesidir." Sahib-i imtiyaz ve müdür-i mesul Serdar Sıtkı'dır. 1911-1912 yıllarında haftalık olarak Erzurum'da basılmıştır.

Felsefe Arkivi

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü tarafından yayımlanan *Felsefe Arkivi*'ni 1945 yılında ilk çıkaranlar E. von Aster, Walter Kranz, Macit Gökberk, Takiyettin Mengüşoğlu ve Mazhar Şevket İpşir'dir. İkinci Dünya Savaşı henüz bittiği bir yıl olması ve başta Avrupa olmak üzere dünya geneline yayılan ümitsiz insanlık dramı, derginin ilk sayısında Takiyettin Mengüşoğlu'nun da satırlarına yansımıştır. O, topyekün insanın neredeyse bittiğine ilişkin ümitsiz düşünceleri bir kenara bırakıp geleceğe ümitle bakan insanların da olduğundan söz etmiştir: "Felsefe ARKIVİ istikbal hakkında beslenen böyle bir ümidin ifadesi olarak çıkmakta ve Avrupa'nın umumi kalkınma hareketinde, memleketimizde kendisine düşen vazifeyi yapmayı arzu etmektedir." Yine bu önsözde, derginin periyodu "muayyen zamanlara bağlı kalmadan yılda dört defa" ve 5-7 forma (80-112 sayfa) olarak planlanmıştır. Bu ilk sayı için Nicolai Hartmann "Almanya'da Yeni Ontoloji Cereyanı" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Derginin ilerleyen yıllarda ve halihazırdaki düzensiz periyodu ilk sayı için de geçerli

olmalıdır ki Hartmann'ın ilk dipnotu editörlere aittir ve yazının gecikerek çıkması sebebiyle bir özür ifade etmektedir. Bu yazıda pek çok yazım hatası olduğundan 2. sayıda tercümesiyle birlikte yeniden yer almıştır. Derginin 1949'da yayımlanan II/3. sayısı, her ne kadar kapakta hatıra/armağan şeklinde bir ifade yer almasa da, Prof. Dr. Ernst von Aster'in 22 Ekim 1948'de vefatı nedeniyle ona hasredilerek hakkında pek çok yazıya yer verilmiştir. Bu sebeple armağan niteliği taşıdığı söylenebilir. *Felsefe Arkivi*, H. Heimsoeth, Joachim Ritter, E. von Aster, N. Hartmann, Hilmi Ziya, Vehbi Eralp, Macit Gökberk, Takiyettin Mengüşoğlu, Nermi Uygur, İsmail Tunalı gibi, Cumhuriyet Türkiye'sinde ilk felsefe bölümünün hocalarının eğilimlerini ve ilgilerini takip etme imkanı vermektedir. Dergi 1981'de 22-23. sayıyı bir arada basmıştır; sayının editörlüğünü yürüten Nihat Keklik'in de tesiriyle olsa gerek, bu sayıda İslâm felsefesine ilişkin yazıların yoğunluğu göze çarpar. Nihat Keklik ve Hilmi Ziya Ülken'in yanı sıra, doktorasını Nihat Keklik'in danışmanlığında tamamlayan Mahmut Kaya ile Bekir Karlığa'nın makaleleri yer almaktadır. Zamanla cılızlaşan hacmi ve ne zaman yayımlandığı periyodik olarak takip edilmeyen dergi, bu olumsuzluklara rağmen geleneğe yaslanması ve üniversite tarihimizde felsefe bölümü tarafından çıkarılan ilk dergi olması bakımından önemini korumaktadır. Son olarak 33. sayısını 2008 yılında yayımlayan derginin eski sayılarının içindekiler indeksi, <http://www.istanbul.edu.tr/felsefearkivi> internet adresinden görülebilir.²² Son olarak derginin periyodu yakalama çabasında olduğunu belirtelim ve akademisyenlerden telif ve tercüme yazı beklendiği bilgisini paylaşalım.

Felsefe Dergisi

Dergi üç devre halinde neşredilmiştir. I. devresinin ilk sayısı Aralık 1972'de yayımlanmış ve dört sayı sonra Eylül 1973'de bu devre tamamlanmıştır. Afşar Timuçin ve çevresi tarafından neşredilen derginin ilk dört sayısında sadece çevirilere yer verilmiştir. II. devresi daha küçük bir boyutta 1977'de basılarak giriş kısmında verilen aranın nedenleri açıklanmıştır. Üç ayda bir yayımlanan derginin, sahibi ve sorumlu müdürü yine Afşar Timuçin'dir. İlk dört sayının numaralarını takip etmemiş ve bu dönem tekrar birden itibaren sıralanarak 1980'e kadar on sayı yayımlanmıştır. Artık bu yeni dönemde sadece çeviri değil, aynı zamanda telif makalelere de yer verildiği görülür. Dergi iki bölümden oluşmaktadır; ilk kısım çevirilere, "Sanat ve Edebiyat Bölümü" üst başlığını taşıyan ikinci kısım ise telif metinlere ayrılmıştır. III. devresinde yeniden orta boy basılmaya başlanan ve yönetimi değişen dergi, önceki devrenin devamı olarak görülmüş ve sayılar on beşten başlayarak numaralandırılmıştır. Derginin başından itibaren bizim ulaştığımız nüshalarının sonuncusu 1990'da yayımlanmıştır.

Felsefe Dünyası

İlk sayısı Temmuz 1991'de Felsefe Derneği tarafından çıkarılmıştır. 1991-1996 yılları arasında üç ayda bir, 22 sayı yayımlanan dergi, 1997'de 23. sayıdan itibaren altı ayda bir yayımlanmaya başlar. 2003'te basılan 37. sayısı ile hakemli dergi haline gelmiştir. 1987'de kurulan Felsefe Derneği'nde "felsefi düşüncüyü ülkede yaygınlaştı-

²² Ayrıca 2004 yılına kadar yayımlanmış sayıların dizini için bkz. Ayhan Vergili, "İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Arkivi (İnceleme ve Dizin)", *Müteferrika*, 2004/1, sy. 25.

mak maksadıyla yola çıkmış ve bu amacı gerçekleştirmek üzere dergi çıkarma kararı alınmıştır.” Felsefe zengin bir dille yapıldığından, eski ya da yeni kelime tercihlerinde yazarları hür bırakan dergi, her görüşten yazara kucak açma sözü vermiştir; çünkü “felsefe çok seslidir”. 23. sayısı “Felsefe Kongresi Özel Sayısı” olarak yayımlanmıştır. 41. sayı (2005) ise “Küreselleşme Karşısında Değerlerimiz Sempozyum Bildirileri”ni içermektedir. Derginin içerik ve ideolojik duruşu şöyle özetlenebilir: “Derginin fikir hayatımıza katkılarına bakıldığında, bunun, gelenekten kopmayan, ama yaratıcı ve özgün olabilen, kültürüne yabancılaşmayan ama evrensel kültüre açılabilen, dilde ve fikirde taassubu olmayan ve felsefenin çok renkliliğini bir kazanç olarak sergileyebilen bir zihniyetin, felsefi zihniyetin ürünü olduğu aşikârdır.”²³

Felsefe Ekibi

İnternet ortamında yayımlanan dosya konulu bir dergidir. <http://www.felsefeeki-bi.com> adresinden yayın hayatına 2005’te başlayan dergi, felsefeye meraklı bir grup tarafından çıkarılmakta ve en son ziyaret ettiğimiz tarih (20.11.2012) itibariyle 13 sayı yayımlandığı görülmektedir. Felsefe tarihi başta olmak üzere felsefeye ilişkin pek çok şey barındıran site, yapılan yeni yayınların tanıtımını da ihtiva etmektedir. Sanal âlemin felsefeye açılan pencerelerinden biri olan dergi, postmodernizm, dil-felsefe, benlik, bilinç, iletişim ve mekan gibi pek çok farklı dosya konusuyla hazırlanmıştır.

Felsefe Mecmuası

Teceddüd-i İlmî ve Felsefi Kütüphanesi’nin yayın organıdır. Yalnızca on sayı çıkmış ve daha sonra cilt halinde yeniden basılmıştır. Birinci cildin kapağına Schopenhauer’ın resmine yer veren derginin sahibi ve müdürü Ali Fuad ile Baha Tevfik’tir. Baha Tevfik hemen başında “Birkaç Söz”le dönemindeki felsefenin durumunu özetlemektedir:

5 Temmuz 326 tarihinde tesis etmiş olduğumuz “Teceddüd-ü ilmî ve felsefi Kütüphanesi” tarih-i tesisinden itibaren bir ve nihayet birkaç sene zarfında on bir aded mühim kitap neşrine muvaffak olmuş ve pek büyük bir rağbetle karşılanmıştı. Memleketimizde ilk defa felsefe duygusunu uyandıran ve ilk defa âsâr-ı felsefiye neşreden bu kütüphane Osmanlı şebâb-ı münevverinin müstaid terakkî dimağlarını mutâlaât-ı ciddiye-i felsefiye ile beslemiş ve en küçük ailelerden en büyük salonlara, tedrîsât-ı husûsiyyeden mekâtib-i resmiyye programlarına kadar bu mühim mebâhisi idhâle muvaffak olmuştur. Bundan üç sene evvel bu memlekette felsefe mevcut değildi, hatta felsefeden bahsedebilmek için lâzım gelen lisan yoktu. Biz; bu lisanı -pek çok noksanlarıyla beraber- tesis etmiş olmakla iftihar ederiz. (...) Münderecâta daha ziyade tanevvü’ husûlüne çalışılmak ve kâriyerimizi ulum ve fûnûnun hakîki netâyiciyle menfaatdâr etmek de programımızın esaslı bir maddesini teşkil eder.

Ayrıca Baha Tevfik; Ahmed Cevdet, Rıza Tevfik, Subhi Ethem, Ziya, Cânib, Memduh Beyler, Ahmet Nebil’e şükranlarını sunar. Dergi, “Din gayr-i ihtiyârî bir felsefe;

23 Fulya Bayraktar, “Felsefe Dünyası”, *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 129-131.

felsefe ihtiyârî bir dindir” üst başlığı ve “Muarızlara hürmet, lâkaytlara merhamet” alt başlığı ile yayın hayatını sürdürmüştür. Üçüncü formanın sonunda “Okurlarımıza Tavsiyelerimiz” başlığı altında sarfedilen ifadeler; dergiyi neşreden çevrenin düşünce ufkuna işaret etmesi bakımından önemlidir:

Evvel ve âhir müteaddid defalar söylediğimiz gibi şarkdaki felsefe eski Yunan felsefesinin illetlendirilmiş, şekli bozulmuş, fakat tekâmül ettirilememiş bir kadîbedir. Biz o felsefeden hiçbir şey anlamayız, bir istifade edemeyiz. Eğer memleketimizde cidden inkılâb-ı ilmî ve felsefî istiyorsak gözlerimizi garptan ayırmayalım (...)

Lamark, Lamarkizm, Herbert Spencer ve 18. asırda Fransız felsefesi, başta olmak üzere pek çok konuda yazıya yer verilmiştir. Yazarları arasında, Baha Tevfik, Ahmed Nebil, Mithat Cemal, Naci Fikret, Memduh Süleyman, Muhammed Necib yer almış, ayrıca Ömer Seyfettin'in şiirleri “Felsefî Şiirler” başlığıyla yayımlanmıştır. Baha Tevfik'in *Felsefe Mecmuası*'nın sonunda “Felsefe Kamusu” yayımladığı görülmüştür.

Baha Tevfik 1329'da (1913) İstanbul'da on beş günlük olarak tasarladığı ilk sayıda “Muarızlara hürmet, lâkaytlara merhamet” ve 2. sayıdan itibaren “Din gayri ihtiyari bir felsefe, felsefe ihtiyari bir dindir” alt başlığı ile yayımlanan *Felsefe Mecmuası*, Batı kaynaklı yeni bir felsefe dili oluşturmayı hedeflediği maddeci amaç ve içerik yönünden ilk felsefe dergisi kabul edilir. Türkiye'de Büchner ve arkadaşlarının geliştirdiği kaba bilimci maddeci felsefenin yayın organı olma özelliğine sahiptir. *Felsefe Kâmûsu* ve *Mekteb Dersleri* başlıklı ilaveleri vardır. Dergide Baha Tevfik, Subhi Edhem, Ahmet Nebil, Mehmet Necib, Naci Fikret, Mithat Cemal, Memduh Süleyman gibi yazarların makaleleri yer almaktadır. Böylece Türk düşünce tarihinde ilk defa adında “felsefe” kelimesini barındıran bir mecmua yayımlanmıştır. Mecmua iki cilt halinde çıkmış olup, birinci ciltte, Baha Tevfik, Sair Celis, Mithat Cemal, Mehmet Necip, Suphi Edhem, Naci Fikret ve Memduh Süleyman'ın gerek telif gerekse çeviri yazıları bulunmaktadır. Birinci cilt, 175+64=239 sayfadan ibarettir. İkinci ciltte de, Baha Tevfik, Suphi Edhem, Mehmet Necib ve Naci Fikret'in yazıları bulunmaktadır. Baha Tevfik ile Suphi Edhem'in yazıları felsefe ağırlıklıdır. Mehmet Necib'in yazıları dil konusuyla ilgiliyken, Naci Fikret'in yazıları daha ziyade eğitim üzerinedir. Bu ikinci cilt sekiz sayı olarak çıkmıştır. Baha Tevfik, Ernest Haeckel'den çevirdiği *Kâinatın Muammaları* adlı eseri bu mecmuada yayımlamış ve 18. yüzyılda Fransız felsefesini ele alıp değerlendirmiştir. Bu mecmuada, Subhi Edhem, Darwinizm ve Lamarkizmi tanıtan bir yazı kaleme almış; Memduh Süleyman da konuya paralel yazılar yayımlamıştır. Dergide, Memduh Süleyman'ın “Hakiki Mürteciler ve Avrupalılaşmak”, “Felsefeci Edyân”; Ahmet Nebil'in “Felsefe-i Muaşeret”, “Ric'at ve Teslim”, “Arzın Menşei ve Tarihi”; ve Baha Tevfik'in yazıları “Felsefî Maksatlar”, “Millileşmek Emeli”, “Kant ve Felsefesi”, “Memleketimizde Ahlâk ve Amelleri” ve “Felsefe Kâmûsu” başlıklı yazıları yer almaktadır.

Dergi hakkında, M.Ö. Alkan, Arslan Kaynardağ, R. Bağcı ve Arda Odabaş'ın çalışmaları bulunmaktadır.²⁴

24 Arslan Kaynardağ, “Türkiyede'de İlk Felsefe Dergisi ve Baha Tevfik”, *Felsefe Tartışmaları*, İstanbul, 1988, IV, s. 93-98; M. Ö. Alkan, “Türkiye'nin İlk Felsefe Dergisi: Felsefe Mecmuası”, *Tarih ve Toplum*, 1989, 66, s. 49-56; Arda Odabaş, “Felsefe Mecmuası”, s. 141-150.

Felsefe ve İctimâiyât Mecmuası

1927’de felsefe öğretmeni Servet Berkin çıkarır. Daha sonra Hilmi Ziya’nın kurduğu Felsefe Cemiyeti’nin yayın organı haline gelir. Toplam dokuz sayı neşredilen ve Hilmi Ziya’nın dışında, Mustafa Şekip ve Ziyaettin Fahri’nin de makale ve çevirilerinin yer aldığı derginin ilk sayısı Osmanlı Türkçesiyle, son üç sayısı ise Latin alfabesiyle basılmıştır. İlk sayısında derginin amacının lise ve üniversite öğrencilerine malzeme sunmak olduğu belirtilmiştir.

Felsefe-i Mûsikî

İmtiyaz sahibi Giridi Zigardelâkizâde Salih Nabi’dir. İstanbul’da 1325/1910 yılında yayımlanan derginin kaç sayı basıldığı belirsizdir.

Felsefelogos

Aralık 1997’de İzmir’de üç aylık periyotla yayımlanan dergi, “Felsefelogos: üç ayda bir çıkan ortak kitap” alt başlığıyla çıkmaktadır. 16 yıldır yayın hayatını sürdüren dergi en son 45. sayısını 2012/2 yayımlamıştır. İlk sayının girişinde her sayının bir dosya konusuyla yayımlanacağı bildirilmektedir. Bu ilk sayı “devlet ve ahlak” dosyasını kapağa taşımıştır. Tamamına yer verme imkanı olmayan bu kapak konularından bazıları şunlardır: “tarih bilinci”, “felsefe ve eğitim”, “hak ve hukuk/evrim düşüncesi”, “erdem felsefesi”, “feminist felsefe”, “geleceğin felsefesi”, “ekoloji felsefesi ve etiği”, “savaşın felsefesi”.

Felsefe Semineri

İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü tarafından çıkarılan derginin ilk ve tek sayısı 1939 yılında yayımlanmıştır. Derginin ilk makalesi bölümün Alman hocası Ernst von Aster’in kaleme aldığı “Felsefe ve İstanbul Üniversitesinde Felsefe Tedrisatı” başlığını taşımaktadır. von Aster burada kendi felsefi duruşunu belirtmenin yanı sıra bölümün programı hakkında bilgi vererek önerilerde bulunur. Dergide von Aster’in ikinci bir makalesi daha yer almaktadır. Ayrıca H. Reichenbach, M. Şevket İpşiroğlu, H. Vehbi Eralp, M. Sekip Tunç’un yazıları bulunuyor. Görebildiğimiz kadıyla felsefi antropoloji, fenomenoloji gibi konulara Türkiye’de ilk kez bu dergide değinilmiş ve ilk kez Heidegger’in “Metafizik nedir?” adlı bir makalesinin çevirisine yer verilmiştir. Dergi hakkında Arslan Kaynaradağ da bir makale yayımlamıştır.²⁵

Felsefe Tartışmaları

Vehbi Hacıkadıroğlu felsefe çalışmaya emekliliğinden sonra 60’lı yaşlarında başlamış, felsefe alanında herhangi bir üniversite eğitimi görmeden kendi kendini yetiştirmiş ve otuz yıla yakın süre içerisinde sekizi telif on beş kitap ve yüzden fazla makale yayımlamıştır. Hacıkadıroğlu, 1987’de Arda Denkel ve Erkut Sezgin’in de katkılarıyla yayımlamaya başladığı *Felsefe Tartışmaları: A Turkish Journal of Philosophy* dergisini 2000 yılına kadar -on dört yıl boyunca- yılda iki sayı olmak üzere düzenli şekilde çıkarmayı sürdürmüştür. 2000’de 27. sayısı yayımlanan dergi, 2001’de İlhan İnan’ın editörlüğünde, Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü’ne devredilmiş ve Boğa-

25 Arslan Kaynaradağ, “Felsefe Semineri Dergisi”, *Felsefe Dergisi*, 1986/2, (129-143).

ziçi Üniversitesi Yayınevi tarafından basılmaya başlanmıştır. 29. sayısından itibaren *The Philosopher's Index*'de de taranmaya başlayan ilk Türk felsefe dergisi olan *Felsefe Tartışmaları*, kültür ve düşünce dünyasına ait süreli yayınların az olduğu ülkemizde saygın bir yere sahiptir. 1988'de Türkiye Felsefe Kurumu'nun, 2000'de de Türk felsefe dünyasına yaptığı katkılar dolayısıyla Muğla Üniversitesi'nin onur plaketiyle ödüllendirilen, Vehbi Hacıkadıroğlu'nun felsefeye yaptığı katkılar, 2002'de Doğan Özlem, Hayrettin Ökçesiz ve Şükrü Argın tarafından derlenen ve 29 yazarın katkıda bulunduğu bir armağan kitap ile de yeniden gündeme getirilmiştir.²⁶

Derginin kuruluş amacı, felsefi fikirlerin Türkçe basılıp paylaşılabilceği saygın bir akademik yayın organı çıkarmaktı. Bu ilke günümüzde de derginin yayın politikalarına yön veren bir düşünce olarak benimsenmekte ve hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. 2005-2010 arasında, Murat Baç ve İlhan İnan derginin eş-editörlüğünü birlikte yürütmüşlerdir. Dergi ayrıca 2008'de Avrupa Beşeri Bilimler Endeksi olarak kabul gören The Initial List of European Reference Index for the Humanities (ERIH) kapsamına da alınmıştır. *Felsefe Tartışmaları* özgün makale, çeviri, kitap "incelestirisi" (kitap inceleme ve eleştirisi), tartışma ve anma yazıları yayımlar.

Felsefe Tercümeleri

Hilmi Ziya Ülken ve Macit Gökberk'in 1947'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü dergisi olarak yayımladıkları *Felsefe Tercümeleri*, Hilmi Ziya'nın beş sayfalık önsözüyle neşredilmiştir. Hilmi Ziya'nın önsözü şöyle başlamaktadır:

Türk dilini kendi yapısı içinde bir düşünce dili haline getirmek için çoktandır bir savaşa girmiş bulunuyoruz. Edebiyatçılar bu işe elli yıl önce başlamış, birçok tepkiler ve isteksizliklerle karşılaştıkları halde yine de esaslı adımlar atmışlardır. Fakat ilim ve felsefe dili ona göre oldukça geride kaldı. (...) Dili türkçeleştirirken bu sefer başka bir yolda yapmacıklara düşme tehlikesi olduğunu, eski kitaplardan çıkarılan ölmüş kelimeleri diriltmenin çok ince ve güç bir iş olacağını, hele son derece zorda kalmıyacak olursak başka türk lehçelerinden kelime aktarmasına baş vurmanın doğru olmayacağını her zaman göz önünde bulundurmalıdır. Komisyonların bulunduğu kelimelerin ne dereceye kadar yerinde olduğunu ancak onlarla düşünce dilini yorgurmaya başladığımız zaman anlayabiliriz.

Derginin, zihinlerin dil meselesiyle meşgul olduğu bir dönemde, çözüme bir adım daha yaklaşmak ümidiyle yayın hayatına çıktığı anlaşılmaktadır. Bir sayı yayımlanabilen derginin sonunda, Hilmi Ziya'nın "Türk Felsefe Dilinin Gelişmesi" adlı bir değerlendirmesi yer almaktadır (s. 135-143).

Felsefe Yazın

Felsefeciler Derneği tarafından çıkarılan ve 2004 ilkbaharında yayın hayatına başlayan dergi, popüler düşünce dergilerinin en güzel örneklerinden biridir. Farklı konulardan çeşitli yazılara yer veren dergi zaman zaman "dosya" olarak belirlediği bir

²⁶ <http://www.ft.boun.edu.tr/hacikadiroglu.htm>. Ayrıca <http://www.ft.boun.edu.tr> adresinden derginin eski sayı indeksine ulaşılabilir (21.11.2012'de ziyaret edildi). Doğan Özlem vd., *Vehbi Hacıkadıroğlu Armağanı: Felsefe Tartışmaları*, İstanbul: Everest Yayınları, 2002.

konu etrafında özel sayılar da çıkarmıştır. Bunlardan bazıları “Frankfurt Okulu”, “Heidegger”, “Korku”, “Muhafazakârlık ve Milliyetçilik”, “Edebiyat”, “Marx” ve “Felsefe 1-2”, “Futbol”dur. 2005 yılında Ankara’da Felsefeciler Derneği’nin düzenlemiş olduğu “Eğitim ve Felsefe Sempozyumu” bildirilerine ise derginin 9. sayısında yer verilmiştir.

Felsefe Yıllığı

İlk sayısı 1932’de çıkan derginin kapağında “Birinci sene (1931-1932)” yazılıdır. Derginin müdürü Hilmi Ziya, derginin amacını “Maksat” başlıklı yedi sayfalık uzunca bir yazıda anlatmaktadır. Fransa’da (*Année philosophique*) ve Almanya’da (*Jarhbuch der Philosophie*) çıkan yıllıklardan söz eden Hilmi Ziya, bunlardan özellikle Edmund Husserl’in fenomenoloji akımının oluşmasındaki önemine dikkat çekerek şunları söyler: “Felsefe Yıllıkları -umumiyetle- muayyen bir felsefî cereyanın, bir temayül ve noktai nazarın mümessilidirler. Orada tezler ve orjinal tetkikler (...) umumi bir istikamet etrafında toplanmışlar ve bir maksada teveccüh etmişlerdir.”

Hilmi Ziya, insan tasavvuru hususunda yaygın bir durum olarak insanı bir kukla olarak değerlendiren “sıradan adamcılık” ve “garabetçilik” üzerinde durduktan sonra “Şahsiyetçilik”i çıkar yol olarak işaret etmiştir. Ona göre “ben” ile “âlem” arasındaki tam ittisal ve vahdet, insanla şeniyetin hakîki irtibatı, insanın âlem içindeki hakîki ve fail mevkii ancak “Şahsiyetçilik” ile tebarüz eder: “O yalnız bir felsefe, bir sistem ve bir fikir cereyanı değil, aynı zamanda bir haleti ruhiye, ve bir mişvardır.” Öyle sanıyoruz ki Hilmi Ziya’nın *Felsefe Yıllığı*’ndan beklediği de bu mişvârı bir felsefî sistem olarak yaygınlaştırabilmesidir. Ancak yıllığın kısa süren yayın hayatının bu ideali gerçekleştirmeye yetmediği açıktır.

Yılığın 2. ve son sayısı (1934-1935), Prof. Şerefeddin ile Doç. Hilmi Ziya’nın editörlüğünde neşredilmiştir. Son olarak Hilmi Ziya’nın “Maksat” adlı yazının sonunda “memleketimizdeki muhtelif mecmualar” olarak andığı felsefe dergileri şunlardır: *Ulûm-u İçtimâiye ve İktisâdiye Mecmuası*, *Felsefe Mecmuası*, *Felsefe ve İçtimâiyât Mecmuası* (“ki içerisinde en fazla zikre şayan olandır”) ve *Yeni Fikir*. Hilmi Ziya’nın 1932’de yayımladığı *Felsefe Yıllığı*’nda “geçmiş felsefe dergileri” olarak yukarıda adlarını saydığımız yayımlara işaret etmesi, bu dönemde felsefe dergisi denince kayda değer isimleri belirtmesi bakımından önemlidir.

Feylesof

“Edebî, ahlakî ve içtimâî haftalık mizah gazetesidir” alt başlığıyla çıkan derginin mesul müdürü Mehmet Hakkı’dır. Dergi 2 Haziran-24 Temmuz 1330 (1914) tarihleri arasında beş sayı yayımlayabilmiştir.

Fikir Hareketleri

İlk sayısını 29 Teşrinievvel 1933’de İstanbul’da neşreden derginin alt başlığı “İlmî, içtimâî, edebî haftalık risâle” şeklindedir. Hüseyin Cahit Yalçın’ın yayımladığı derginin ilk sayısının ilk yazısı “Türk Cümhuriyetinin Onuncu Yıldönümü”, ikinci yazısı ise “Hilâfet Meselesi” başlıklarını taşır. Ayrıca İtalyan Francesco Nitti’den çokça alıntı ve çeviriye yer verilmiştir. Yine Hüseyin Cahit’in “Komünistliğin İflâsı” başlığı ile pek çok yazı yayımladığı ve Anatole France’dan “Allahlar susamışlardı” adlı yazı dizisi dikkat çekmektedir. Birinci cildin sonunda, ilk 26 sayının fihristi yer almaktadır.

Yedinci yılında 364. son sayısını 12 Teşrinievvel 1940'da çıkaran Hüseyin Cahit okuyuculara derginin devam edemeyeceğini şu cümleleriyle duyurur:

Bu sayı ile mecmuamızın yedinci yılı nihayete eriyor. *Fikir Hareketleri* bundan sonra çıkmayacaktır. Kağıd fiyatlarının pek ziyade yükselmesi kadar yedi senedir yalnız başıma deruhte ettiğim tahrir işinin verdiği yorgunluğun da bunda tesiri vardır. *Fikir Hareketleri*'ni neşre başladığım zaman, risalenin gayesi milli hakimiyet felsefesi ve rejimi aleyhinde *sağdan ve soldan* yapılan hücumların mahiyetini tahlil ve teşrih etmek ve icab eden malûmatı vermektir. (...)

Dergi hakkında yazılmış kitap ve ansiklopedi maddesi bulunmaktadır.²⁷

FLSF Ayraç içinde ve altı çizili felsefe

2006 yılında, Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde gerçekleştirilen "Felsefe ve Çağımızın Sorunları" başlıklı ulusal sempozyumun bildirilerinin iki sayı halinde basılmasıyla yayın hayatına başladı. 6. sayısına kadar FLSF (Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi) adıyla yayınlanan dergi, 7. sayısından bu yana şu anki adıyla, yani FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi) olarak yayınlanmaktadır. FLSF Dergisi, internet sitesinde (<http://www.flsfdergisi.com/index.html>) içeriğini şöyle açıklar: "Bir özet ya da tanıtım olmanın ötesine geçemeyen ve ideolojik ya da popüler makaleler yerine, felsefeye ve sosyal bilimlere ait alanların çeşitli noktalarına ışık tutan, felsefe ya da sosyal bilimler tarihinde henüz aydınlanmamış ilgileri, ilişkileri, bağlantıları, geçişleri ya da süreklilikleri serimleyen, yanlış anlamaları ve kavramaları düzeltmeye çalışan problem-temelli akademik yazılara yer vermeyi amaçlamaktadır. Bunun yanında, akademisyenlerin, özellikle günün toplumsal, siyasi, ekonomik, sanatsal ya da bilimsel vb. sorunları karşısında gerek felsefe ya da sosyal bilimler tarihinde zaten dile getirilmiş gerekse kendi donanımları aracılığıyla dile getirebilecekleri çözüm önerilerini serimleyen yazıları yayınlayarak ülkemizin düşünsel, bilimsel, toplumsal ya da siyasi gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, ülkemizin düşünsel ortamını hareketlendirecek polemik yazılarına da açıktır." Hakemli bir dergi olan FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), Philosopher's Index, TÜBİTAK ULAKBİM, International Bibliography of the Social Sciences (IBSS), EBSCOhost Publishing'e ait Humanities Sources ve Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index) tarafından taranmakta ve listelenmekte, TÜBİTAK ULAKBİM, EBSCOhost Publishing ve ASOS Index tarafından kendi veritabanları üzerinden tam metin olarak erişime sunulmaktadır. Dergi en son olarak 14. sayısını (2012/Güz) yayımlamıştır.

Genç Kadın

İçtimaî, ahlakî, edebî konularla ilgili mecmuadır. İmtiyaz sahibi Fuad Şükrü'dür. İstanbul'da on beş günde bir yayımlanan derginin mevcut sayıları, 1324 (1908), 1325 (1909) yıllarına aittir.

27 Ö. Farul Huyugüzel, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebî Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*, İzmir, 1984; a.mlf., "Fikir Hareketleri", *DİA*, İstanbul, 1996, XIII, s. 66-67.

Genç Kalemler

Dergi ilk olarak Haziran 1909'da Manastır'da *Hüsn ve Şiir* adıyla on beş günde bir yayımlanmıştır. 4. sayıdan itibaren Selanik'e taşınan dergi 23 Temmuz 1909'dan itibaren burada on beş günde bir yayımlanmıştır. Sorumlu müdürü Nesimi Sarım'dır. İlk sayısının tarihi tespit edilememekle birlikte mevcut sayıları 1326 (1910), 1327 (1911), 1328 (1912) yıllarına aittir. Edebî yönünün yanı sıra siyasi olarak da dikkat çeken bir dergidir. "II. Meşrutiyet döneminin siyasi kargaşa ortamında Türkçülük ideolojisi kendine bir zemin bulmaya, tutarlı bir millî kültür politikası oluşturmaya çalışmıştır. Bu yönüyle *Genç Kalemler* dilde Türkçülük denilebilecek kültür ideolojisinin yayın organıdır."²⁸ Bu dergide doğrudan felsefeye dair Subhi Edhem'in "Kimyada Tekâmül", "Descartes ve Felsefesi" ile "Antropoloji Dersleri"; Celâl Sakıb'ın "Rıza Tevfik'in Felsefesi" gibi yazıları yer almaktadır. Ziya Gökalp, "Yeni Hayat ve Yeni Değerler" başlıklı yazısında Osmanlı'daki "içtimâî inkılab" özlemini anlatır. Yeni hayat demek yeni iktisadi düzen, yeni aile yapısı, yeni sanat, yeni felsefe ve yeni ahlak demektir. *Genç Kalemler* özellikle dil alanında önemli bir atılım gerçekleştirir. Dilde sadeleşme derginin ana hedefidir. Ulusal türde bir edebiyat ancak ulusal bir dilin ürünü olabilir. Yazı dili ile konuşma dili birleştirilmelidir. Gökalp'in Osmanlıcılıktan Türkçülüğe kayışı bu dergi sayfalarında izlenir.²⁹ Dergi hakkında yapılan akademik çalışmalar da dikkat çekicidir.³⁰

Genç Tabib

Tıbbî, felsefî ve içtimâî bir yayın organıdır. İmtiyaz sahibi M. Talat'tır. İstanbul'da on beş günde bir yayımlanan bu derginin mevcut sayıları 1327 (1911) yılına aittir.

Güneş [I]

"Mesâil-i siyâsiyeden mâada her şeyden bahseder, onbeş günde bir neşrolunur" alt başlığıyla İstanbul Mihran Matbaası'nda basılmıştır. İlk sayısı Ağustos 1884'de, son sayı olan 12. sayısı ise 1885 yılı başlarında yayımlanmıştır. Derginin imtiyaz sahibi ve başyazarı Beşir Fuad, felsefe ve metafiziğe karşı olan, İslâmiyet'e ilmi teşvik edici hükümlerinden dolayı saygılı görünen, edebiyatı ise sadece gerçekleri dile getirdiği ve fenne hizmet ettiği takdirde kabul eden pozitivist ve natüralist bir düşünür olarak tanınır. Beşir Fuad, dört sayı neşrettiği *Hâver*³¹ adlı dergisini Mayıs 1884'te kapatınca, yerine *Güneş*'i neşretmeye başlamıştır. Beşir Fuad materyalizme dair daha sonra kaleme alacağı *Beşer* adlı eserinin esasını oluşturan Jean Massé'den çevirdiği fizyolojinin hazım bahsini ihtiva eden bölümlerini sade ve didaktik bir üslûpla *Güneş*'te tefrika etmiştir.³²

28 Hüseyin Çelik, "Genç Kalemler", *DİA*, İstanbul, 1996, XIV, s. 21-23.

29 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", (13-54) s. 24.

30 Hüseyin Çelik, "Genç Kalemler Mecmuası'nın Sistematik Tetkiki", Yüksek Lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, 1987; Arda Odabaşı, "II. Meşrutiyet Dönemi Basın ve Fikir Dünyasında Genç Kalemler Dergisi" Doktora tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2006.

31 M. Orhan Okay, "Hâver", *DİA*, İstanbul, 1996, XVI, 528.

32 M. Orhan Okay, "Güneş", *DİA*, İstanbul, 1996, XIV, 296-297.

Güneş [II]

“Sanat ve edebiyat mecmuası” olan *Güneş*, 1 Kanûnusânî 1927’de (1 Ocak 1027) ilk sayısını yayımlamıştır. Dokuz ay çıkabilen dergi, 1 Ekim 1927 tarihli 17. sayısı ile son bulmuştur. İstanbul’da on beş günde bir resimli olarak neşredilen derginin müdürü Orhan Seyfi’dir. Yazarları arasında, Cenab Şehabeddin, Mithat Cemal, Yusuf Ziya, Faik Ali, Nafiz, Nazım Hikmet, Ahmet Refik, Halil Nimetullah ve Kamuran Şerif’in adları zikredilebilir. Giriş yazısında eski yeni hiçbir edebî mektebe mensup olmadığı, hür düşünceli olduğu belirtilerek “İbtidâî olmaktan uzak, taklit ve cansız fikirlerden imtinâ edileceği” vurgulanmıştır. Dikkat çeken yazı dizileri, Gustave Le Bon’un “Felsefe Parçaları” (1-2-13. sayılar) ve Halil Nimetullah’ın “Felsefî Düşünceler” başlıklarını taşır (7. sayı hariç 4-11. sayılarda). 3. sayı tamamen Süleyman Nazif’e, 11. sayı ise tamamen olmasa da Ahmet Hikmet’e ayrılmıştır. Özellikle Alman ve İngiliz romantizmine dair yazılara rastlamak mümkündür. Genelde renkli olan dergi kapağında kadın resimlerine yer verilmiş, ancak 3. sayıda Süleyman Nazif, 11. sayıda Ahmet Hikmet ve 12. sayıda da Mustafa Kemal kapağa taşınmıştır. Arka kapakta *Papağan, Akbaba, İctihad, Yeni Kalem, Hayat* gibi diğer dergilerin reklamlarına rastlanmaktadır.³³

Güzel Mecmua

İlim, sanat, felsefe alanlarıyla ilgili yazıların yayımlandığı bir mecmuadır. Mecmuanın sahibi ve sorumlu müdürü Kerim Gültekin’dir. Niğde’de 1928 yılında yayımlanmıştır.

Hareket

Nurettin Topçu’nun (1909-1975) ismiyle birlikte anılan dergi, onun 1939’da İzmir Atatürk Lisesi’ne öğretmen olarak atanmasından sonra çıkmaya başlamıştır. Topçu’nun *Hareket* adını verdiği derginin alt başlığı “Fikir ve Sanat”tır. Aylık olarak İstanbul’da fakat düzensiz olarak basılan dergi, 1939-1943 arasında 12 sayı yayımlayarak ilk devresini tamamlamıştır. Bu arada Topçu, derginin 4. sayısında Nizam Ahmed müstearıyla yayımladığı bir yazı yüzünden Denizli’ye sürülmüştür. Topçu, müteselsil olarak 376 sayfadan oluşan bu 12 sayı sonrasında, 1947-1949 arasında düzenli bir şekilde yirmi sekiz sayı çıkarmıştır. Üçüncü devresinde (1952-1953) sadece bir sayı yayımlayan dergi, son olarak 1966-1982 arasında *Fikir ve Sanat’ta Hareket* adıyla basılmıştır. “Lisanda tasfiyecilik hareketine rağmen mecmuada güzel Türkçenin hakim olduğu dikkati çekmektedir.”³⁴

Hak Yolu

Siyasetten, içtimaiyattan, dinden, ulûm ve felsefeden bahseder. Sahip ve müdürü Mehmet Ubeydullah Bey’dir. İstanbul’da 3 Şubat 1326-10 Mart 1327 (1910-1911) tarihlerinde neşredilmiştir.

³³ Ayr. bkz. a.g.m.

³⁴ Ali Birinci, “Hareket Mecmuası (1939-1982)”, *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 84-89. Ayr. bkz. M. Orhan Okay, “Hareket”, *DİA*, İstanbul, 1997, XVI, 123-125.

Halka Doğru (ayr. bkz. Türk Sözü)

11 Nisan 1329'da (24 Nisan 1913) yayın hayatına başlayan dergi haftalık olarak neşredilmiş, elli sayı yayımladıktan sonra da kapanmıştır. Derginin alt başlığında "Haftada bir Türk Yurdu tarafından çıkarılır" ibaresi yer almaktadır. Müdürü Celal Sahir'dir. Yazarları arasında Halide Edip, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Hamdullah Suphi ve Ziya Gökalp gibi pek çok tanınmış sima yer almaktadır. Aynı isimde 1335'te Halka Doğru Cemiyeti'nin yayımladığı *Halka Doğru Mecmuası* ile karıştırılmamalıdır. Dergi kapanır kapanmaz *Türk Sözü* adıyla yayın hayatını sürdürmüştür.

II. Meşrutiyet yılları avam ve ahali sözcükleri yerine "halk" sözcüğünün kullanımının yaygınlaştığı bir dönemdir. Halkçılık sözcüğü ilk kez *Yeni Mecmua*'da yer alsa da, halkçı düşüncenin ilk belirtileri ve bu arada köycülük, Türk Ocağı'nın kurulduğu yıllarda ortaya çıkar. *Halka Doğru* dergisi Osmanlı aydını önderliğinde halkın eğitilmesini önerir; Osmanlı gençleri halka yönelmeli, halkla bütünleşmeli, halkın düzeyine inerek onu eğitmelidir. Balkan popülizmini örnek gösteren Yusuf Akçura, Türk gençlerinin de Türk Ocağı aracılığıyla aynı işlevi üstlenebileceklerini savunur. Dergi, aynı zamanda Türkçüdür ve Türkçülüğe toplumsal içerik kazandırmayı amaçlar ve orta sınıfı bilinçlendirmeyi hedefler.³⁵

Hayat

"Haftalık ilim, felsefe ve sanat mecmuası" alt başlığı ile basılan derginin ilk sayısı 2 Kânûnuevvel 1926'da (Aralık 1926) son sayısı ise 30 Kânûnusâni 1929'da (1929) Ankara'da yayımlanmıştır. On beş günde bir neşrolunan derginin başmuharriri Faruk Nafiz, mesul müdürü ise Mehmet Emin Erişirgil'dir. Derginin gayesini Erişirgil ilk sayıda "Hayat Niçin Çıkıyor" adlı yazısında şöyle açıklamaktadır:

Bilhassa Tanzimat'tan beri garbtan memlekete birçok 'malumat' girdi. Fakat hakiki ilim zihniyeti çok az dimağlarda yerleşebilmiştir. (...) Yeni Türkiye inkılabtan sonra birtakım iktisâdî ve içtimâî meseleler muvahecesindedir. Bugünün ve yarının münevverleri bu meseleleri ancak ilmi bir zihniyetle hâl eyleyebilirler. Her devirden ziyade bugünün gençliği hakiki bir ilimle mücehhez olmak mecburiyetindedir. *Hayat*, gençliğin ilme karşı muhabbetini artırmaya çalışacaktır. (...) İnkılâbımız millî mefkûremizin afakını çok genişletti. Dün müstakil ve hür bir vatan istiyorduk. Bugün öyle bir vatana malikiz. Fakat bu kâfi değildir. Türk milleti insaniyet içinde yüksek bir mevki sahibi olmalıdır.

Erişirgil'in yanı sıra dergide Mustafa Şekip Tunç, Necmeddin Sadak, Servet Berkin ve Mehmet Servet gibi isimlerin de yazıları yer almaktadır. Dergi hakkında akademik yayınların varlığı da göze çarpmaktadır.³⁶

35 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", (13-54) s. 29.

36 Mustafa Parlak, "*Hayat Mecmuası*'nın 1-3 ciltlerindeki Edebî Makaleler ve Tahlilli Fihristi (Doktora ön çalışması) Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1982; a.m.f., "1926-1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuasının Hars ve Edebiyat Tarihimizdeki Yeri", Milli Kültür, Aralık 1984, sy. 47, s. 25-95; Abdullah Uçman, "Hayat", *DİA*, İstanbul, 1998, XVII, 12-14; Nebahat Dalga, "Hayat Mecmuası'ndaki Fikri ve İlmi Makalelerin İncelenmesi (1926-1927)", Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2002.

Her Ay: Siyasa, İlim, Sanat

Kurucuları Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon olan derginin ilk sayısı İstanbul'da 20 Mart 1937'de basılmıştır. İlk sayıda derginin amacı şöyle ifade edilmiştir:

Her ay fikir ve sanatta memleketimizin büyük otoritelerini sahifelerinde toplayabilmek düşüncesiyle çıkıyor. Mecmuanın orjinal kıymetini göz önünde bulundurmakla beraber bizim için ehemmiyetli olan mevzularda yabancı dillerden ve diğer mütehassıslardan da istifade edeceğiz. Siyasa, İlim ve Sanat kısımlarında Her Ay'a yardım edecek zatlardan bir kısmının isimlerini neşrediyoruz:

Daha sonra pek çok isim sıralanmaktadır, ancak biz bir kısmını zikretmekle yetineceğiz: Ahmed Hamdi, Enis Behiç, Ertuğrul Muhsin, Prof. Hilmi Ziya, Hasan Âli Yücel, İsmail Hakkı, Necip Fazıl, Peyami Safa, Reşad Nuri, M. Şekip Tunç, Doçent Sabri Esad vd.

Hikmet

İmtiyaz sahibi ve başyazarı, Şehbenderzâde Ahmet Hilmi'dir. İstanbul'da haftalık olarak 1326-1327'de (1910-11) toplam 84 sayı basılmıştır. Şehbenderzâde Ahmet Hilmi'nin İttihat ve Terakki'yi eleştiren yazılarından dolayı gazete beş defa kapatılmıştır. Daha önce kapatılan *Hikmet* gazetesi İstanbul'da 1326-1327 (1910-1911) yıllarında günlük olarak çıkmaya başlamıştı, ancak gazete sıkıyönetimce sık sık kapatıldığı için *Münakaşa*, *Kanat*, *Coşkun Kalender*, *Nimet* isimlerini almış fakat sonra tekrar *Hikmet* adına dönmüştür.³⁷

Hürriyet-i Fikriye/Uhuvvet-i Fikriye

İdari işler müdürü Haydar Kemal (Celal Nuri), sorumlu müdürü Giridî Ahmet Sâkî'dir. İstanbul'da haftalık olarak yayımlanan mecmuanın mevcut sayıları, 1329 (1913)-1330 (1914), 1918 tarihlerine aittir. 1329'daki 1. ve 2. sayılar *Hürriyet-i Fikriye*; 1914'deki bazı sayılar ile 1918'deki 1-3. sayılar, *Serbest Fikir* adıyla çıkmıştır.

Hüsn ve Şiir (bkz. Genç Kalemler)

Edebî, siyasi, içtimaî, felsefi musavver risale. Müessisleri H. Hüsnü ve A. Suphi, sorumlu müdürü İsmail Hakkı ve Abdullah Feyzi'dir. Manastır'da Haziran 21 Eylül 1325'te (1909) on beş günde bir basılmıştır.

İbn-i Sînâ

Yayımlanması ve dağıtılması Milli Eğitime hizmet eden bir risaledir. Yazarı A. Nihal'dir. On beş günde bir İstanbul'da yayımlanır. Mevcut sayısı 1298 (1882) yılına aittir.

İctihad

"Hürriyet-i fikriyeye hâdim, perşembe günleri çıkar, ilmî, edebî, ikrisâdî, mec-mua" alt başlığı ile yayımlanan derginin imtiyaz sahibi İrfan Emin, müdürü İlhami Safa'dır.

³⁷ Ahmet Koçak, "Hikmet Gazetesi İncelemesi - Tahlili Fihrist ve Seçilmiş Metinler", Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2000.

Dr. Abdullah Cevdet'in 1904 yılında kurduğu Kütüphane-i İctihad'ın yayın organıdır. Eylül 1904-Aralık 1932 yılları arasında toplam 358 sayı çıkmıştır. Başlangıçta 1904'te Cenevre'de çıkarılmaya başlanan mecmuanın ilk sayısı, yarısı Türkçe, yarısı Fransızca olarak basılmıştır. *Cehd, İştihâd, İshâd, Âlem: Ticaret ve Sanayi Mecmuası, İshad: Eski Adı İctihad* şeklinde farklı isimlerle de yayımlanmıştır. 266. sayıdan itibaren Latin harfleri ile çıkarılmaya başlanmıştır. Önceleri ayda bir daha sonra haftada bir çıkarılmıştır. Mecmuanın yayımlanması Dr. Abdullah Cevdet'in ölümüne kadar sürmüştür. *İctihad*'ın her devresinde hakim vasfı ve değişmez prensipleri Batıcılık ve Batılılaşma doğrultusundadır. Bundan dolayı Gustave Le Bon, Jean Marie Guyau gibi pozitivistler, Reinhart Pieter Anne Dozy gibi İslâmiyet aleyhtarları olmak üzere pek çok Batılı filozof, şair ve yazarın, *İctihad*'ın önem verdiği eser ve makaleleri Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır. Örneğin derginin 8. sayısında M. Le D. Gustave le Bon, Abdullah Cevdet tarafından tanıtılmaktadır. Abdullah Cevdet, 10. sayısında Henry Thomas Buckle'den (1821-1862) bahseder. Büchner'in, mecmuanın 28. sayısında vicdan, 29. sayısında da düşünme hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir. *İctihad Mecmuası*'nın 37. sayısında Ernest Renan'ın "Terbiye-i Ahali" isimli bir makalesi yayımlanır. Celâl Nuri, *İctihad*'ın 39. sayısında yayımladığı "İslâmda Vücut-u Teceddüd" başlıklı yazısında fennin ve bilimin gelişmelerine ayak uydurmak gerektiğini belirtir. Abdullah Cevdet 43. sayıda Goethe'nin doğa konusundaki görüşlerine yer verir. Dergi hakkında pek çok akademik çalışmanın yapıldığı görülmüştür.³⁸

İlim-Fen-Felsefe Tetebbuatı Mecmuası

Umûr-u tahrîriye müdürü Hakkı Baha, umûr-u edebîye müdürü Ahmet Edib'tir. Bu mecmuanın Ankara'da yayımlanan tek sayısı 1 Haziran 1338 (1922) yılına aittir. Bu sayıda yer alan yazarlar ve başlıklar şöyledir: Ağaoğlu Ahmed'in "Sulh konferansı kimlerden müteşekkildi?", Akçuraoğlu Yusuf Bey'in "Sosyalizm", Namdar Rahmi Bey'in "Gâyenin mekânîkî îzahı", İzzet Ulvi Bey'in "Şarkın inkılapçılığı: Ahiler", Ahmet Edip Bey'in "Küre-i arz ebediyen yaşayacak mıdır?" ve Ziya Gökalp'in "Türk tûrâsı".

İleri

Gazetenin başyazarı Celâl Nuri'dir. Günlük olarak yayımlanan bu yayın organının mevcut sayıları, 1335-1340 (1919-1924) yılları arasında basılmıştır.

İnsan

Hilmi Ziya, Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüpoğlu tarafından 15 Nisan 1938'de "Ay-

38 Semiramis Tutkun, "İctihad Mecmuası (1-100)", Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 1988; Osman Yıldız, "İctihad Mecmuası (201-165)" Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 1988; Süheyla Seçkin, "İctihad Mecmuası (101-200)", Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 1990; İskender Aydın, "İctihad Mecmuası (266-358) Üzerinde Bir Araştırma", Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 1994; Nazım H. Polat, "İctihad", *DİA*, İstanbul, 2000, XXI, s. 446-448; Y. Emre Tansü, "Batıcı Düşüncenin Etkili Bir Sözcüsü Olarak İctihad Dergisi (1904-1932)", Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, 2002.

lık fikir ve sanat mecmuası” alt başlığı ile ilk sayısı çıkarılmıştır. “Maksad” adıyla giriş yapılan yazıda İnsan mecmuasının hedefi nedir sorusuna cevap aranmaktadır:

Türk inkılabı Tanzimat'ta yapması lazım gelen rönesansı ancak bir asır sonra yapabiliyor. 1- Dünyanın akışına yeniden katılmamızı men eden kapalı mistik âlemin bütün arta kalanlarını kökünden temizlemek. 2- Tarihte oynamış olduğumuz rolü meydana çıkarmakla, ufkumuzu dünya miqyasına kadar genişletmek. 3- Bu medeniyetin bütün eserlerini (Sümmerden zamanımıza kadar) büyük nisbette iştirak ettiğimiz bir konserin eserleri gibi esasından tanımak. 4- Beynelmillel münasebetlere giren bugünkü içtimâi bünyemize ve kıymetlerimize bu geniş zabiyeyle tekrar bakmak.

İlk sayının ilk yazısı “Müsavat”, Nurullah Ataç'a aittir. Ataç 2. sayıda “Humanisma”yı yazacaktır. Dergi 1943'e kadar yirmi beş sayı basılmıştır.

İnsâniyet

Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın yayın organıdır. İmtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü İbnüttâhîr İsmail Faik'tir. İstanbul'da 5 Ağustos 1326'da (18 Ağustos 1910) yayımlanan gazetenin yazarı olan Bağdadî Abdürrezzak Efendi, gazeteyi Arapça-Türkçe olarak çıkarmıştır. Haftada iki defa yayımlanan gazete ancak iki nüsha çıkmış ve sonra kapanmıştır.

İslâm Mecmuası

Kazanlı Halim Sabit'in (Şibay) idaresinde on beş günlük olarak Kânunusânî 1329-30 Teşrînievvel 1334 (12 Şubat 1914-30 Ekim 1918) tarihleri arasında yayımını sürdüren dergi altmış üç sayı çıkmıştır. Başlangıçta otuz iki sayfa iken savaş yıllarının maddi sıkıntıları dolayısıyla daha sonra hacmi on altı, bazen de sekiz sayfaya inmiştir. Derginin amacı, “dinli bir hayat, hayatlı bir din” düsturuyla ve her sayının arka kapağında yer alan, “*İslâm Mecmuası*, büyük Allah'ın yardımına dayanarak kalplerdeki fitrî din ve iman hissini inkişafıyla neşv ü nemâ bulmasına, din ve milliyet fikirlerine canlı, münevver bir cereyan verip Müslümanlık âlemi için mesut bir hayat hazırlamaya çalışacaktır” cümleleriyle açıklanmıştır. Türkçü düşünceyle İslâmiyet'i bağdaştırma amacı taşıyan dergi, İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin finanse ettiği bir yayın organıdır. Dergiyi dönemin diğer İslâmcı dergilerinden ayıran özellik, millet kavramı ile İslâmî düşünceyi birlikte ele alması ve İslâmiyet'in sosyal yönü ve fonksiyonuyla ilgili meselelerde yoğunlaşmasıdır. Yazarlarından bir kısmı şöyle sıralanabilir: M. Şerefettin (Yaltkaya), Mansûrîzâde Said, M. Şemseddin (Günaltay), Ziya Gökalp, Mûsa Kâzım, Ahmet Agayef (Ağaoğlu), Mûsa Carullah, Bursalı Mehmed Tâhîr, Aka Gündüz, Ömer Seyfeddin.³⁹ Ziya Gökalp'in korparatizme varan görüşleri, savaşın ilk yıllarında bu mecmuada belirtmeye başlamıştır: “İçtimâî nev'iler” başlıklı yazısında, geleneksel Osmanlı lonca korparatizmini, Durkheim'in toplumsal işbölümüyle uzlaştırır. Bundan böyle fert yoktur cemiyet vardır; halk yoktur vazife vardır.⁴⁰

39 Tuba Çavdar, “İslâm Mecmuası”, *DİA*, İstanbul, 2001, XXIII, 53-54.

40 Zafer Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, (13-54) s. 30. Dergi hakkında ayr. bkz. Tuba Çav-

İş Mecmuası

Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu) tarafından 1934'te Türkiye Harsî ve Felsefî Araştırmalar Derneği'nin yayın organı olarak neşredilmeye başlanmıştır. Dergide toplum-bilime ilişkin yazıların yanında, düşünce ve felsefe yazılarına ve felsefe haberlerine oldukça geniş yer verilmektedir. Alt başlık olarak "Üç aylık felsefe, ahlak ve içtimaiyat mecmuası" olduğu ifade edilmiştir. Ziyaeddin Fahri dışında Mustafa Şekip Tunç, M. Turhan, M. İzzet, Ziya Gökalp'in yazılarına rastlanmaktadır. Derginin adı bir süre sonra *İş ve Düşünce* olarak değiştirilmiştir. Dergi 1972'ye kadar 278 sayı yayınlanmıştır.

İştirak

Sahib-i imtiyaz ve müdür-i mesul, Serbest İzmir Gazetesi Sahibi Hüseyin Hilmi'dir. "Sosyalist efkârının mürevvici" olarak kendini tanıtan *İştirak*'in alt başlığı "Biri yer biri bakar kıyamet ondan kopar" şeklindedir. 2. sayısı 20 Şubat 1325 (5 Mart 1910) Cumartesi günü neşredilmiştir. İstibdâd eleştirisi ve "teşebbüs ve terakkî" övülerek, amaçları kendi ifadeleriyle şöyle özetlenebilir:

(...) işte Avrupa'da daima terakki eden, terakki ettiği kadar mazhar-ı tebcil olan bu fikr-i mukaddese tebian biz de "iştirâk"i halka takdim etmekle müfteharız...Maksadımız terakki ve tealî, sunûf-u makhûre-i amelenin şerait-i fikriyesini i'lâ, hayat-ı mânevîyesini tenmiye, ittihâd ta'mîm, mevcudiyetimizi tahkimdir. İnsaniyete hizmet için olan şu teşebbüsümüz bizce büyük bir ehemmiyeti haizdir. Ümid ederiz ki bu adım terakkiye, ittihâda doğru olan hareketin girizgâhı olacaktır.

17. ve son sayısı 31 Mayıs 1326 (13 Haziran 1910) Pazartesi günü yayımlanmıştır.

İttihâd-ı İslâm

İmtiyaz sahibi ve başyazarı Filibeli Ahmet Hilmi, sorumlu müdürü Mehmed Fevzi'dir. Filibe'de haftalık olarak yayımlanan gazetenin mevcut sayıları 1908-1909 yıllarına aittir.

Kadro

İlk sayısı Kânunsânî 1932'de çıkan dergi, 1935 Ocak ayında yayımladığı 35-36. sayısıyla yayın hayatına son vermiştir. 22. sayısının (1933) ilk sayfasında yer alan şu ifadeler derginin amacını açıklamaktadır:

Büyük Şef'imizin, Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünü münasebetiyle mecmuamıza şevk ve cesaret veren iltifatları: Hatırlıyorum ki, *Kadro* intişar ederken maksadının türk milletine hâs meslek ve metodun millet ve memlekette teessüs ve inkişâfına hizmet olduğunu yazmıştı. *Kadro*'ya bu maksadında geniş muvaffakiyet temenni ederim. Gazi M. Kemal.

Devletçi bir yapı arz eden dergi hakkında Kemal Karpat, "Kadrocuların teorisi, aslında Türkiye'nin devletçiliğini izah maksadıyla ve bazı Marksist fikirleri totaliter

dar, "İslam Mecmuası", Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1988; Ruhi Güler, "İslam Mecmuası (1914-1918) ve İçeriği" Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1995.

devlet kavramı ile birleştirerek meydana getirilmiş uydurma sun'î bi teori idi"⁴¹ yorumunda bulunur. Meşhur kadrocular arasında Y. Kadri Karaosmanoğlu, İ. Husrev Tökin, Ş. Süreyya Aydemir, V. Nedim Tör, Şevki Yazman ve Burhan Belge'nin isimleri zikredilebilir. *Kadro*'ya ve Kadroculara ciddi eleştiriler de yöneltilmiştir:

Peyami Safa, Kadrocuların sosyalist ve kollektivist fikirleri milliyetçilikle uzlaştırma çabası içerisinde olduklarını ileri sürer; *Kadro* hareketine Türk faşizmi der. Ahmet Ağaoğlu ilerlemenin temel koşulunun kişi özgürlükleri olduğunu, *Kadro* devletçiliğinin ise liberal devlet anlayışıyla bağdaşmayacağını savunur. Hüseyin Cahit Yalçın, büyük ölçüde kendi yazılarından oluşan *Fikir Hareketleri*'nde, *Kadro*'ya karşı Batı'nın liberal demokratik sistemini savunur. Ona göre *Kadro*, Türk devrimini ulusal egemenlik ilkesinden ayırarak faşizme ya da devlet sosyalizmine götürmektedir. Oysa Türk devrimi bir demokrasi devrimidir.⁴²

Dergi 46 yıl sonra Cem Alpar tarafından, tıpkı basım olarak I. cildi 1978'de, II. cildi 1979'da, III. cildi 1980'de yayımlanmıştır. I. ve III. cildi Ankara İktisadi ve Ticari Bilimler Akademisi, II. cildi ise Gazi Üniversitesi tarafından basılmıştır. Devlet ideolojisi ile birlikte düşünülen dergi pek çok açıdan ele alınarak hakkında tez, kitap ve makaleler yazılmıştır.⁴³

Kalem

İlk sayısı 15 Mart 1938'de Ankara'da basılmıştır. Alt başlığı "Aylık Sanat ve Edebiyat Mecmuası" olan derginin imtiyaz sahibi İlyas Sınal'dır. Hemen ilk sayıda "Descartes ve pedagoji" adlı çeviri, derginin başlığından daha geniş bir muhtevaya sahip olduğunu göstermektedir. Yine bu ilk sayının sonunda "Tam yetmiş beş sene oluyor ki" başlığıyla o dönemdeki önemli olaylara yer verilmiştir. Burada da 1863'te ilk resimli mecmua olarak yayın hayatına başlayan ve Refik Bey tarafından çıkarılan *Mir'at* dergisi anılmaktadır. Dergide yazısı yayımlanmış birkaç ismi şöyle sıralayabiliriz: Ahmet Rasim, Suut Kemal Yetkin, Hüseyin Cahid Yalçın, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Hasan Ali Yücel ve daha pek çok isim yer almaktadır. Görebildiğimiz son sayısı 1 Haziran 1929'da yayımlanmıştır.

41 Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*, 1967, İstanbul: İstanbul Matbaası s. 66.

42 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", s. 40.

43 Merdan Yanardağ, *Türk Siyasal Yaşamında Kadro Hareketi*, İstanbul: Yalçın Yayınları, 1988; Naci Bostancı, *Kadrocular ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990; Erdoğan Keskinlik, "Kadrocuların İktisadi Politikası", Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi SBE Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, 1991; Temuçin Faik Ertan, *Kadrocular ve Kadro Hareketi: Görüşler, Yorumlar, Değerlendirmeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1994; Mustafa Türkeş, *Uluşçu Sol Bir Akım: Kadro Hareketi (1932-1934)*, Ankara: İmge Kitabevi, 1999; İsmail Parlatur, "Kadro", *DİA*, İstanbul, 2001, XXIV, s. 141; George Harris, *The Communists and the Kadro Movement: shaping ideology in Atatürk's Turkey*, İstanbul: İsis Yayıncılık, 2002; İlhan Tekeli, Selim İlkin, *Bir Cumhuriyet Öyküsü Kadrocular ve Kadro'yu Anlamak*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003; Burhan Oğuz, "Fransız Devrimi ve Kadro Hareketi", *Us: Düşün ve Ötesi*, 2005/ Kış, IX, s. 5-66.

Kasa

“Edebiyat, *hikemiyat*, siyasiyat, gazeliyat, teracim-i ahval, tarih, hikâyat ile fûnûn ve maarif ve her nevi âsâr ve letâiften bahisler açar, ara sıra çıkar” alt başlığı ile 1290’da (1874) İstanbul’da düzensiz bir şekilde yayımlanmıştır.

Kaygı

Bursa’da basılan ve Uludağ Üniversitesi Felsefe Topluluğu Dergisi şeklinde ilk sayısı 2001’de yayımlanan dergi, 2002 Baharından itibaren 1303-4251 ISSN numarasıyla basılmış ve bu sayının ilk sayı kabul edildiği duyurulmuştur. Dergi daha önce bir öğrenci dergisi olarak yayımlanmaktadır. 2003 Baharında dergi “İnsan Hakları Özel Sayısı” olarak yayımlanmıştır. 6. sayısı (2006 Bahar) ise “Felsefe Açısından Dünya Problemleri ve Aydınlanma İdeali” başlığı ile bir araya gelen “V. Türkiye Felsefe Öğrencileri Kongresi Özel Sayısı” olarak basılmıştır. En son 18. sayısı (2012 Bahar) yayımlanan *Kaygı*, Index Islamicus, Philosopher’s Index, Index Copernicus, MLA Bibliography tarafından listelenmektedir.

Kurtuluş

“Sosyalizmden bahseden ilim ve sanat mecmuası” alt başlığını taşır. Sorumlu müdürü Mehmet Salahattin’dir. İstanbul’da 20 Eylül 1919 (1335) - Şubat 1920 arasında aylık olarak, daha sonra ise on beş günde bir yayımlanan dergi 5 sayı çıkmıştır. “*Kurtuluş*’a göre sola yönelme Türkiye’nin Avrupa ülkelerinin gelişmelerini izleyerek gerçekleşebilir. Ekonomik gelişmeyle birlikte sol düşünce de güçlenecektir. Ayrıca İslâm sosyalizmine ilişkin yazılar da dikkat çekmektedir.”⁴⁴

Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi

İlk sayısı 1 ocak 2002’de yayımlanmıştır. En son yayımlanan 22. sayısı ise Ekim 2012’de basılmıştır. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü hocalarından Prof. Dr. Teoman Duralı tarafından çıkarılmaktadır. Duralı, derginin ilk sayısındaki “Sözün Başı” adlı yazısında üç soruyla (Neden, niçin ve nasıl) derginin çıkarılma sebebini, amacını ve ne şekilde çıkarılacağını açıklar: Neden? Çünkü, “Geçmişlerinden devraldıkları özelliklerden oluşan kişiliklerine uygun düşünce, siyaset, sanat, zanaat, ile iktisat yapılarını inşaa edemeyip bu doğrultuda kendilerini yenilemeyen toplumlar, kısa ve uzun vadeli sorunlara özgün çareler üretemezler. Özgünlüklerini yitiren toplumlar, yavanlaşıp sıradanlaşırlar. Böyle toplumlara da tarih sahnesinde uzun uzadıya yer aranıp tahsis olunmaz.” Niçin? Çünkü “Tarihte üstün kültürler, medeniyetleşmiş olanlardır. Bunların da en üst mertebeye ulaşmış olanlarıysa, felsefileşmiş medeniyetlerdir. Felsefileşmiş medeniyetin izleriyle kültürün her girintisi ile çıkıntısında karşılaşılır.” *Kutadgubilig*, sayfalarını bir felsefileşmiş kültür inşasına katkıda bulunmak iddiasını taşıyan felsefe (varlık ile bilgi öğretileri, bilim teorisi, ahlak, dil, din, tarih ile toplum araştırmalarına), mantık ile matematik çalışmalarına ve bilime (fizik, gökbilim, yer bilimleri, kimya, canlılar bilimi incelemelerine) açacaktır.

44 Zafer Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, s. 33.

Nasıl sorusunun cevabında ise derginin hakemli ve senede iki kez yayımlanacağı duyurulmaktadır. Felsefenin klasik dönemdeki muhteva zenginliğini taşıdığı anlaşılan ve yerellik vurgusuyla ortaya çıkan derginin hemen her sayısı düşünce tarihinde yer edinmiş bir kişiye ithaf edilmiştir. İlk sayı Yusuf Has Hacib'e, 2. sayı Fârâbî'ye ithaf edilmiştir. Ayrıca İbn Sînâ, Kâtip Çelebi, Kınalızâde Ali Çelebi, Salih Zeki, Fatma Aliye Hanım, Osman Turan, Ahmet Yüksel Özemre diğer ithaf edilen isimlerden bazılarıdır. Düzenli olarak yayın hayatını sürdüren ve felsefe-bilim anlayışının tezahürü olarak muhteva zenginliği açısından saygın bir yere sahip olan *Kutadgubilig*'te dikkat çeken bir diğer bölüm de Teoman Duralı tarafından hazırlanan her sayının son kısmında yer alan "Türkçenin Felsefe-Bilim Sözlüğü"dür.

Küçük Mecmua

"Sâhib-i imtiyâz"ı ve "müdü-r-i mes'ül"ü Ziya Gökalp'tir. Gökalp, Malta dönüşünde Diyarbakır'a giderek 10 Şevval 340'da (6 Haziran 1922) dergiyi çıkarmaya başlar ve ilk sayıdaki "Çınaraltı" başlıklı yazısında metaforik bir dille derginin amacını anlatır. İstanbul'da işten ve çevresinden bunaldığında kendini atabileceği bir huzur ortamı aradığından ve bu sırada hiçbir cansıkıcı hikayenin barınmadığı çınaraltının bütün dertlerini alıp götürdüğünden söz eden Gökalp, yazının sonunda bu dost çınaraltının Falih Rifki Atay tarafından yayımlanan *Yeni Mecmua* isimli haftalık bir mecmua olduğunu şöyle açıklar: "Gönül arkadaşım da bu mecmuanın ferdi ihtiraslarından nezih olan ruhuydu. Bugün de şu mecmuacığın [*Küçük Mecmua*] küçük yaprakları altında bir sükûn yuvası yapmak istiyoruz: Bilmem, Muvaffak olabilecek miyiz?" İlk sayıda Gökalp'in "Türkler ve Kürtler" başlıklı bir yazısı yer almaktadır. Gökalp'in sonraki sayılarda yayımladığı başyazılar sırasıyla, "İlme Doğru", "Dehâya Doğru", "Ahlaka Doğru", "Dine Doğru", "Felsefeye Doğru", "İktisada Doğru" başlıklarını taşır. Dergi, Gökalp'in Ankara'ya Telif ve Tercüme Encümeni reisliğine atanması üzerine son olarak 33. sayısını 5 Mart 1923 tarihinde yayımlamıştır.

Diyarbakır Tanıtma Derneği tarafından 1956'da yayımlanan *Kara-Amid* dergisi, ek olarak *Küçük Mecmua* dergisinin sayılarını Latin harfleriyle ek olarak vermiştir. Ayrıca Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan Ziya Gökalp dizisinin on yedincisi, Gökalp'in *Küçük Mecmua*'daki yazılarını içermektedir.⁴⁵

Lapsus

Galatasaray Üniversitesi Felsefe ve Sosyoloji bölümlerinin ortak yayımladıkları *Lapsus*, hakemli bir dergi olarak ilk sayısını 2006 Baharında yayımlamıştır. Altı aylık tasarlanan, fakat senelik olarak bile düzensiz basılan dergi, son olarak 4. sayısını 2010'da yayımlamıştır. Dergide Türkçenin yanı sıra İngilizce ve Fransızca makalelere de yer verilmiştir. Mevcut sayıların içeriği derginin internet sitesinden görülebilir.⁴⁶

45 Ziya Gökalp, *Makaleler VII*, M. Abdülhaluk Çay (haz.), Ankara: Kültür Bakanlığı, 1982. Ayr. bkz. Alim Kahraman, "Küçük Mecmua", *DİA*, Ankara, 2002, XVI, 528-529. Bu madde özellikle de bibliyografyasında dönemin meşhur isimlerinin *Küçük Mecmua* üzerine yazılarına yaptığı atıflar bakımından dikkat çekmektedir.

46 <http://www.lapsusreview.com>. (25.11.2012)

Lem'a

Edebî, içtimaî, felsefî bir mecmuadır. Sorumlu müdürü Osman Zekai olan bu mecmuanın, idarî işler müdürü M. Ekrem, edebiyatla ilgili müdürü ise Emin Haki'dir. İstanbul'da 25 Teşrinievvel 1329 (7 Kasım 1913) - 1 Şubat 1330 (14 Şubat 1915) tarihleri arasında haftalık olarak, daha sonra ise on beş günde bir yayımlanmıştır.

Mebâhis-i Mütenevvia

Edebiyat, felsefe (hikemiyyât), sanayi, öz geçmiş, tarih, seyahat, coğrafya, roman, tiyatro vs. gibi çeşitli konulara yer verilen bir yayın organıdır. Yazarı Osman Nuri'dir. İstanbul'da 1295 (1879) - 1297 (1881) yılları arasında aylık olarak yayımlanmıştır.

Mecmûa-i Fünûn

Türk bilim ve kültür tarihi açısından büyük bir öneme sahip olan ve Münif Paşa tarafından 1861'de kurulan Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmaniye'nin yayın organıdır. İlk sayısı Muharrem 1279'da (Temmuz 1862) yayımlanan dergide Münif Paşa başta olmak üzere, Âli Paşa, Ethem Pertev Paşa, Kadri Bey, Mehmet Cemil Paşa, Halil Kâmil Paşa, Ebûbekir Efendi, Muhammed Şevki, Bekir Sıtkı Efendi, Ahmet Rifat Bey ve Aziz Bey gibi ilim ve devlet adamlarının yazılarını görmek mümkündür. Birinci ve ikinci yılında on ikişer sayı çıkararak düzenli olarak yayımlanmış, üçüncü yılında İstanbul'da büyük bir kolera salgını başgösterince yayımını aralıklarla sürdürmek zorunda kalmış ve nihayet 33. sayıda yayımını durdurmuştur. 1866 Mayıs'da 34. sayısı ile dördüncü yılına başlayan *Mecmûa-i Fünûn*, on dört sayı çıktıktan sonra beşinci yılında 1867 Haziranında (Safer 1284) yayımına son vermiştir. Münif Paşa on beş yıl aradan sonra 1883'te *Mecmûa-i Fünûn*'u yeniden yayımlasa da, bu sayıdaki "Bir Yıldızböceği ile Bir Yolcu" adlı yazısından dolayı sorgulanmış ve dergi bir daha neşredilmemek üzere yayın hayatından çekilmiştir.⁴⁷ Zafer Toprak dergiyi şöyle değerlendirir: "Tanzimat aydını için bir okuldur. 18. yüzyıl Fransız ansiklopedistlerinin işlevini üstlenmiştir. Batı'ya dönük aydınlara seslenir. Batı yörüngesinde eğitim görmüş aydınların yazılarına yer verir. Çağdaş pozitif bilim ve felsefe dili ilk kez *Mecmûa-i Fünûn*'da tartışılır."⁴⁸ Dergi hakkında tez çalışmaları, ansiklopedi maddesi ve kitap kaleme alınmıştır.⁴⁹

Mecmua-ı Ulûm

Cemiyet-i İlmiye'nin yayın organıdır. İstanbul'da, 1 Zilhicce 1296 - 1 Rebûlevvel 1297 (16 Kasım 1879 - 12 Şubat 1880) tarihleri arasında on beş günde bir neşredil-

47 Dündar Akünel, "İlk Türk Dergisi: Mecmua-i Fünun", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, I, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, s. 117-118.

48 Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", s. 13-54.

49 Yeşim Işıl, "Bir Aydınlanma Hareketi Olarak Mecmua-i Fünun", Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE Siyasal Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, 1986; Cemil Aydın, "Mecmua-ı Fünun ve Mecmua-ı Ulum Dergilerinin Medeniyet ve Bilim Anlayışı", Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1995; Abdullah Uçman, "Mecmûa-i Fünûn", *DİA*, Ankara, 2003, XXVIII, 270-271; Engin Sağlam, "Mecmûa-i Fünûn Dergisi" (inceleme, tahlil fihris ve seçilmiş metinler), Yüksek Lisans tezi, Niğde Üniversitesi SBE, 2004; Ali Budak, *Mecmûa-i Fünûn: Osmanlı'nın İlk Bilim Dergisi*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2011.

miş ve toplam yedi sayı çıkmıştır. İlk sayısında derginin yarısı ilim, fen, sanat ve sanayideki yeni icatlara, diğer yarısı edebiyat ve felsefeye ayrılacaktır. Dergide çeşitli ilmî makalelerle iki müstakil risaleye, bir roman eleştirisine, maarif ve diğer konulara dair haber ve mektuplara, bazı gazete ve dergilerden iktibaslara yer verilmiştir. Hoca Tahsin Efendi'nin bu mecmuada “İlme Dair Bir İki Söz”, “Aklâmü'l-Akvâm”, “Terakki-i Ma'ârif”, “Tarih ve Taksîm” ve “Semerât-ı Ulûm”, “Yeryüzünde Bir Mülke Dair”, “Havâdis-i Medeniye”, “Ahlâk-ı İslâmiyye”, “Tarih-i Terakki”, “Âile”, “Esrârı âb-ı havâ” başlıklı makaleleri yer almaktadır. Dergi hakkında akademik yayınların yapıldığı görülmektedir.⁵⁰

Mehakimü'l Ahlâk

Ahlakî ve edebî konuları içeren bir risaledir. İmtiyaz sahibi ve başyazarı Mehmet Tevfik'tir. İstanbul'da haftalık olarak çıkan bu risalenin mevcut sayıları, 1324 - 1325 (1908-1909) yıllarına aittir.

Mektep

Edebiyat ve felsefeyle ilgili bir risaledir. Bu risale, İstanbul'da 1307-1312 (1891-1897) yılları arasında haftalık olarak yayımlanmıştır.

Merâm

Vatan ve milletin menâfiine hâdim dini, siyasi, felsefî, edebi, içtimai mecmuadır. İmtiyaz sahibi ve başyazarı Rafet Ayni, müdürü Ömer Lütfi olan dergi İstanbul'da haftalık olarak yayımlanmıştır ve mevcut sayıları 1324 (1908) yılına aittir.

Mihrab

İstanbul'da ilk sayısı 15 Teşrinisâni 1339 (15 Kasım 1923), son sayısı 1 Nisan 1341 (1925), tarihli olup yirmi sekiz sayı çıkmıştır. Birinci yıl on beş günde bir 24 sayfa, ikinci yıl ayda bir 48 sayfa olarak yayımlanmış, bazan iki sayı birleştirilmiştir. Derginin sayfa numaraları müteselsildir ve toplam 1072 sayfalık bir koleksiyon oluşturmaktadır. “Ahlâkî, içtimaî, felsefî, tarihî ve edebî” alt başlığı ile yayımlanan derginin sahibi ve sorumlu müdürü Ağâh Mazlum'dur. Dergide önemli yer tutan yazı dizilerinden, İbn Tufeyl'in felsefî romanı *Hay b. Yakzan*'nın Babanzâde Reşid tarafından yapılan tercümesi, 3-22. sayılar arasında toplam seksen dört sayfa olarak tefrika edilmiştir. Mehmed Emin'in medreselerin tarihiyle ilgili yazıları (2, 5, 6. sayılar) ile Ahmed Hikmet'in “On Birinci Asr-ı Hicrî'de Türk Menâbi-i İrfânı” başlıklı yazı dizisi (19-24. sayılar), medreselerin asırlar içerisinde yüklendiği misyonla gelinen noktadaki fonksiyonlarının birbirinden tamamen farklı olduğunu, medreselerin tarihî misyonunu kaybettiğini ve Batı'ya açılmada ilgisiz kaldığını dikkatlere sunmaktadır.⁵¹

50 Ekmeleddin İhsanoğlu, “Cemiyet-i İmiye ve Mecmua-i Ulum”, *Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri*, İstanbul, 1987, s. 221-245; Âlim Kahraman, “Mecmua-i Ulum”, *DİA*, Ankara, 2003, XXVIII, 274-275.

51 Erdoğan Erbay, “Mihrab”, *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, 29-30. Ayr. bkz. Ayşe Ercan, “Mihrab Mecmuasının Türk Basın Tarihindeki Yeri ve Önemi”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi

Millî Eğitim Bakanlığı Dergisi Düşün-Bilim-Eğitim-Sanat

Necdet Uğur'un Millî Eğitim Bakanı olduğu dönemde, 1979 Aralık ayında ilk ve tek sayısını yayımlamıştır. Bir çeviri dergisi olarak neşredilmeyi hedefleyen derginin ilk sayısında pek çok klasik ve modern dönem filozofunun metin çevirisine yer verilmiştir. Gerek hacim gerekse içerik olarak göz dolduran derginin devam etmemesi önemli bir kayıp olarak görülmektedir.

Millî Mecmua

Mehmed Mesih'in (Akyığıt) imtiyaz sahibi olduğu, ilk sayısı 1 Teşrînisânî 1339 (1 Kasım 1923) Perşembe günü basılan ve on beş günlük periyotla yayımlanan bir dergidir. Yazarları arasında Cemil Sena, Mustafa Şekip, Mehmet Emin Erişirgil, Mehmet Ali Aynî yer almaktadır. Dergi 1 Haziran 1928'e kadar 112 sayı yayımlamış, 1928-1933 arasında 145. sayısını çıkarıp ara vermiş, 15 Nisan 1952'de yeni bir döneme başlamış ve 1955'te 17. sayıya ulaşmıştır. Dârülfünûn târih-i felsefe muallimi Mehmed Emin (Erişirgil), derginin ilk sayısında yayımlanan "Felsefe Adamı" başlıklı yazısında özetle şöyle söyler: "Her sanat bazı kabiliyetler yaratır. Felsefî düşünüş de "felsefe adamı" dediğim bir tip, bir enmûzec vücûda getirir." Rûhiyyât başlığı altında, yine tanıdık bir isim olan Dârülfünûn rûhiyyât muallimi Mustafa Şekip (Tunç) karşımıza çıkar. Celal Sâhir Bey ile Halide Nusret Hanım'ın şiirlerine ve fotoğraflarına da yer verilmiş, edebiyata dair yazılar ve Paris'te yapılan Târih-i Edyân Kongresi hakkında bir yazıyla ilk sayı kapanmıştır. İlk sayıda "kadın" kelimesi etrafındaki etimolojik bir araştırma dikkat çekmektedir. Ayrıca derginin diğer sayılarında da gerek görsel gerekse fikir olarak Cumhuriyet'in kadın algısını göstermesi bakımından oldukça mühim unsurlar göze çarpmaktadır. Derginin altıncı yılında (1928, X) Nr. 113'de Mustafa Kemal'e kapak resmi olarak yer verilmiş, derginin adı ve bir kısım yazılar Latin harfleriyle basılmıştır. Harf Devrimi sonrasındaki bu sayı Arap ve Latin alfabesiyle karışık olarak basılmıştır. Bir sonraki 114. sayının kapak sayfası Latin harfleriyle, Mehmet Mesih'in "Musahabe" başlıklı yazısı yine Latin harfleriyle ancak aynı sayfada aynı müellifin "Sahilsiz Ada" şiiri ise Arap harfleriyle neşredilmiştir. Biz burada "Musahabe"yi -implâsını değiştirmeksizin- aktarmanın önemli olduğunu düşünüyoruz:

Bu yıl, Büyük Millet Meclisi açıldığı gün mühim bir karar verildi. Bu kararlar türkiyede yeniden büyük bir inkilâb yapıldı. Şüpe yok ki bu yüce inkilâp hars cihetinden yeni bir devir açacaktır. Artık dünkü çürük düşünceler, fikirler yeni hayat türkiyesine yabancı kalacak ve yetişecek soydaşlarımız yeni bir güneşin doğuşunu göreceklerdir. Medenî milletlerin yükseliş yolları, fen ve san'at vasıtaları bizim de yücelmemizi kolaylaştıracak; asrın bulgu ve bilgileri ülkemizi kaplayacaktır. Bu suretle yaşayan ve yaşatan, neş'eli bir gençlik yarının ulularını verecektir.

Kaç yıldan beri büyük inkilâplara yurt olan Türkiye bu sonuncu inkilâpla yeni bir varlık daha kazanmıştır: dilini... Şimdiye kadar dilimizde arap ve acem kelimeleri büyük bir yer tutuyor ve ona boyunduruk geçirmiş bulunuyordu. Halbuki yeni harflerimiz, dilimize uymayan bu yabancı kelimelerle uzlaşmıyor. Bundan dolayı,

onları, yavaş yavaş içten gelen bir duyguyla, sezişle atacak ve açık, zengin dilimize kavuşacağız. Esasen biz yıllardanberi bu inkilâbı yapmak için, mecmuamızda, elimizden geldiği kadar çabalyorduk. Mefkûremi benimseyerek “Millî Mecmua”nın çatısı altında toplanan arkadaşlarımız arapça, acemce terkipleri atmak ve dilimizde karşılığı olan kelimeleri kullanmamak için âdeta yarış edercesine uğraşıyorlardı, ki mecmuamızın aziz okuyanları [Okuyucu, halk dilinde davetçi manasına geldiğinden “kari”e karşılık olmak üzere “okuyan” kelimesi kullanılmıştır.] bunu bilirler; koleksiyonlarımız ise bu çalışmanın olgun yemişleriyle doludur. Hatta, bu gayem uğrunda, yazılarımı koymadığım için bir dostumu darıttım. Fekat bu gibi şeyler, beni, yürüdüğüm yoldan çeviremedi. Binaenaleyh bu inkilâp bizi gayemize daha çabuk ulaştıracaktır. Şimdiden, bunun canlı örneklerini görmeğe bile başladık; misalmi istiyorsunuz? ...işte: “Tıramvay tevakkuf mahalli” yazılı levhaların “Tıramvay durak” oluvermesi.

Mefkûreci insanların en büyük istekleri gayelerine kavuşmaktır. Onların en büyük sevinci ancak dileklerine varmakla meydana gelir. O kervanın alçak gönüllü yolcuları arasında bulunan bizler dileklerimizden birinin bu son inkilâpla daha çabuk elde edileceğine inanıyoruz. Bu noktadan bütün samimiyetimizle ve candan, gönülden seviniyoruz (İkinci Teşrin 1928 Memet Mesih).

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere tutarsız bir zihin hali kendini elevermektedir, zira dilimize “yabancı” olan kelimelerden rahatsızlık duyan ve buna “tevakkuf”u misal gösteren müellifin, “Tıramvay”ı hiç yadırgamadan kullanması yoruma gerek bırakmayacak derecede çelişkili bir durumdur.⁵²

Millî Mecmua hakkında, Muzaffer Çandır, Mehmed Hadi Duran, Hilal Tatar Demir ve Yasin Şahin'in tezlerinin yanı sıra Hasan Kolcu ve Gonca Arkon'un yayına hazırladıkları bir kitap ve Nuran Özlük'ün hazırladığı bir indeks çalışması göze çarpmaktadır.⁵³

52 Burada dil meselemizin “trajik”/hazlı haline, *Şehbal* dergisinin düzenlendiği ve 1327 tarihli 36. sayısında (s. 222) duyurduğu üç ayrı yarışma ışık tutmaktadır fakat konumuz itibarıyla biz üçüncü yarışmanın ilanını aktarmakla yetineceğiz:

Müsabakalar tesisinden maksadımız: Lisanımızda gayr-i mevcut bazı istilahat-ı lâzminen zemin-i vaz' ve ibda'ını hazırlamak, Osmanlı kütüphanesi-i ulûm ve sanayiine birkaç yeni ve kıymetli eser inzamını teshil ve teşvik etmek alem-i sanatımıza ve bahusus onunun musiki ve tiyatro gibi şûubatına biraz hayat verecek teşebbüsata meslek dahilinde vasıta olmak, el-hasil elimizdeki risale ile bu sevgili memlekete ne kadar hizmet edebilmek kabil ise o kadar fedakarlık ihtiyarından çekinmemek diye tasvir edilebilir. (...) Üçüncü müsabaka: Âtidedeki on iki kelime için lisan-ı Osmanî mukabiller ihdas ve tayin etmek. Mükafatı nakden 1 lira yahut risalemizin bir senelik aboneliği. Bulunacak mukabillerin Fârisî, Arabî veya Türkçe olmasında beis yoktur. Yalnız garâbet-i fevkaladeyi haiz olmamaları, terakib-i izafiye ve tavsifiye teşkiline yarayacak surette ya tek kelimedenden ibaret veya tek kelime hükmünde bulunmamaları şarttır. Mesela 'Quadrupede' mukabilinde 'dört ayaklı' yahu 'zu-erbaat-i ercül' tabirlerinden ziyade 'çar-pa'yı muvafık görürüz (...) On iki kelime şunlardır: *Bibliographie, boycottage, caprice, caricature, clup, conference, concert, decor, monologue, paradoxe, surprise, taximetre*. Bu kelimelerin hepsine birden mukabil bulamayan veya bulduklarından bazılarını kabul ettirebilen zevât, heyet-i mümeyyizemizce kabul edilen kelimât miktarınca aylık aboneye müstehak olurlar. Şu halde beş kelimenin mukabilini bulana beş aylık, bir kelimenin mukabilini bulana bir aylık abone kaydedeceğiz.

53 Muzaffer Çandır, “Millî Mecmua (1-50) İnceleme ve Seçilmiş Metinler”, Yüksek Lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, 1992; M. Hadi Duran, “Millî mecmua' ve ‘Tiyatro ve Musiki’

Millî Tetebbûlar Mecmuası

“İslâm medeniyetine ve Türk harsına ait, din, ahlâk, hukuk, iktisat, lisâniyât, bedîiyât, fennîyât, bünye-i içtimâiye-i tetkikât” alt başlığı ile çıkan derginin müdürü Köprülüzâde Mehmed Fuad’tır. İstanbul’da Âsâr-ı İslâmiye ve Milliye Tetkik Encümeni tarafından Mart/Nisan 1331 - Teşrînisâni/Kânunuevvel 1331’de (Mayıs-Haziran 1915-Ocak/Şubat 1916) tarihlerinde basılan dergi iki ayda bir neşrolür. Rauf Yekta, Martin Hartmann, Barthold ve Ziya Gökalp derginin yazarları arasında yer alır.⁵⁴

Mizan

İmtiyaz sahibi Mehmed Murad, idare memuru Abdulvahhab İlmî’dir. İstanbul’da basılan mevcut sayıları, 1304-1308 (1888-1892) yılları ile 1324-1325 (1908-1909) yıllarını kapsar. Haftalık olarak yayımlanmıştır.

Musavver Emel

Edebî, ilmî, felsefî, siyâsî bir mecmuadır. İmtiyaz sahibi ve başyazarı Hamit Suphi, sorumlu müdürü İbrahim Cudi’dir. Bu mecmua İstanbul/İzmir’de, 1324 (1908) - 1325 (1909) yılları arasında, haftalık olarak ve her yıl 1’den başlayacak şekilde numaralandırılarak yayımlanmıştır.

Müteferrika

“İşbu risâle ulûm ve fûnûndan, *hükemâ-i* mütekaddimîn ve müteahhirînin ahvâlinden ve akvâlinden bahsedecek..” duyurusunda bulunan ve İstanbul’da yayımlanan risalenin yazarı Mehmet Ferit’tir. Mevcut sayıları 1290 (1874) yılına aittir.

Mazbutâtül-Fünûn

“Ulûm-i edebiye ve fûnun-i *hikemiyeyi* havi olacak..” denilen dergi, 3 Rebülâhîr-Cemâziyelevvel 1289’da (10 Haziran 1872) on beş günde bir yayımlanması öngörülerek İstanbul’da yayın hayatına başlamıştır. Mevcut sayıları, 1289 (1872) yılına aittir.

Medeniyet

Osmanlı Sosyalist Fırkası’nın yayın organıdır. İmtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü İsmail Bey’dir. İstanbul’da, 1326’da (1910) haftada iki kez yayımlanmıştır.

Adlı Dergilerdeki Türk Musikisi İle İlgili Makaleler”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2001; Hilal Tatar Demir, “Türk Basın Tarihinde ‘Millî Mecmua’ (1923-1928) ve Tarih Araştırmalarına Katkıları”, Yüksek Lisans tezi, Sütçü İmam Üniversitesi SBE, 2004; Yasin Şahin, “Millî Mecmua (51-71) Tahlili Fihrist-İnceleme-Metin”, Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2010; Hasan Kolcu, Gonca Arkon, *Hasan Ali’nin Millî Mecmuadaki Yazıları ve Şiirleri*, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, 2006; Nuran Özlük, *Millî Mecmua Sistematik İndeks*, İstanbul: 3F Yayınevi, 2008. Ayr. bkz. Âlim Kahraman, “Millî Mecmua”, *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, 75-76. 54 İsa Çolaker, “Millî Tetebbûlar Mecmuası Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, 1994; Yıldız Akpolat-Davud, “II. Meşrutiyet Dönemi Türk Sosyolojisinin Kaynakları I: Millî Tetebbûlar Mecmuası”, *Türkiye Günlüğü*, Ankara, 1997, sy. 44, s. 89-91. Bu makalenin tenkidi için bkz. Selim Aslantaş, “Millî Tetebbûlar Mecmuası Üzerine Yazılan Bir Makaleyi Tenkid Münasebetiyle”, *a.e.*, 1997, sy. 46, s. 142-144; Nesimi Yazıcı, “Millî Tetebbûlar Mecmuası”, *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, 83-84.

Meşveret

İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin vâsita-ı neşriyatıdır. Müdürü Ahmet Rızâ'dır. İlk sayısı 1 Kânûnuevvel 1311'de (13 Aralık 1895) basılan dergi, Paris'te on beş günde bir yayımlanmıştır. *Mechvéret supplément français* başlığını taşıyan Fransızca nüshası da 7 Aralık'ta yayın hayatına girmiştir. *Meşveret* 6 Mayıs 1898'e kadar otuz sayı, Fransızca nüshası da 1908'e kadar 202 sayı yayımlandı. Gazetede *Meşveret* başlığının altında "iş hususunda onlarla müşavere et!" anlamındaki "ve şâvirhum fi'l-emr" âyeti (Âl-i İmrân 3/159) yer almaktadır. İlk sayısındaki mukaddimede din ve millet ayrımı yapmadan bütün Osmanlıları ittihad ve ittifaka çağırın eden Ahmed Rızâ, devlete ve Osmanlı hanedanına saygı gösterip kanun dairesinde itaat edeceğini, ancak umurun menfaatine zararlı işlerde tenkitten çekinmeyeceğini belirterek, padişahın dalkavuşu olmadığı gibi milletin de riyakâr bir nedimi olmayacağını ifade etmiştir. Yazarları arasında Ahmed Rızâ, Hoca Kadri, Halil Ganem ve "Bir Kürd" imzasıyla Abdullah Cevdet'in adları sayılabilir.⁵⁵

Misbâh

İstanbul'da, 12 Eylül - 4 Kânunuevvel 1324 (25 Eylül -17 Aralık 1908) tarihlerinde, haftalık olarak ve "Dinden, felsefeden, edebiyattan, siyasetten bâhis Türkçe bir gazetedir" alt başlığıyla toplam sekiz sayı yayımlanmıştır. İmtiyaz sahibi Emin Vedat, başyazarı ise Zeynelâbidinzâde Seyyid Mehmed Nesib Bey'dir. "(...) birinci sayısında yayımlanan Emin Vedat imzalı mukaddimede eski devir karanlık bir tablo halinde ortaya konulduktan sonra II. Meşrutiyet hakların geri alınma dönemi olarak yüceltilmiştir. Dinî bakışı önplanda tutan derginin mesleği 'dîn-i akdes' üzerine bina edilmiş kabul ettikleri hükûmete bu yolda telinde bulunmak şeklinde açılanır."⁵⁶

Musavver Muhit

"Siyasî, edebî, felsefî, içtimaî mecmua" alt başlığını taşıyan derginin imtiyaz sahibi ve müdürü Faik Sabri, başyazarı Saffet Nezihî ve Celâl Sâhir'dir (Erozan). Gazete, İstanbul'da 23 Teşrinievvel 1324 (5 Kasım 1908) - 30 Temmuz 1325'te (1909) haftalık olarak yayımlanmıştır. Bilinen 39 sayısı vardır.

Nabî

Edebî, fennî, *hikemi* Osmanlı gazetesidir. Başmuharriri Ali Şâdi'. İmtiyaz sahibi Mehmet Süreyya'dır. İstanbul'da haftalık olarak basılan gazete 1325'te (1909-1910) neşredilmiştir.

Nihal

Edebî, felsefî, tarihî bir risaledir. Mesul müdürü Mustafa Abit'tir. İstanbul'da, 1329'da (1913) on beş günde bir yayımlanmıştır.

Oluş

1 Kânûnusânî 1939'da ilk sayısı Ankara'da yayımlanan derginin imtiyaz sahibi Halil Vedat Fıratlı, yayın yönetmeni ise Mustafa Nihat Özön'dür. "Haftalık edebiyat ve

55 Azmi Özcan, "Meşveret", *DİA*, Ankara, 2004, XXIX, s. 396-398.

56 Âlim Kahraman, "Misbâh", *DİA*, İstanbul, 2005, XXX, s. 177-178.

fikir mecmuası” alt başlığı ile yayımlanan derginin ilk sayısından itibaren Platon’un *Protagoras* diyalogunun Nurettin Ö. Kösemihal tarafından yapılan çevirisine yer verilmiştir. Ayrıca M. Karahasan’ın Descartes’ten tercüme ettiği “Felsefe nedir?” çevirisine ve Yunan mitolojisinden çevirilere dizi halinde yer verilmiştir. Dergide, Ahmet Kutsi Tecer, Orhan Şaik Gökyay ve pek çok önemli ismin yazılarına rastlamak mümkündür.

Piyano Mecmuası

5 Temmuz 1326’da (18 Temmuz 1910) Baha Tevfik tarafından kurulan Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesi’nin yayın organıdır. 1326 (1910) tarihinden itibaren neşredilmeye başlanır. 1. sayıdan 17. sayıya kadar *Piyano* adıyla, 18. sayıda ise *Düşünüyorum* adıyla yayımlanır. Mecmuanın yetkili sahibi M. Bahaddin, başyazarı ise Ahmet Nehir’dir. Yazar kadrosu, Baha Tevfik, Ahmet Nebil, Bekir Fahri, Celis, Mehmet Ali, Ömer Seyfettin, Perviz, Hüseyin Hüsnü, Cenâb Şehabeddin gibi düşünürlerden oluşmaktadır. Bu yazarların dışında Ubeydullah, İsmail Hami, Kemal Emin, Şerafettin, Reşid Süreyya, Mefharet, Faik Ali, Nakîd, Donkişot, Fuad Samih, M. Muammer, Marie Antoine ve Cathol Mendez gibi yazarların da çeşitli başlıklar altında yazıları bulunmaktadır. 21 sayı çıkan mecmuanın tamamı toplam 278 sayfadır. Mecmuada, Baha Tevfik’in “Edebiyat Kat’iyen Muzırdır”, “Felsefe-i Hareket”, Bekir Fahri’nin “Mülâhaza-ı Edebiyat, Naturalizm”, “Sanatkâr”, Ahmet Nebil’in ise “Sevmek, Sevilmek” ve “Tolstoy (1828-1910)” isimli yazıları yer almaktadır.

Baha Tevfik, Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesinden bahsederken, bu kütüphane vasıtasıyla bir buçuk yıl gibi kısa bir sürede on bir adet önemli kitap yayımlamayı başardıklarını, yayınlarının ilgiyle karşılandığını ve ülkede ilk defa felsefe duygusunu uyandırdıklarını belirtmiştir. Ona göre, ilk defa felsefî eserler yayımlayan bu kütüphane, genç Osmanlı aydınlarının gelişmeye ve ilerlemeye uygun beyinlerini ciddi felsefî incelemelerle beslemiş, en küçük ailelerden en büyük salonlara ve özel öğretimden resmî okul programlarına kadar bu önemli konuları ulaştırmayı başarmıştır. Tevfik, bundan üç sene önce bu ülkede felsefe olmadığını, hatta felsefeden söz edebilecek bir dilin bulunmadığını, bu dili kendilerinin kurması nedeniyle bundan övünç duyduklarını da eklemiştir. Son olarak, savaş dolayısıyla kısa bir süre yayınlarına ara veren kütüphanenin bu mecmua ile yayını sürdürdüğünü, durumun düzelmesi sebebiyle kitap yayınına da başladıklarını, birkaç güne kadar okullara mahsus olan *Muhtasar Felsefe* isimli kitaplarını çıkaracaklarını ve ardından da çevirisini yaptıkları felsefe tarihinin üçüncü cildini yayımlayacaklarını belirtmektedir.

Resimli Kitap

Edebî, siyasi, fennî, felsefî ve içtimaî bir mecmuadır. Kurucusu ve müdürü Ubeydullah Esat’tır. Başyazarı M. Rauf’tur. İstanbul’da aylık olarak yayımlanmıştır. Mevcut sayıları 1324 (1908) - 1329 (1913) yılları arasında aralıksız yayımlanmıştır.

Rübâb

Edebî, içtimaî, felsefî bir mecmuadır. Sorumlu müdürü Cemal Nadir’dir. İstanbul’da 25 Kânunusâni 1327- 15 Mayıs 1330 (7 Şubat 1912-28 Mayıs 1914) tarihleri arasında bazı aksamalarla haftalık ve on altı sayfa olarak 116 sayı yayımlanmıştır. Sahibi aslen Manisalı olan Yemen Nâibi Âsimefendizâde Cemal Nâdir’dir. Bu mec-

muada, Memduh Süleyman'ın yazıları (özellikle "Felsefe Dersleri" isimli yazı dizisi) doğrudan felsefeyle ilgilidir. Dergi hakkında Nazım Hikmet Polat'ın çalışmaları dikkat çekicidir.⁵⁷

Sandık

Edebiyat, fenler, eğitim, felsefe, tarih, tiyatro, hoş ve garip rivayetler vs. gibi konuları içeren bir yayın organıdır. Yazarı Mehmet Cemil'dir. İstanbul'da, 1290- 1291'de (1874-1875) yayımlanmıştır.

Sebilürreşad (bkz. Sırât-ı Müstakim)

Seminer: & Seminer: Felsefe

Derginin ilk sayısını 1982 Haziranında İzmir'de yayımlar. Bu dergi, felsefe, sosyoloji, psikoloji, eğitim, antropoloji dallarını kapsayacak bir biçimde ve disiplinlerarası anlayışla çıkarılır. İlk dört sayısında zikredilen alanlardan makalelere yer vermiş, ancak 6-7 ve 8. sayılar *Seminer Felsefe* şeklinde yayımlanmıştır. 6. sayı "İkinci Türkiye Felsefe, Mantık ve Bilim Tarihi Sempozyumu" nun bildirilerini içermektedir. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kadrosunun yayımladığı *Seminer* dergisi son sayısı olan 8. sayısını 1993'te neşretmiştir.

Servet-i Fünûn

Edebiyat-ı Cedîde isimli kuruluşun yayın organıdır. Divan edebiyatına karşı kurulan edebî hareket, Servet-i Fünûn dergisinde gerçekleştiği için Türk edebiyatının bu devrine, genel olarak Servet-i Fünûn Devri (1896-1901) denir. 17 Mart 1891'de İstanbul'da Ahmet İhsan (Tokgöz) tarafından çıkarılan dergide, başlangıçta fennî yazılar ağırlıkta iken, daha sonraları edebiyat ve sanat ağırlıklı olan yazılara ağırlık verilmiştir. Derginin yazı işleri müdürlüğüne Tevfik Fikret'in getirilmesinin, edebiyat ve sanata daha fazla yer verilmesinde rolü olmuştur. *Servet-i Fünûn* topluluğu içerisinde Tevfik Fikret'ten sonra, Halid Ziya, Cenâb Sahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit gibi Türk edebiyatının önemli isimleri yer almaktadır. Ahmet İhsan'ın padişaha teşekkür etmek gayesiyle kaleme aldığı "Şükran" başlıklı yazıdan anlaşıldığına göre, *Servet-i Fünûn* 1307 (1891) tarihinde kurulmuştur. Bu mecmuanın 1. sayısında, haftada bir defa olmak üzere Perşembe günleri çıkacağı belirtilir. "Şükran" isimli yazıda Ahmet İhsan Tokgöz, elde edebildikleri bilgiye, kazandıkları bilim ve irfana, görmekle mutlu oldukları desteğe dayanarak, yüce padişahın, iyilik ve korumalarına ulaşmış olmalarından dolayı, padişaha, yüceliğinin ve saygınlığının artması yönünde ömürlerinin sonuna kadar dua etseler bile, kulluk görevlerini ve borçlarını hakkıyla yerine getiremeyeceklerini belirtir. Yazının devamında bu devletin kıyamet gününe kadar devamını sağlamak için, Tanrı'nın özel bir iyiliğiyle İslâm âleminin ilerlemesi için, denizlerin ve karaların dindar padişahı, halkın övüncü halife efendimizin görevlerinin devamı süresince, saltanatın süsü ve büyüğü olmaları için üzerimize farz olan

57 Nazım Hikmet Polat, "Rübâb Mecmuası", Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi SBE, 1981; a.mlf., *Rübâb Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Ankara, 2005; a.mlf., "Yeni Nesil Tarafından Rübâb Mesmuasında Fecr-i Atı'ye Karşı Yürütülen Mücadele", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1982, sy. 19, s. 138-153; a.mlf., "Rübâb", *DİA*, İstanbul, 2008, XXXV, s. 281-282.

duayı, candan ve yürekten yerine getirmeye çalışacağız deniliyor. Ahmet İhsan bu teşekkür yazısında, ömürleri boyunca padişahın korumalarıyla, daha fazla yenilik eserleri basacaklarını, daha iyi dostluklar kuracaklarını ve dolayısıyla her yıl bu mutluluk gününün ve gelişmenin tebrik ve kutlamalarını yapacaklarını da ifade eder.

Padişaha teşekkür etmek için bu sözleri söyleyen Ahmet İhsan Tokgöz, *Servet-i Fünûn* dergisinin sorumlu müdürüdür. Dergide genel olarak, edebiyat, fen, sanayi, çeviriler, seyahat, roman vs. konulardan bahsedilmektedir. Bu dergide, pozitivizm, materyalizm, realizm ve naturalizm gibi felsefî akımlara ait düşünceleri olan filozoflar hakkında ve birinci cildinin 4. sayısında pozitivist Kenan hakkında bilgi verilmektedir. *Servet-i Fünûn*'ün birinci cildinin 6. sayısında, Emile Zola (1840-1902) hakkında bir yazı yer alır. Zola, Victor Hugo (1802-1885) ile kıyaslanır ve Victor Hugo'nun, onun şiddetli eleştirilerinden yakasını kurtaramadığı belirtilir. *Servet-i Fünûn*'ün on birinci cildinin 262. sayısından itibaren Nureddin Ferruh imzasıyla "Sanat" başlığıyla yazılar yayımlanmıştır. Bu yazılarda idealizm, naturalizm ve ampirizm hakkında mukayeseli bilgiler verilmiştir. Ayrıca o, bu yazılarında materyalist düşünürlere de değinmiştir. Dergide Nâbizâde Nâzım (1862-1893), Ahmet Rasim (1864-1932), Halid Ziya, İsmail Safa gibi yazarların devamlı yazılan çıkmıştır. Hüseyin Cahit, Cenâb Şehabeddin, Mehmet Rauf ve Ahmet Şuayb'in de burada devamlı yazıları çıkmıştır. Tevfik Fikret ile Ahmet İhsan arasında anlaşmazlık çıkınca derginin başına Hüseyin Cahit getirilir. 1901'de dergi kapansa da kısa bir süre sonra tekrar çıkarılmaya başlanır. Bundan sonra dergi aralıklı olarak Ahmet İhsan'ın ölümüne kadar basılmış, 1895-1903 yılları arasında 423 sayı yayımlanmıştır. Dergide, Cenab Şahabeddin'in "Müsahebe-i Edebiye- Decadizm Nedir?", Hüseyin Cahit'in "Edebiyat Hariç Edebiyat", "Hikmet-i Bedaiyye Dair 2", Hikmet-i Bedâi Hüsn", "Hikmet-i Bedâiye Dair 3", "Mahsulât-ı Fikriye-i Beşeriye", "Mahsulât-ı Tabiyye", "Hikmet-i Bedâiye Dair (6)", "19. Asrın Temayulât-ı Ruhiyesi Decadizm", "Sembolizm", imzasız bir yazı olarak "İdealizm", Mehmet Rauf'un "Tekâmül-i Tenkidi -2", "17. Asır", "Descartes", "Bualo- Kartezyenizm", "Klasizm", "19. Asır Eskilerle Yeniler", "Rousseau'nun Felsefesi" gibi felsefeyi ve estetiği ilgilendiren yazılar vardır. Dergi üzerinde günümüzde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.⁵⁸

Seyyâle

Genç kızlarımızla hanımlara ait ilmî, fennî, edebî, ahlâkî, felsefî, sınaî, seyyahı musavver bir mecmuadır. İmtiyaz sahibi Âdile Necati, sorumlu müdürü Şekibe Ali, başyazarı ise Sâlime Servet Seyfi'dir. İstanbul'da 22 Mayıs 1330'da (4 Haziran 1914) yayımlanmıştır.

Sırât-ı Müstakîm

11 Temmuz 1324/30 Recep 1326 Perşembe/11 Ağustos 324'te (3 Eylül 1908) yayımlanan ilk sayıda Musa Kâzım'ın "Hürriyet-Müsâvât" adlı yazısı, Mehmed Akif'in "Fatih

58 Şehnaz Aliş, "Servet-i Fünun Dergisinde Küçük Hikaye-Mensur Şiir Manzum Hikaye (1896- 1901)", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1994; Kübra Andi, "Servet-i Fünun Mecmuası'nın Sistematik İndeksi (1891-1901)", Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1997; İsmail Parlatur, "Servet-i Fünun", *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVI, s. 573-575.

Camii" şiiri; Mahmud Esad, İsmail Hakkı, Mardinizâde Ebû'l-Alâ, Hafız Eşref Edib'in yazılarına yer verilmiştir. Daha sonraki sayılarda da "Hürriyet-Müsâvât" başlıklı yazılar ile "Müşâvere" ve "Müslüman Kadını" üzerinde sıkça durulduğu görülmektedir. 183. sayı itibarıyla 1330'da *Sebilü'r-Reşâd* adını alır ve Cumhuriyet yıllarında da yayımlanmaya devam eder. İlk dönemde "Din, felsefe, edebiyat, hukuk ve ulûmdan bâhis hıf-talık risâledir" alt başlığını kullanan dergi, daha sonraları alt başlığını şu şekilde de-ğiş-tirmiştir: "Sırât-ı Müstakim: Din, felsefe, ulûm, hukuk, edebiyat, tarih ve siyasetten ve bi'l-hassa ahvâl ve şu'ûn-u İslâmiyyeden bahseder ve haftada bir neşrolunur."

1-182 *Sırât-ı Müstakim*; 1/183-52/234, 235-299 *Sebilü'r-Reşad* 300-301; *Sebilü'n-Necat*; 302-641, 1-227 *Sebilü'r-Reşad* İstanbul'da 462 sayı yayımlandıktan sonra 463-466. sayılar Kastamonu'da, 467-489. sayılar Ankara'da, 490. sayı Kayseri'de, 491-526. sayılar tekrar Ankara'da, 527-641. sayılar İstanbul'da yayımlanmıştır. Mayıs 1948-Ağustos 1956 yılları arasında 227 sayı Latin harfleriyle basılmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanının ertesi günü kurulan bu dergi ilk sayısından itibaren İslâmcı-Türkçü çizginin sesi olmuş, Türk Derneği'nin kuluşu bu dergide ilan edilmiştir. Dergi hakkında kitap ve tez çalışmalarının yanı sıra Latin harflerine aktararak basıldığı da görülmektedir.⁵⁹

Sosyalist

Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın yayın organıdır. Gazetenin sahibi ve sorumlu müdürü Namık Hasan'dır. "İdarî ve yazı işleri için İştirakçi Hüseyin Hilmi'ye başvurulmalıdır" kaydı yer almaktadır. İstanbul'da 11 Teşrinisânî 1326'da (1910) ilk sayısı çıkmıştır. Haftada iki kez yayımlanan derginin mevcut sayıları 1-2 olup, 1326 (24 Kasım 1910) tarihine aittir.

Sözcelem

İlk sayısı 2008 Şubatında çıkmış, kapak konusu olarak Cemil Meriç belirlenmiş, ancak yazının devamı 2. sayıya da taşmıştır. Derginin sahibi Mehmet İstif, yayın yönetmeni ise Nihal Deniz Keskin'dir. Yönetim yeri Ankara olan dergi İstanbul'da basılmaktadır. *Sözcelem* kendini şöyle takdim etmektedir: Vizyonumuz; kültür ve sanatı yüksek fakat her birinin içinde yatan bir değer olarak görmek ve bu bakış açısı ile değerlerimize sahip çıkarak ilerlemek. Misyonumuz ise yarımına sahip çıkan, bugününe duyarsız kalmayan ve dününü unutmayan yazarlarımız ile sizlere zihnini-zi doyuracak lezzette yazılar sunmak, sanat aşkını sizlerle paylaşmak.

Şahap

Edebî, içtimaî, intikadî, felsefî, mizahî bir risaledir. Konya'da, 1328'de (1912) on beş günde bir yayımlanmıştır.

59 Muharrem Dayanç, "Sırât-ı Müstakim Dergisi'ndeki Dil, Edebiyat ve Sosyal Kavramların Sistematik İncelenmesi", Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1997; Emir Ali Şahin, "Sırât-ı Müstakim Dergisi'ndeki Dil ve Edebiyat Yazıları", Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi SBE, 2001; Faruk Ateş, "Sırât-ı Müstakim Mecmuası'nda Yayımlanan Siyasi Yazılar (Bazı Mühim Siyasi Konuların Ele Alınışı)", Yüksek Lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi SBE, 2001; Adem Efe, "Sebilürreşâd", *DİA*, İstanbul, 2009, XXXVI, s. 251-253.

Şebap

Edebî, içtimai, felsefî bir mecmuadır. Kurucuları Ali Nejat ile İsmail Faik'tir. Müdürü Salâhattin Enis'dir. İstanbul'da, 23 Temmuz 1336 (23 Temmuz 1920) - 5 Şubat 1337 (1921) yıllarında haftalık olarak yayımlanmıştır.

Tabula Rasa

Yayın hayatına son yıllarda başlayan *Tabula Rasa: felsefe & teoloji* dergisi ilk sayısını 2001 Ocak-Nisan'da çıkardı. Dergi isim olarak kendisine seçtiği felsefî terim olan *tabula rasa'yı* farklı bir şekilde kullanarak "kaldığı yerden devam etme" şeklinde yorumlamıştır, yoksa doğuştan hiçbir bilgiye sahip olmadığımızı savunan J. Locke'cu bir anlam dünyasına sahip olmadıklarını deklare etmişlerdir. Felsefe & teoloji alt başlığını taşıması, derginin felsefe tasavvurunu da yansıtmaktadır. Zira dergi, modern analitik yaklaşımlar ya da Witgenstein'in "susulması gereken" alan olarak tasvir ettiği evreni, konuşma sahası, hatta üzerine felsefe yapılabilir bir alan olarak kabul etmiştir. Daha pratik ifadesi ise gerek felsefe bölümlerinden gerekse İlahiyat fakültelerinden yazı kabul edebilme imkanını belirten bir alt başlık olduğunu söylemeliyiz. Dergi dört ayda bir çıkmayı hedeflemiş, 2. sayısından itibaren makalelerin yanı sıra çeviri başlığı ile ağırlıklı olarak İngilizce ve Arapçadan yapılan çevirilere yer verilmiştir. Ayrıca, ilk sayıdan itibaren tanınmış felsefe hocalarıyla yapılan mülakatlar yayımlanmıştır. Kendileriyle görüşülen bazı isimler şunlardır: David Ray Griffin, Kenan Gürsoy, Fahrettin Olguner, Necip Taylan, Nilüfer Göle. Dergide özel bir kapak konusu belirlenmemesine rağmen, örneğin 12. sayıda hermenötik konusundaki makale yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Tarîk-i Hidâyet

Dinî, edebî, siyasî, felsefî bir gazetedir. Başyazarı ve sorumlu müdürü Faruki Ömer'dir. İmtiyaz sahibi ve idare müdürü Faik'tir. İstanbul'da, 11 Mart 1325'te (24 Mart 1909) haftalık olarak yayımlanmıştır.

Tasavvuf

Tasavvufla ilgili konulardan ve ahlaktan bahseden dergi, "Tasavvuf küllühü âdâbün" (Tasavvufun tamamı edepten ibarettir) alt başlığını taşır. İmtiyaz sahibi ve başyazarı Şeyh Safvet'tir (Yetkin). İstanbul'da haftalık olarak yayımlanan derginin ilk sayısı 10 Mart 1327 (23 Mart 1911) tarihinde yayımlanmış ve toplam otuz beş sayı çıkmıştır. Dergiyi Mustafa Kara'nın şu satırlarla değerlendirdiği görülür:

İkinci Meşrûtiyet'ten sonra yayımlanan hemen bütün dergilerde olduğu gibi "Meşrûtiyet meddahlığı" ile İttihat ve Terakkî Cemiyeti taraftarlığı *Tasavvuf* dergisinde de çok açık biçimde görülmektedir. İlk sayısında çıkan "Tasavvuf ve Meşrutiyyet" adlı makale, "İdâre-i meşrûta-i Osmâniyye" mizin şekli-hâzırı kavâid-i İslâmiyyemize nazaran usûl-i meşveretin ve emir bi'l-ma'rûf nehiy ani'l-münker vecibe-i şer'iyyesinin bir sûret-i muntazamada tecellisinden ibarettir" cümlesiyle başlamaktadır. 2. sayıdaki "Hilfû'l-fudûl ve İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin Şeriat-ı Garrâ-yı İslâmiyye'de Mazhariyyet-i Mâneviyyesi" ile 5. sayıdaki "Teârûf-i Rûhânî ve İttihat ve Terakkî Fırkası'nın Esrarı" gibi yazılar da bu niteliktedir.⁶⁰

60 Mustafa Kara, "Tasavvuf", *DİA*, İstanbul, 2011, XL, s. 126.

Tearüf-i Müslimîn

Dinî, siyasi, tarihî, felsefî ve İslâm âleminin durumlarından bahseden bir mecele ya da dergidir. Sahipleri Ahmet Tacettin ve Yakup Kemal, sorumlu müdürü Osman Cudi'dir. İstanbul'da, haftalık olarak yayımlanmıştır. Mevcut sayıları, 1326 (1910) yılına aittir.

Tecelli

Siyasî, edebî, felsefî, tarihî, içtimaî, iktisadî bir mecmuadır. Sorumlu müdürü Ahmet Vefik'tir. İstanbul'da, 9 Kânun-ı Evvel 1910 - 7 Nisan 1911'de on beş günde bir yayımlanmıştır. Mevcut sayıları 1327 (1911) yılına aittir.

Tenkîd

İstanbul'da basılan derginin müdürü Bezmi Nusret Kaygusuz'dur. Mevcut sayıları, 1326 (1910) yılına ait olan dergi on beş günde bir yayımlanmıştır. Bu mecmuada, Baha Tevfik'in "İntikad"; Raif Necdet'in "Hisler ve Fikirleri'nin Tahlili", "Osmanlı Edebiyatı" (Ahmet Nebil ile); Doktor Abdullah Cevdet'in "Bezmi Nusret Beye", "Girit ve Giritlerimiz", "Bir Konferanstan"; Fazıl Ahmet'in "Terbiye-i Ahlâkiye"; Ahmet Nebil'in (Baha Tevfik ile) "Osmanlı Edebiyatı"; "Raif Necdet", "Hisler ve Fikirler"; Bezmi Nusret'in "Edebiyat Kenarında -Mehmet Rauf'a", "Tude-i Melâl", "Sınıfta", "Serap" isimli yazıları yer almaktadır.

Toplum ve Bilim

1977'den itibaren birkaç sayıda yaşanan gecikmelerin dışında düzenli olarak çıkan ve 2012'de 125. sayısını yayımlayan ve ayrıca felsefî yoğunluğu içeren makaleleriyle dikkatleri üzerinde toplayan bir dergidir. "Toplum ve Bilim, akademik mesaiye ve ilgilere hitap eden bir dergi. Akademik alandaki dergiler içerisinde ayırt edici bir özelliği, -disiplinler arasılığın itibar kazanmasından çok önce-, beşerî bilimlerin bütün disiplinlerine/branşlarına açık olmasıydı."⁶¹ Dergi ilk sayısında kendini şöyle takdim etmiştir: "Türkiye'de toplumsal bilim alanında bilgi aktarma evresinin aşılıp bilgi üretme sürecine geçildiği şu dönemde bu süreci geliştirip hızlandıracağına inandığımız *Toplum ve Bilim*'i sunuyoruz."

Türk Derneği Mecmuası

Yusuf Akçura başta olmak üzere dönemin Türkçüleri tarafından kurulan Türk Derneği'nin 1327 (1909) yılında yayın hayatına başlayan dergisi, sadece yedi sayı sonra kapanmıştır.

Türk Düşüncesi

1 Aralık 1953-Nisan 1960 yılları arasında toplam 11 cilt, 63 sayı olarak yayımlanan derginin, her cildi altı aylık periyodu ihtiva etmektedir. "Aylık Fikir ve Sanat Dergisi" alt başlığını taşır. Derginin sahibi ve müdürü Peyami Safa'dır. 27 Mayıs 1960 Darbesiyle kapatılan derginin yazar kadrosu içinde Mustafa Şekip Tunç, Hilmi Ziya Ülken ve

61 Tanıl Bora, "Toplum ve Bilim", *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 75-76.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu dikkat çeken isimlerdir. Derginin ilk sayısında Peyami Safa “Program” başlıklı yazısında Meşrutiyet’in sürekli ve köklü dergilerinin Türk, Müslüman ve bir Avrupalı gibi düşünmek zorunda olan milletin üç realitesini yansıttığını belirtmektedir. Safa’ya göre, Türkçülüğü *Türk Yurdu*, İslâmcılığı *Sebilü’r-Reşad*, Batıcılığı *İctihad* dergileri temsil etmektedir. Ancak Cumhuriyet’in ilk dergilerinin milletin düşünce ve realitesine bağlı olmadıkları için sürekliliği olmamıştır. *Kadro* dergisi müstesna tutulmaktadır. Fakat bu dergi de misyonu olan Cumhuriyet ideolojisini formüle ederken Marksizme kaydığı için uzun ömürlü olamamıştır. Dergi çok zor şartlarda çıkmasına rağmen, demokrasiye geçiş sürecinde siyasal ve kamusal alana çıkıp dönüşüme uğrayan muhafakâr düşüncenin aktığı entelektüel kanallardan biri olarak iz bırakmış bir dergidir.⁶²

Türk Sözü

Halka Doğru mecmuasının kapanmasının ardından 12 Nisan 1330’da (25 Nisan 1914) *Türk Sözü* haftalık olarak yayın hayatına başlamış ancak 16 sayı sonra kapanmıştır. Müdürü Celal Sahir, başyazarı Ömer Seyfettin’dir. İlk sayıda “Türk Sözü” adlı başyazarı Türkçenin kendine has yapısından ve özelliklerinden söz etmektedir. Derginin 3. sayısı, vefatı üzerine Abdullah Tugayef’e ayrılmış, kapakta resmine yer verilmiştir. Derginin alt başlığı “Halka doğru gitmek, halk için çalışmak”tır.

Türk Yurdu

Türkiye’de fikir dergiciliği alanında üzerinde durulması gereken en önemli dergilerden birisidir. Şüphesiz Türkiye’de çıkarılan ilk fikir dergisi değildir. Fakat zaman zaman kesintiye uğrasa da yayını bugün de sürdüren muhtemelen en uzun süreli yayın organıdır. Bununla birlikte derginin önemi köklü bir yayın organı olmasından çok II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e uzanan süreçte geniş okur-yazar kitleleri üzerindeki etkisinde aranmalıdır. Derginin imtiyaz sahibi Mehmed Emin (Yurdakul) Bey’in o sırada Erzurum valiliğine atanması nedeniyle derginin imtiyaz sahipliğini ve müdürlüğünü Akçuraoğlu Yusuf üzerine almış ve dergiyi 24 Kasım 1911’de yayın hayatına sokmuştur. On beş günde bir yayımlanan dergi “Türklerin faidesine çalışır” serlevhasıyla çıkmıştır.⁶³ Ayrıca dergi hakkında pek çok tez ve kitap çalışması da yapılmıştır.⁶⁴

62 Mehmet Tekin, “Türk Düşüncesi”, *DİA*, İstanbul, 2012, XLI, s. 538-540; Yıldız Akpolat, “Türk Düşünce Dergisi”, *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 90-101.

63 Ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Sadoğlu, “Türk Yurdu (1911-1931)”, *Türk Yurdu*, 2005/25, sy. 213, s. 37-40.

64 Mehmet Bilgin, “Türk Yurdu Dizini: 1911-1931”, *Mezuniyet Tezi*, AÜ DTCF Kütüphanecilik Kürsüsü, 1978; Nazmi Özçelik, “1. Yayın Döneminde (1911-1918) Türk Yurdu Mecmuası’nın Ortaya Koyduğu Görüşler”, Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1987; Hüseyin Tuncer, “Türk Yurdu (1911-1931) Üzerine Bir İnceleme”, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990; a.mlf., “Türk Yurdu Bibliyografyası: 1911-1922”, İzmir: Akademi Kitabevi, 1993; Mehmet Özden, “Türk Yurdu Dergisi ve İkinci Meşrutiyet Devri Türkçülük Akımı (1911-1918)”, Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, 1994; Aybike Yurdürün [Tari], “Yayın Tarihimizde Türk Yurdu Dergisi ve Derginin Dil Konulu Makalelerinin İçerik Analizi (1928-1931)”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1994; İkbâl Ayer, “Türk Yurdu” Dergisinin 1924-

Türk Yurdu günümüze kadar yedi devre geçirmiştir, bu devrelerin içerdiği tarihler şöyle sıralanmaktadır: 1. devre (1911-1918), 2. devre (1923-1931), 3. devre (1942-1943), 4. devre (1954-1957), 5. devre (1959-1968), 6. devre (1970) ve 7. devre (1987). Ayrıca derginin 1911-1928 yılları arasında çıkan sayıları yeni harflere çevrilerek, 1928-1931 sayılar tıpkıbasım olarak on yedi cilt halinde yeniden yayımlanmıştır.⁶⁵

Ufk-ı Âtî

Edebî, felsefî, fennî, ahlakî, tarihî bir risaledir. Kurucuları Halid Zeki ve Cevdet Tahir'dir. On beş günde bir yayımlanan mecmuanın mevcut sayıları 1327 (1911) yılına aittir.

Ulûm

Ali Suavi tarafından çıkarılmıştır. Gazetenin dili Türkçedir. Ali Suavi, *Ulûm*'u önce taş basma olarak çıkardığı halde yirmi birden sonraki sayılarını baskı ile *Kamûsu'l-ulûm* ve *el-Maârif* adıyla yayımlamıştır. *Ulûm* gazetesi Paris'te Kepler Sokağı'nda 2 Frank'a satılmıştır. Birinci cilt 1286 (1870) tarihlidir. İkinci cildin sonunda 29 Şevval 1286'da Brüksel'de basıldığı yazılıdır. Ali Suavi, bu gazetede "Tarih-i Efkâr" başlığı altında çıkan yazı dizisinde, Elea ile Abdera mekteplerinin fikirlerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Ali Suavi, bu yazılarından birinde Herakleitos ile Demokritos arasında düşünülmüş bir diyalogun bizde Türkçeye çevrildiğinden ve basıldığından söz ediyorsa da, bunun karıştırıldığını söyleyebiliriz. Çünkü böyle bir çeviri o dönemde yapılmış, ama bu çeviri Voltaire, Fenelon ve Fontenelle ile ilgili olup kitabın adı, *Muhavere-i Hikemiye*'dir (Felsefî Konuşmalar) ve çeviriyi yapan da Münif Efendi'dir. Ali Suavi de çevirmenin Münif Efendi olduğunu ifade etse de eserin ismi yanlış verilmiştir. *Ulûm*'un en önemli özelliği Batı felsefesi tarihinin ilk kez Ali Suavi tarafından burada kaleme alınmaya başlanmış olmasıdır.

Ulûm-i İktisadiye ve İctimâiye Mecmuası

İstanbul'da 1324-1327 (28 Aralık 1908-14 Mart 1911) tarihleri arasında 27 sayı olarak yayımlansa da 18-21. sayılar birlikte neşredildiği için aslında 24 sayıdır. Serbestî akımın (*liberalizm*) ve pozitivistimin bilim ve sanat yayın organı olarak kabul edilen derginin kurucuları Ahmed Şuayb, Rıza Tevfik, Mehmed Cavid'dir. Dergide toplam olarak yirmi iki müellifin yazısı yer almakta, bunlar arasında Ahmet Şuayb otuz sekiz, Mehmed Cavit yirmi yedi, Rıza Tevfik on beş yazıyla mecmuaya katkıda bulunmuştur.

1970 Yılları Arasında Çıkan Sayılarında Türkiye Dışındaki Türkler" (İnceleme), Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1994; Canan Gülpınar, "Türk Yurdu Dergisine Göre Rusya'da Türkçülüğün Doğuşu ve Gelişmesi", Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1998; Hüseyin Tuncer, *Doksanıncı Yılında Türk Yurdu (1911-2001) Bibliyografyası*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 2002; Özkan Özdemir, "1911-1931 Yılları Arasında Yayımlanan Türk Yurdu Dergilerinde Gelişen Eğitim Anlayışı ve Cumhuriyet Dönemine Etkileri", Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, 2004; Mustafa Gündüz, *II. Meşrutiyetin Klasik Paradigmaları: İctihad, Sebül'r-Reşad ve Türk Yurdu'nda Toplumsal Tezler*, Ankara: Lotus Yayınevi, 2007.

65 Hüseyin Tuncer, "Türk Yurdu", *DİA*, İstanbul, 2012, XLI, s. 550-551.

II. Meşrutiyet dönemi liberallerinin yayın kolu olan mecmuanın ilk sayısına “Mukadime ve Program” adıyla ve Ahmet Şuayb, Mehmet Cavid ve Rıza Tevfik (Bölükbaşı) imzasıyla bir girişe yer verilmiştir. On sayfalık girişte ilkeleri hakkında bilgi veren yazar kadrosu, “Beş aydan beri maruz olduğumuz büyük bir gazete ve mecmua hüçûmuna rağmen” uzun süredir zihinlerdeki dergi rüyasını gerçekleştirdiklerini ifade ederler. Dergide Rıza Tevfik’in “Ahlak’ın Nüfusa Tesiri”; “Tasnîf-i ulûm”; “Hükümet ve Hürriyet Hakkında Spencer’in Felsefesi”; Ahmed Şuayb’ın “Fransız İhtilâl-i Kebiri”, başlığını taşıyan yazılarının yanı sıra Nâzım Ragıp, Bedî Nûri, Halide Edip (Adivar), Faik Nüzhet gibi pek çok yazara ve farklı konuya rastlamak mümkündür.⁶⁶ Derginin kurucularından Mehmet Cavit, Smith-Ricardo-Bastiat çizgisinde iktisat kitapları yazmış, uluslararası işbölümüne inanmıştır.

Ulum-ı Riyaziye ve Hikemiye Mecmuası

İmtiyaz sahibi Mehmet Emin’dir. İstanbul’da yayımlanmıştır. Aylık olarak yayımlanan derginin mevcut sayıları 1327 (1911) yılına aittir.

Us

Anadolu Aydınlanma Vakfı tarafından çıkarılan dergi *Düşün ve Ötesi* alt başlığı ile üç ayda bir yayımlanmak üzere ilk sayısını Nisan 1998’de neşretmiştir. “Aydınlanma” ideali ile yola çıkan derginin ilk sayısında “Aydınlanma Sorunu” kapağa taşınmış ve sonraki her sayıda belirli bir sorun ele alınmıştır: “Eğitim Sorunu”, “Dil Sorunu”, “Yöntem Sorunu”, “Kültür Sorunu”, “Tarih Bilinci ve Kimlik Sorunu” vb. Yine ilk sayının girişinde Mustafa Kemal’den uzunca bir alıntıya yer verilmiştir. Buradaki alıntının özeti şudur: Halk ile aydınlar arasındaki farklılık doğaldır, ancak halkı dönüştürmek baskı ve zorbalıkla mümkün değildir, onların düşüncelerine tesir edebilmek için yerliliği esas alan aydın bir kitleye ihtiyaç vardır. Dolayısıyla *Us*, bu hedef doğrultusunda bir yayın faaliyeti yürüteceğine işarette bulunmaktadır.

Ülkü

Adını bizzat Mustafa Kemal vermiştir. Şubat 1933’te yayın hayatına başlayan dergi Ağustos 1950’ye kadar toplam 272 sayı çıkmıştır. 23 Ocak 1933 tarihli ilk sayısının iç kapağında Mustafa Kemal’in fotoğrafına ve kendi el yazısıyla “Ülkü’ye Ülkü’den, Öz ülkümüzü yayma yolunda kutlu verimler beklerim. Gazi M. Kemal” ifadesine yer rildiği görülür. Yazarları arasında Falih Rıfki başta olmak üzere pek çok ismi görmek mümkündür, ayrıca Fuad Köprülü, Temmuz 1936’da 41. sayıdan itibaren derginin yöneticiliği de yürütmüştür.

66 Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Şaban Bıyıklı, “Çağdaş Türk İktisadi Düşüncesinin Oluşumunda Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiye Mecmuası’nın Yeri” Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1977; Kıyasettin Aydın, “Osmanlı Liberal Düşüncesinde Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiye Mecmuası (1908-1911)’nın Önemi”, Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi SBE, 1996; Muharrem Duş, “İktisadi Düşünce Tarihimizde İktisadiyyat Mecmuası’nın Önemi”, Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2000; Deniz Karaman, “Ulûm-ı İktisâdiye ve İçtimâiye Mecmuası”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cumhuriyet Üniversitesi, Mayıs 2004, 28/1; Atilla Doğan-Haluk Alkan, *Osmanlı Liberal Düşüncesi: Ulûm-ı İktisâdiye ve İçtimâiye Mecmuası Seçkin Bir Devlet Anlayışının Temelleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Ülkü bir misyon dergisidir; 1931 yılında CHF'nin üçüncü kurultayında belirlenen altı oku kitlelere benimsetmeyi, bunlara belirli bir kurumsal çatı sağlamayı amaçlar. CHF popülizmi, *Ülkü*'de de belirgindir. Özellikle Nusret Kemal (Köymen)'in köycülük üzerine yazıları, kırsal kesimin yoksulluğuna romantik bir yaklaşımdır. Dergide köy ve köylü yüceltilir. (...) ⁶⁷

Dergide dilde arılaşma çalışmalarının başladığı bir dönemde 27. sayısı ile beraber okuyuculara *Osmanlıca'dan Türkçe'ye Kaşılıklar Kılavuzu*, 35. sayıdan itibaren de üniversitelerde ilk defa okutulmaya başlanan inkılap derslerine ait Recep Peker'in ders notlarından meydana gelen bir yayın hediye edilmiştir.

Varlık

“Sanat ve Fikir Mecmuası” alt başlığı ile 15 Temmuz 1933'te Ankara'da yayımlanan dergi on beş günde bir çıkmıştır. İmtiyaz sahibi ve umumi neşriyat müdürü Sabri Esat'tır. Yazarları arasında Yaşar Nabi, Ziya Osman, Halid Ziya, Cemil Sena, Abdülhak Şinasi, Mustafa Şekip'in isimleri sayılabilir. *Varlık*'ın görebildiğimiz son sayıları 1974 yılına aittir.

Yadigar

Riyazî, sanayi, ahlakî temizlikten bahseden bir dergidir. İstanbul'da düzensiz bir şekilde yayımlanan derginin yazarı Ahmet Cevat'tır. Mevcut sayılar 1925-1926 yıllarına aittir.

Yaprak

Edebî, içtimaî, felsefî bir yayın organıdır. Sorumlu müdürü Ömer Lütfü'dür. İstanbul'da, 1327 (1911) - 1328 (1912) arasında önce haftalık, sonra on beş günde bir yayımlanmıştır.

Yazko Felsefe Yazıları

Yazko [Yazarlar Kooperatifi] 1982'de yayın hayatına başlamıştır. İlk sayısının önsözünde gerek amacına gerekse içerik ve yönetime dair tutumunu açıklamaktadır. Burada daha çok yerli düşünce ürünlerine yer verileceği, Türkçe felsefenin birikimine katkıda bulunma ve Türk felsefe yayınları bibliyografyası hazırlama hedeflerinin olduğu belirtilmektedir. Her bir sayısı bir kitap olarak tasarlanan derginin yedinci ve son kitabı 1983'te yayımlanmıştır. Ahmet Aslan'ın Aristoteles'in *Metafizik*'inden yaptığı çeviriler ilk kez bu dergide neşredilmiştir. İlk sayıda belirtilen hedefler arasında bahsedilen bibliyografya da yayımlanmıştır.

Yeditepe'de Felsefe

Yeditepe Üniversitesi Felsefe Bölümü tarafından hazırlanan ve üniversite tarafından basılan hakemli ortak bir dergidir. İlk sayısı 2002'de yayımlanmıştır. Yayın Kurulu farklı üniversitelerin öğretim üyelerinden oluşan derginin editörü, Felsefe Bölümü başkanı Prof. Dr. Saffet Babür'dür. Dergi yurtiçindeki ve yurtdışındaki üni-

⁶⁷ Zafer Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, s. 38.

versitelerden pek çok akademisyen yazılarıyla ve hakemlikleriyle vücuda gelmektedir. Felsefenin tüm disiplinlerinde Türkçe ya da İngilizce yazılmış özgün makaleler, çeviriler, kitap eleştirileri, makale ve kitap incelemelerine yer vermektedir. Derginin birinci kitabı, üniversitenin Felsefe Bölümü öğretim üyelerinin kendi ilgi ve uzmanlık alanlarında yazdıkları yazılardan oluşmuştur. İkinci kitaptan itibaren temel felsefe sorunlarını ele alan ve o alandaki uzmanlığı ortaya koyan yazıların sayısı artarken, yurtiçi ve yurtdışındaki üniversitelerde çalışan akademisyenlerin yazıları da dergide yer almaya başlamıştır. En son dokuzuncu kitabı yayımlayan derginin önceki sayılarının indeksine internet adresinden ulaşılabilir.⁶⁸

Yeni Adam

İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından 1934'te yayımlanmaya başlar ve (1886-1978) Baltacıoğlu'nun vefatından birkaç yıl sonra yayın hayatını sonlandırır. Derginin 45. yılındaki 934. sayısı 1979 Haziranında, 935. sayısı ise 1983 Nisanında yayımlanmıştır. "Ülkümüz Demokrasi ve Cumhuriyet için Çalışmaktır" alt başlığıyla, önceleri haftalık daha sonra ise aylık olarak neşredilmiştir. Baltacıoğlu'nun tasvir ettiği "Yeni Adam" yapıcı, uygulamacı, çağdaş eğitim felsefesinden istifade edecek bir prototip olarak çizilmiş, yeni neslin dimağında idealler uyandırmayı hedeflemiştir. Bu ideallerin çerçevesinin resmî ideolojiyle eşgüdümlü olduğu dikkatlerden kaçmaz. Baltacıoğlu'nun 1968'de kaleme aldığı "Dil Devriminde Halka Doğru" başlıklı yazısına, vefatının ardından 1979'da 931. sayıda da yer verilmiştir (s. 3). Ona göre "dil devrimine karşı olan bütün direntilerin yaratıcı etkeni uscul düşünceler değildir." Zira yapılması gereken Dil Devrimi aklî olarak ikna ile değil halka sevdirmek suretiyle kabul ettirilebilir. Baltacıoğlu yapılması gerekeni şöyle ifade eder: "Devrimlerin başarısı eskilerin yamuk inançlarını düzeltme çabası ile değil, yenilerin ruhunu beslemek yoluyla elde edilebilir. (...) Din kitabımız olan Kur'an'ın anadiline, öztürkçeye çevrilmesi bu işlerin başında gelir. Almanya'da ulusal kalkınma Lüther'in İncil'i anadiline çevirmesiyle başlamış, kültürde ulusculuk, teknikte endüstriciliğe kadar varmıştır." İngirgemeci daha pek çok ifadeyi barındıran yazının bu kadarı ile yetiniyoruz.

Yeni Felsefe Mecmuası

"Yeni Hayat Müdâfiidir" alt başlığı ile yayımlanan derginin mesul müdürü Nebizâde Ahmet Hamdi ile M. Zekeriya'dır (Sertel). Selanik'te, ilk sayısı 15 Ağustos 1911'de yayımlanmış, on beş günde bir neşredilmiş ve toplam on yedi sayı basılmıştır. Tahrir heyetinin imzasıyla çıkan "Yeni Hayat" adlı başyazılar ve "Yeni Ahlak" başlıklı yazılar ile 3. sayıdaki "Feminizm Korkuları: Kızların Düşünceleri" adlı yazı dikkat çekmektedir. 30 Mart Perşembe günü yayımlanan 16. sayının sonunda "Gençlik ne düşünüyor? Mühim bir anket" başlığı ile bir anket yapılacağı duyurulmuştur. Bu ankette yer alan soruların bir kısmı şöyledir: Ne olmak istiyorsunuz? Kimleri taklide şâyan görüyorsunuz? İçtimai hayatınızdan memnun musunuz? Vatanın âtisi hakkında ne düşünüyorsunuz? Garbın nelerini beğeniyorsunuz? Türklük hakkında ne gibi düşünceleriniz, hisleriniz, emelleriniz var?

⁶⁸ <http://ydf.yeditepe.edu.tr> (18.10.2012)

Yeni Fikir

İlk sayısı 1 Kanûnusânî 1341'de (1 Ocak 1925) yayımlanan ve on beş günde bir çıkan "ilmî ve edebî mecmua"dır. Konya'da çıkmaya başlayan *Yeni Fikir* özgün bir dergidir. Felsefeci Namdar Rahmi ile derginin sahibi ve başmuharriri Naci Fikret, birlikte yayımladıkları sayılarda enerjetizm felsefesini temsil etmeye çalışarak "Konya Enerjetizm Okulu"nu canlandırmışlardır. Alman filozof W. Friedrich Ostwald'ın bu konudaki düşüncelerinin etkisi altında kalan Rahmi ve Fikret, Bergsonculuğu olduğu kadar pragmatizmi de eleştirmişlerdir. İlk sayıda "Yeni Fikrin Gayesi Nedir?" sorusuyla bir giriş yazısına yer verilmiş, insanın tekamülü toplumun tekamülüdür anlayışıyla, en önemli meseleyi "terbiye-i fikriye" olarak belirleyen dergi, hapishaneleri ve suçluları örnek göstererek buradaki mevcut durumun en mühim sebebinin "kafanın darlığı" olarak tespit etmiştir. Zira dimağları gelişmemiş olanlarda "tassub" ve "müsaadesizlik" başgösterir. "İşte bundan dolaydır ki muhîtimizde ilmî ve fkrî bir cereyân açmak gayesiyle şu mecmuayı tesis etmek lüzûmunu hissettik" denilmiş, her ne kadar böyle bir ihtiyacı fark eden bazı kimseler olsa da, bunu topluma teşmil etmek için bir mecmuaya ihtiyaç duyulduğu söylenmiş ve insanların takip edecekleri bir kitle ya da ekol arayışında oldukları belirtilmiştir. Dahası dergi ve dergiciliğe biçilen rol de oldukça mühimdir: "İşte mecmuaların vazifesi; muhîtinin gençlerinde ilme karşı, hakikate karşı ilmî ve fikrî cereyanlara karşı bir incizâb, samimi bir alaka uyandırmak ve bunu besleyerek idame etmekten ibarettir." Giriş yazısının müellifi aynı şekilde bir başka yerde benzeri düşünceleri ifade ettiğini belirtir ki bu satırlar da matbuata stratejik bir bakışı göstermesi bakımından dikkat çekicidir:

Kitapların umûmî bir cereyan açmak kabiliyeti pek azdır. Kitaplar, kitaplar yalnız ilme, hakikate karşı mine'l-ezel-i şedîd, âteşin bir hırs ile çırpınanları cezbedebilir. Tecrübe gösterdi ki cemiyetler de bu hususta akîm kalmaktadır; hem de kaçınıcı tecrübe! O halde?... O halde yalnız bir çare kalıyor: (ilmî bir mecmua).

Yazının devamında amaçlarını kafanın dışını modaya uygun bir şekilde değiştirmek değil, daha kalıcı şeyler peşinde oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca derginin ilk ve 2. sayısında "Öz dil" başlığı altında yerel açıklamalı bir sözlüğe yer verilmiş, diğer sayılarda da "lisan meselesi" derginin sürekli gündeminde yer almıştır. Dergi ve çevresi, Muammer Muşta tarafından değerlendirilerek kitaplaştırılmıştır.⁶⁹

Yeni Hilal

Edebî, ilmî, felsefî bir mecmuadır. Sahibi ve sorumlu müdürü Ali Nüzhet'tir. Diyarbakır'da, Ağustos 1340 (1924) - 26 Mart 1341 (1925) yılları arasında aylık olarak yayımlanmıştır.

Yeni Mecmua

"İlim, sanat ve ahlaka dair" haftalık mecmuanın imtiyaz sahibi ve sorumlu müdürü Mehmet Talat'tır. Hilal Matbaası'nda basılan mecmuanın ilk sayısı 12 Temmuz

69 Muammer G. Muşta, *Konya Enerjetizm Felsefe Okulu*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990.

1917’de neşredilmiştir, imzasız yayımlanan giriş yazısının başlığı “Fikir İhtikârı”dır. Ziya Gökalp, “Ferdîyet ve şahsiyet” adlı bir başyazı kaleme almış, Rauf Yekta ise “Nevşehirlî Damat İbrahim Paşa ve Mûsikî” adlı bir makalesini neşretmiştir. Yazarları arasında Ziya Gökalp, Köprülüzâde Mehmet Fuat, Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi, Hüseyin Rahmi, Halit Fahri, Halide Edib, Yakup Kadri yer almaktadır. 26 Temmuz 1917 tarihli 2. sayısında Konya Karatay Medresesi hakkında ayrıntılı bilgiler resimler eşliğinde anlatılmaktadır. Altmış altı sayı çıkan dergi 26 Ekim 1918’de kapanmış, 4 yıl 2 ay aradan sonra 1 Ocak 1923’te ikinci kez yayım hayatına başlamıştır. İmtiyaz sahibi Falih Rıfkı Atay’dır. 67. sayıdan devam etmiş, 90. sayının (20 Aralık 1923) ardından yayım hayatını tamamlamıştır. Geniş bir yazar kadrosu bulunan dergide yazılar “Fikir Hayatı”, “Tarih” “İçtimâiyât” alt başlıkları altında değerlendirilmiştir. Ayrıca Anatole France, Ivan Turgayef, Tolstoy, Maksim Gorki, Goethe, Rousseau, Schiller gibi isimlerden çevirilere yer verilmiştir. Dergi hakkında Bilal Kırmırlı, Sebahattin Küçük, Zehra Yamaç tarafından tez çalışması yapılmıştır.

Yeni Turan

Edebî, ilmî, felsefî, içtimâî, fennî bir mecmuadır. Sahibi ve müdürü İbrahim Ali’dir. İstanbul’da, 8 Haziran - 3 Teşrinievvel 1329’da (1913) on beş günde bir yayımlanmıştır.

Yeni Türk Mecmuası

İstanbul Eminönü Halkevi tarafından Ekim 1932’den Nisan 1943’e kadar 125 sayı yayımlanan dergi ayda bir çıkarılmıştır. Yazı işleri müdürlüğünü başlangıçta Abdülhak Hâmid, 46. sayıdan sonra Ağah Sırrı Levend, 95. sayıdan sonra ise Yavuz Abadan yürütmüştür. İlk sayısında, “Bu Mecmua Niçin Çıkıyor?” başlıklı yazıda, inkılap ve insanlık idealini kalplerinde duyan mütefekkir muharrirlerin yazıları için bir kürsü olma, derginin Türk dimağını müspet ilmin mantığını kavrayacak hale getirme, ilim mantığını yayma ve teşvik etme amaçları zikredilir. Özellikle Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu’nun “Türkler’de Aile İçtimaiyatı” başlıklı yazıları dikkat çekmektedir. Ayrıca Falih Rıfkı, Hasan Âli Yücel, Mustafa Şekip Tunç, Hilmi Ziya Ülken, Suut Kemalettin Yetkin, Cemil Sena Ongun da derginin yazarları arasında zikredilebilir. İlk sayıda Mehmet Emin’in Bergson’un *Ahlak ve Dinin İki Kaynağı*’ndan yaptığı tercümelemler ilave olarak verileceği duyurulmuş ve bu tercümelemler ek forma olarak dergiyle birlikte yayımlanmıştır. Ayrıca dergi hakkında tez çalışması da yapılmıştır.⁷⁰

Yirminci Asırda Zekâ Mecmuası

Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesi’nin yayım organı olan *Yirminci Asırda Zekâ*, 5 Mart 1328 - 1 Rebûl’-âhir 1330 (1912-1914) tarihleri arasında yayımlanmıştır. İmtiyaz sahibi Ali Fuad (*Karagöz Gazetesi* sahibi); sahipleri ve kurucuları Ali Fuad, B. S. Spataris, Baha Tevfik’tir. Basım yeri İstanbul’da Ebussuud Caddesi’nde 59 numaralı özel dairedir. On beş günde bir yayımlanan derginin başyazarı, aynı zamanda Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesi kurucusu olan Baha Tevfik’tir.

70 Songül Uğur, Türkiye “Cumhuriyeti”nin ‘Halka Doğru’ Politikasında Yeni Türk Mecmuası’nın Yeri”, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2003.

Baha Tevfik bir yazısında, aynı kütüphanenin daha mükemmel bir ürünü olmak üzere bu mecmuayı çıkardıklarını, mecmuanın felsefeye epeyce hizmet ettiğini, ancak çıkan savaş dolayısıyla kütüphanenin yazarlarının, memurlarının ve basım işini yürüten görevlilerin harbe katıldıklarını belirtir. Dolayısıyla kitap yayını yanında mecmuanın yayınına da bir süre ara verilmek zorunda kalınmış, savaş bitince de tekrar yayın hayatına başlanmıştır. Tevfik, *Yirminci Asırda Zekâ* için gerekli hazırlıklar tamamlanmaya kadar *Felsefe Mecmuası* adı altında bilimsel, sosyolojik ve felsefi her türlü yeniliklerden okuyucularını haberdar etmeyi düşündüklerini belirtir.

Mecmuanın yazar kadrosu içerisinde, Baha Tevfik, Abdullah Cevdet, Memduh Süleyman, Muallim Emin, Hakkı Haydar, Fikri Tevfik, Mazhar Osman, Orenos Bey, Süleyman Nazif, Beseryâ, Ahmet Nebil, Ömer Seyfettin, Ahmet Nurettin, Celis, Hüseyin Siyret, Faik Ali, Bezmi Nusret, Enis Avni Bey ve Kemal Emin gibi isimler yer almaktadır. Bu mecmuada, Baha Tevfik'in "Felsefiyât", "Siyasiyât", Ahmet Nebil'in "Arzın Menşei ve Tarihi" ile mecmuanın 2. sayısında Ernest Haeckel'in İslâmiyet hakkındaki fikirleri yayımlanmıştır.

Yücel

İlk sayısı 1 Şubat 1935'te "aylık bilgi ve kültür mecmuası" alt başlığı ile yayımlanmıştır. İlk sayıda "Ön Sözümler" başlığı ile çıkış amacını şöyle açıklar:

Bugün ilk sayısını sunduğumuz "Yücel" gençlik, kültür ve bilgi cöngüdür. Amacı, gençlik için çalışmak ve gençliğin yücelmesinde bir varlık olmaktır. Bu amaca irişmek için bugünkü devrimi başaran Büyük Önderin çizdiği devrim prensiplerinden ayrılmayacağız. Büyükleri ve bilgilerini sayacağız. (...) Cöngümüzün eksikliklerini tamamlayacağız. Tamamlıyacağız diyoruz; çünkü karşımızda, ileri gidilmesini isteyen ülkülü, çalışkan bir gençlik var.

Sahibi Muhtar Fehmi, yazı işleri "çevirgeni" Dr. Kemaleddin'dir. Resmî ideolojinin sözcüsü olan dergi, çok çeşitli yazılara yer vermekte ve bunlar arasında felsefeye ilişkin telif ile çeviriler de bulunmaktadır.

EK: Kronolojik Dizin⁷¹

1849-1851: *Vakâyi Tıbbiye (İlk Türkçe dergi) 28 sayı yayımlanır.*

1860: *Tercümân-ı ahvâl (Âgah Efendi)*

1862: *Tasfir-i Efkâr (Şinâsî daha sonra Namık Kemal)*

1862: *Mecmûa-i Fünûn*

1862: *İlk resimli dergi Mir'at yayın hayatına başlamış ve üç sayı çıkmıştır.*

1864: *Matbûât Nizamnâmesi-Cezâ Kânunnâmesi*

1867: *Kısıtlamalar daha da genişletilerek birçok gazeteci İstanbul'dan uzaklaştırılır.*

1870: *Ulûm Gazetesi*

1872: *Dağarcık, Mazbutâtül-Fünûn*

1873: *Cüzdân*

71 İtaliye olan satırlar süreli yayınlar açısından önemli olan tarihleri, hadiseleri ve felsefi olmamakla birlikte önemli olan dergileri ifade etmektedir.

- 1874: Kasa; Müteferrika; Sandık
 1878: *Sansür Heyeti kurulur.*
 1879: Mebâhis-i Mütenevvia
 1880: Mecmua-ı Ulûm
 1882: Âfâk; İbn-i Sinâ
 1884: Güneş (Beşir Fuad)
 1888: Mizan
 1891: Mektep; Servet-i Fünûn
 1895: Meşveret
 1904: İctihad
 1908 (24 Temmuz): *II. Meşrutiyet'in İlanı*
 1908: Aşıyan, Bârîka, Beyânülhak; İttihâd-ı İslâm; Mehakimü'l Ahlâk; Musavver Emel; Misbah; Musavver Muhit; Ulum-i İktisadiyye ve İçtimaiyye Mecmuası; Resimli Kitap; Sebilürreşad
 1909: Arkadaş, Ceht, Cerîde-i Sûfiyye; Eşref; Genç Kadın; Hüsün ve Şiir; Nabî; Tarîk-i Hidâyet; Türk Derneği Mecmuası
 1910: Donanma; Felsefe-i Mûsikî; Genç Tabib; Hak Yolu; Piyano Mecmuası; Hikmet; İnsâniyet; Medeniyyet; Rübâb; Sosyalist; Tearûf-i Müslimîn; Tecelli; Tenkîd;
 1911: Beşeriyet, Farik, Genç Kalemler; Erganon; Tasavvuf; Türk Yurdu; Ufk-ı Âtî; Ulum-Riyaziyye ve Hikemîyye Mecmuası; Yaprak; Yeni Felsefe Mecmuası
 1912: Dârülfünûn Dersleri; Şahap; Yirminci Asırda Zeka Mecmuası
 1913: Bilgi Mecmuası; Felsefe Mecmuası; Halka Doğru; Hürriyet-i Fikriye/Uhuvvet-i Fikriye; Lem'a; Millî Tetebbular Mecmuası; Nihal; Yeni Turan
 1914: Feylesof; Seyyâle; Türk Sözü
 1916: Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası; Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası
 1917: Yeni Mecmua
 1918: Âtî; Fağfur
 1919: Beşer ve Tabiat; Büyük Mecmua; Edebî Mecmua; İleri; Kurtuluş
 1920: Armağan; Dergâh; Şebâb
 1921: Aydınlık
 1922: Edebî Şark; İlim-Fen-Felsefe Tetebbuatı Mecmuası; Küçük Mecmua
 1923: Envâr-ı Ulûm; Mihrap; Millî Mecmua
 1924: Yeni Hilal
 1925: Asri Müslümanlık; Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası; Yadigar; Yeni Fikir
 1926: Hayat
 1927: Felsefe ve İçtimâiyât Mecmuası; Güneş
 1928: Güzel Mecmua
 1928 (1 Kasım): *Harf İnkılabı*
 1932: Felsefe Yıllığı; Kadro
 1933: Fikir Hareketleri; Ülkü; Varlık; Yeni Türk Mecmuası
 1934: İş Mecmuası; Yeni Adam
 1935: Yirminci Asırda Zeka Mecmuası

- 1936: Bilgi Yurdu
1937: Her Ay: Siyasa, İlim, Sanat
1938: İnsan; Kalem
1939: Felsefe Semineri Dergisi; Hareket; Oluş;
1945: Felsefe Arkivi
1947: Felsefe Tercümeleleri Dergisi
1953: Türk Düşünce Dergisi
1963: Araştırma (DTCF Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi)
1972: Felsefe Dergisi
1975: Birikim
1977: Toplum ve Bilim
1979: Çeviri; Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi: Düşün-Bilim-Eğitim-Sanat
1982: Seminer: & Seminer: Felsefe; Yazko Felsefe Yazıları
1987: Felsefe Tartışmaları
1991: Bilim-Felsefe-Tarih (B.F.T); Felsefe Dünyası
1994: Cogito
1996: Divân
1997: Doğu-Batı, Felsefelogos
1998: Us
2001: Kaygı; Tabula Rasa
2002: Kutadgubilig; Yeditepe'de Felsefe
2004: Felsefe Yazın
2005: Felsefe Ekibi İnternet Dergisi
2006: (Flsf) Ayrac içinde ve altı çizili felsefe
2006: Lapsus
2008: Baykuş; Sözcelem
2011: Beytülhikme

Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi

Cahid ŞENEL

Özet

Bu makalede Osmanlı'da süreli yayınların ortaya çıkışından günümüze değin felsefe dergilerinin açıklamalı bir bibliyografyasına yer verilmiştir. Osmanlı özelinde matbaa ve dolayısıyla süreli yayınların seyri Batı'dakinden farklıdır. Bunlar kamuoyu oluşturmanın yanında Osmanlı son döneminin düşünce hayatının izlenebildiği en önemli mecra olarak karşımızda durmaktadır. Süreli yayınlar arasında derginin ve dergiciliğin durumu ise daha özel bir hassasiyete sahiptir. Daha özgür olduğu inancıyla Cemil Meriç tarafından "hür tefekkürün kalesi" olarak

tasvir edilen dergi, gazeteye göre daha kalıcı bir etkiye ve bir okul/ekol olma potansiyeline sahiptir.

Sürelî yayın (*periodical*), “Belirli aralıklarla çıkan, tamamlanma sorunu bulunmayan ve her sayısı birden çok müellifin yazılarından oluşan bir yayın türü” olarak tanımlanmaktadır. Tamamlanma sorunu olmasa da “kemale erme”, bir olgunluk düzeyine ulaşma her derginin gerçekleştirmek istediği hedefler arasındadır; fakat yaklaşık iki asırlık sürelî yayın geçmişine bakıldığında, özellikle düşünce ağırlıklı yayınların kısa sürelî olarak tezahür ettiği görülmektedir. Bir-iki sayı çıktıktan sonra ya da bir-iki yıl içinde yayın hayatına veda eden pek çok dergiye rastlamak mümkündür. Bu durum günümüzde de pek farklı değildir; yayın çeşidi ve sayısı itibarıyla göz dolduran bir zenginliğe rağmen uzun soluklu/sürelî gelenek oluşturan dergi-gazete sayısı yazık ki azdır. Ancak dergiler bu anlamda gazetelerden daha ‘ciddî’ yazıları barındırma imkanına sahip oldukları için düşünce tarihçelerinin vazgeçilmez kaynakları arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın hedefi, sadece düşüncenin sürelî yayınlar aracılığıyla aktarımına işaret etmek amacıyla bir bibliyografya hazırlayarak daha sonraki muhtemel çalışmaların yoluna ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Felsefe tarihi, Tanzimat, Felsefe dergileri, Bibliyografya

Philosophy Journals From Tanzimat to Modern-Day: An Annotative and Selective Bibliographical Study

Cahid ŞENEL

Abstract

This article gives information about philosophy journals from the Ottoman era since they were first issued. The publishing process differed from similar publications in the West. Periodicals were manifest of late Ottoman thought as well as providing a forum to create public opinion. Journals have a special status within periodicals. For example Cemil Meriç favored journals rather than newspapers, as evidenced in his remarks that journals are the castle of free thought. A periodical can be described as a publication that is issued regularly, is a compilation of many writers' articles and has no purpose to have completion. Even though it has no purpose to have completion every journal aims to maturity and perfection. In our two hundred-year-old publishing history, almost every journal has had a very short lifetime. This case still remains the same today. Out of all the journals and newspapers, there are only handful that have managed to last and create its own tradition. Historians prefer to consult journals rather than newspapers because journals tend to include more reliable articles. This paper aims to point out the importance of periodicals with regard to the transfer of thought by offering a bibliography to assist subsequent works.

Keywords: History of philosophy, Tanzimat, Journals of philosophy, Bibliography

Türk Felsefe Tarihi

Sumuş 5-10

*Türkiye'de Modern Felsefe Tarihi Yazımının Serencamı:
Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Literatür Değerlendirmesi* 11-48
Ali UTKU-M. Cüneyt KAYA

*Türk'ün Felsefe ile Yüzyıllık İmtihanı:
Felsefeye Giriş Kitapları Üzerine Bir İnceleme* 49-103
İshak ARSLAN

*Cumhuriyet Dönemi Türkçe İslam Felsefesi Tarihi Çalışmalarına Dair
Literatür Denemesi* 105-154
Atilla ARKAN

Türkiye'de Bilgi Felsefesi Çalışmaları 155-168
Nebi MEHDİYEV

*Etik ile Ahlak Arasında: Türkçe Ahlak Felsefesi Literatürüne Dair
Etik Kavramı Kullanımı Üzerinden Bir Değerlendirme* 169-202
Hümeyra ÖZTURAN

Din Felsefesi Literatüründe Kuşbakışı Bir Gezinti 203-230
Rahim ACAR-Fatma YÜCE

Tarih Felsefesinin Türkiye'deki Seyri 231-271
Ayhan BIÇAK

Fenomenolojinin Türkiye Serüveni 273-312
Kasım KÜÇÜKALP

*Modern Türk Düşüncesinde Hermenötüğün Kendini Konumlama
ve Anlamlandırma Süreci* 313-332
Yakup KAHRAMAN

Bergsonculuğun Türkiye'ye Girişi ve Türk Felsefesine Etkisi 333-356
Yakup YILDIZ

Doğan Özlem ile Türkiye'de Felsefe Üzerine 357-381

Mahmut Kaya ile Türkiye'deki İslam Felsefesi Çalışmaları
Üzerine 383-397

TANITIMLAR

*Felsefe Sözlüklerimiz: Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e
Bir Literatür Değerlendirmesi* 399-420
Ali UTKU

Latin Harfleriyle Yazılan İlk Felsefe Sözlükleri 421-432
Recep ALPYAĞIL

*Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri:
Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi* 433-488
Cahid ŞENEL

Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Felsefe Cemiyetleri 489-520
Emel KOÇ

Hilmi Ziya Ülken ve Türkiye'de Felsefe Çalışmalarına Katkıları 521-537
Mehmet VURAL

*Türkiye'de Felsefi Antropoloji Çalışmaları:
Takiyettin Mengüşoğlu ve Felsefi Antropoloji Gelece-(ne)-ği* 539-552
Yaylagül CERAN

Türkiye'de Estetik Çalışmaları ve İsmail Tunalı 553-573
Ayşe TAŞKENT

*EK: Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları
Ocak 2011-Haziran 2011* 575-607

History of Turkish Philosophy

Foreword 5-10

Writing the History of Modern Philosophy in Turkey: A Literature Survey from the Late Ottoman Period Until the Republic 11-48
ALİ UTKU M. CÜNEYT KAYA s.

The Turk's Century-Old Challenge with Philosophy: an Analysis on Introduction to Philosophy Books 49-103
İSHAK ARSLAN

A Literature Survey of Studies on the History of Islamic Philosophy in Turkish during the Republican Era 105-154
ATILLA ARKAN

Epistemology in Turkey 155-168
NEBİ MEHDİYEV

Between Ethics and Morals: An Evaluation of Turkish Moral Philosophy Over the Usage of Ethics as a Concept 169-202
HÜMEYRA ÖZTURAN

A Descriptive Survey of Philosophy of Religious Literature in Turkish 203-230
RAHİM ACAR FATMA YÜCE

The Course of Philosophy of History in Turkey 231-271
AYHAN BIÇAK

The Adventure of Phenomenology in Turkey 273-312
KASIM KÜÇÜKALP

The Process of the Positioning of Hermeneutics within Modern Turkish Thought 313-332

YAKUP KAHRAMAN
Introduction to Turkey of Bergsonism and Its Affects on Turkish Philosophy 333-356

YAKUP YILDIZ
Interview with Doğan Özlem on philosophy in Turkey 357-381

Interview with Mahmut Kaya ile on Islamic Philosophy Studies in Turkey 383-397

REVIEWS

Our Philosophical Dictionaries: A Literature Survey from the Late Ottoman Period Until the Republic 399-420
ALİ UTKU

First Philosophical Dictionaries Written in Latin Letters 421-432
RECEP ALPYAĞIL

Philosophy Journals From Tanzimat to Modern-Day: An Annotative and Selective Bibliographical Study 433-488
CAHİD ŞENEL

Philosophical Societies from the Ottoman Era to the Present in Turkey 489-507
EMEL KOÇ

Hilmi Ziya Ülken and His Contribution to Philosophical Studies in Turkey 521-537
MEHMET VURAL

Philosophical Anthropology Studies in Turkey: Takiyettin Mengüşoğlu and the Future/Tradition of Philosophical 539-552
YAYLAGÜL CERAN

Aesthetics Studies in Turkey and İsmail Tunalı 553-573
AYŞE TAŞKENT

APPENDIX: *Turkish Studies in the National and International Journe*
January 2011 - June 2011 575-607